

MEMORIA DE LICENCIATURA .

=====

(Sección de Lingüística Románica)

MUNGIALDE, BERMIO TA ONDARRUKO EUSKAL-ABOSTEGIA .

=====

OLAZAR ETA URIBE Martiñek.

Dirigida por el Dr.D.Mario GRANDE RAMOS.

Facultad de FILOSOFIA Y LETRAS.

UNIVERSIDAD DE DEUSTO.

BILBAO, septiembre de 1970.

AURKI-BIDEA.
=====

Sarrera.....	4
Liburuak.....	7
1.- <u>Abotsak eta onein idazkeraa</u>	10
Abots-jatorrak eta abots-utsak.....	10
Abots-bakarrak eta abots-lagunduak.....	10
Idazkeraa.....	12
2.- <u>Erriaren esaerak eta onein azalmena</u>	13
Esaerak ondo ulertzeko oarrak.....	13
Esaerak.....	15
<u>Esaeretako astergaiak</u>	49
<u>Abots-bakarrak ixtea</u>	49
Zeintzallee ipiñikeran.....	62
Agin-obiko surreratua.....	64
Albotikoa.....	64
Agiñetako gogorra.....	65
Agin-obiko txistularia.....	65
Agogaiñekorik agogaiñekora.....	67
Agogaiñekoak iguzi.....	67
<u>l, r, n</u> ta urrengo <u>s</u> edo <u>z</u>	68
<u>Gozotzea</u>	68
<u>Gogortzea</u>	69
<u>Surreratzea</u>	70
<u>Galtzea</u>	71
<u>Antzeratzea</u>	71
3.- <u>"Pitxar bete ur"</u> idazkia.....	72
Idazki onen azalmena.....	72
Oñ-oarrak.....	98
Iztegitxua.....	109
Azkena.....	110

Lurralde txiki bat eta bertan egiten dan izkerea esagutzen dodaz. Neure jaioterria da ete bere inguruko erritxuak. Amak irakatzu eustan berbeta da. Mungialdeak amabi erritxu daukaz eta euren esakerak artu dodaz ikasketa au egiteko. Gero baita Bermion eta Ondarrun be, abostegiaren legeak berbetearen aurrerapidean osotuteko.

Mungialdea, izatez, txikia da: Fruniztik Laukinizera amabi kilometro dagoz, Laukiniztik Bakiara beste amabi, eta bi oneik izan leitekez biderik luzeenak. Baiña lantxu onetan erakutziko dodanez, orretarako alehinduko naz beintzat, izkuntza aldetik eta abostegiari begira oso aberatsa da eta esakerea erreztuteko legeak argi agertzen dauz.

...

Izkera bat astertzeko, MENENDEZ PIDAL Ramonek diñonez(1), gramatika eta iztegia kontuan artu bear dira, eta gramatikaren aldetik abostegia, itz-osotzea eta joscak. Nire lantxu onek, gaurkoz, abostegia bakarrik aukeratu dau, izkera-ikasteak eskatzen dituan beste arloak itzita. Baleiteke beste lanen beteb iztegia, itz-osotzea eta joscak be astertzea.

...

MITXELENAK diño abostegiko legeen bidez euskera zurrera urreratu geintezela(2). Abostegian aurrerapide bat agertzen dan ezkeron, nondik eta zelan zurrera egin dan ikusi ezkeron, lenago zelan berba egiten zan bere jakingo dogu. Baiña, neure ustez, onetarako bide bi dagoz: bata abots-jatorrak gaur diranen aldakuntza, izkuntzaren kondairan astertuez, eta au oso ondo egiten dau MITXELENAK bere Fonética histórica vasca liburuan, bestea abots-utsen aldakuntza kontuan arturik, au bere egiten dau MITXELENAK, baiña ez dautso ainbeste ardura. Bigarren bidea artzen dot nik, apala benetan eta bear ba da garrantzi gitxikoa. MITXELENAK, jakitun aundiaren begirakunez, Euskalerri guztia begiratzen dau, nik, ostera, amagandik ikasitako izkereari begira, arrotasukik bakarrik, lan txikitxu bat egingo dot.

...

Izkereari buruz da nire lana. Lan onek Luis Luciano BONAPARTE Printzea dau irazle. Gero AZKUEK eta beste askok erri seiaren izkerak kontuan artu eta lagundu dautse. AZKUE izan zan euskera apaindua eta erri-euskera alkarganatzer ugazaba(3).

8

88NAPARTE. Printzearen lanbideak ez dira gaur-egun onartzen. Bere utza, batez bere (izaa si-zaa) izkerak isoglosen bidez zindutea izan ei zan, jasoerak eta legeak lurralde- ez bardiñetan nastauta egoten dirala konturatu barik (4).

...

Izkera-ikasketata sartzeko, izkerea zer dan argi ikustea egoki litzake. Baiña izkera-zaleen artean onetan ez dago eretxi-alkartasunik. Iñok ez daki berbeta bat nüz izkuntza edo izkerea edo berbetaa dan. Au argitzeko arazoa izkuntzalariai itziko dautzegu ba, geure ^{ma} bebagirik artu barik. Beste alde batetik neure lanerako ainbeste ardura dauenik ez dot uste.

...

Abostegiari bakarrik begiratu ez eta legeak kontuan arturik, lur-irudi batzuk egin dodaz. Lan au izan leiteke bear-bearrekoa dogun izkuntzaren lur-irudi-txorta egiteko ikastaldi bat (4). Lur-irudi-txorta au egitea lan aundia, ikaragarria, izango litzake, baiña neure aldetik, egiteko bear litzaken alegiña ~~esau~~ eneuke ukatuko (6). Gure izkuntzaren aberastasuna ain aundia dan ezkerok, uste dot lan au oso onuragarria izango leitekela, batez izkuntzalatientzat eta onein artean izkera-zaleentzat.

...

Lan onetan erabiliko dodan berbeta Bizkaiera apaindua izango da, alegiñez beintzat.

Ez darabilt euskera batua, onen legeak oindiño, neure ustez, argi ez dagozelako eta, gaiñera, gaur agiri diran jokera batzuk atsegin ez jatezalako. Euskera batura eltzeko MENENDEZ PIDALEN onua kontuan artu bearrekoa dala uste dot (7).

Beste alde batetik ez dot artu neuk astertu bear dodan izkerea bera. Alde batetik askotariko izkerak astertzen dodaz eta bestetik erri-lagunak ezdodazentzako uler-gatxa litzake.

Arazo sakona euki dot iztegiari buruz: laterri artean onartuak diran itzak onardu bear bebazan, baiña ainbeste erdel-itx erabilirik euskereak bere antza bere, galdu egingo eban. Laterri arteko berbea eta bere berba garbia euskereak aukitea bere ondo legokela uste dot. AZKUEK bere arazo au aurkitu eban eta uste dot bere antzeko bidea neuk bere artu dodala (8). Dana dala, berba barriak eta uler-gatxak lanaren azkenean iztegitxu baten ipiñiko dodaz.

...

Abostegiari begira aurrerapide bat aurkitu dodan lez, nire astertze au aldi bateko ala aldiriki aldikoa dan zalantza aundi bat etorri jat. ALARCOS LUDORACH Emiliok bere Fonología española liburuan 132 garren orrian diñonak argitasun apur bat emon deust. Diño ikasketa bat aldirik aldikoa izateko ez dala kontuan artu bear denporea bakarrik, lurraldearen zabalerea eta izkera-legeak be ikusi bear dirala. Baiña ezdabaida au be ez dot uste ain garrantzi aundikoa danik laq onetarako.

...

Oiñ-oarrak gaztel-erdera utsean egin dodaz eta au erdel-liburuetatik artuak diralako guztiak, eta euren bitartean sartzen dadazen neure berbak be asko ez diran ezkerro, gaztelerderaz ipiñi dodaz.

...

Nire lan au euskerearen onerako eta izkuntzaren ikasteen onerako, apurtxu bat beintzat, onugarria balitz asko poztuko nintzake.

...

- ALARCOS LLORACH, Emilio: Fonología española. Madrid, 1967.
- ALARCOS LLORACH, Emilio: Gramática estructural. Madrid, 1969.
- ALONSO, Amado: Consonantes de timbre sibilante en el dialecto vasco baztanés.
Tercer Congreso de Estudios Vascos. San Sebastián 1923, 57-64.
- ALTUBE, Severo de: El acento tónico vasco. Euskera, 1932.
- ALTUBE, Severo de: Notas sobre el santoral vasco. Bilbao, 1933.
- ALTUNA-TAR Patxi: Euskera, ire laguna. Bilbao, 1967.
- ALTUNA-TAR Patxi: Ariketak. Bilbao, 1968.
- AZKUE, Resurrección María de: Morfología Vasca. Bilbao, 1925.
- AZKUE, Resurrección María de: Aezkera edo Pitiriberriko-inguruko mintzaera.
Euskera, 1927. Bilbao.
- AZKUE, RESURRECCION María de: Particularidades del dialecto roncalés. Euskera,
1931. Bilbao.
- AZKUE, Resurrección María de: Fonética vasca. Bilbao, 1927.
- BONAPARTE, Luis Luciano: El cantar de los cantares de Salomón traducido al vasco vizcaino central tal como se habla comunmente en los alrededores de Bilbao "Biblioteca de la Excm. Diputación Provincial de Vizcaya. Catalogo impreso, nº 1209.
- BONAPARTE, Luis Luciano: El cántico de los tres niños traducido a once dialectos y variedades de lengua vasca. Biblioteca de la Excm. Diputación de Vizcaya. Catalogo impreso, nº 1212.
- BONAPARTE, Luis Luciano: El cántico de los tres niños traducido a once dialectos y variaciones de lengua vasca. Biblioteca de la Excm. Diputación Provincial de Vizcaya. Catalogo impreso, 1213.
- BONAPARTE, Luis Luciano: El catecismo de Astete traducido a tres dialectos y variaciones de lengua vasca. Biblioteca de la Excm. Diputación Provincial de Vizcaya. Catálogo impreso, nº 1235.
- BONAPARTE, Luis Luciano: Carte des sept provinces basques montrant la delimitation actuelle de l'euskera et sa division en dialectes, sous-dialectes et variétés. Londres, 1863.
- DECHEPARE, Bernat: Linguae vasconum primitiae. (1545) San Sebastian, 1968.
- ECHEVARRIA, Toribio: Lexicon del euskera dialectal de Eibar (Arratetikuen izketia). Euskera, 1965-66. Bilbao.

- ECHEGARAY, Bonifacio: La vecindad de relaciones. San Sebastián, 1963.
- EUZKELTZALE-BAZKUNA: Método gradual para aprender el euskera. Bilbao, 1958.
- GILI GAYA, Samuel: Elementos de la fonética general. Madrid, 1966.
- GOROSTIAGA BILBAO, Juan: Epica y lírica vizcaina antigua. Bilbao, 1952.
- GOROSTIAGA BILBAO, Juan: Vocabulario del refranero vizcaino de 1596. Salam. 1953.
- GOROSTIGA BILBAO, Juan: Antología de la poesía popular vasca. Salamanca, 1955.
- HUMBOLDT, Guillermo: Los primitivos pobladores de España y la lengua vasca. Madrid, 1959.
- HUMBOLDT, Guillermo: Correcciones y adiciones... San Sebastian 1955.
- IBARGUEN-CACHOPIN: CRONICA MANUSCRITA que se conserva en el archivo de la Diputación de Vizcaya y en la Biblioteca Nacional de Madrid.
- ITURRIZA, Juan Ramón de: Historia General de Vizcaya y epítome de las Encartaciones. Bilbao, 1938.
- IZAGUIRRE, Cándido: Oñatiko liñagiñen iztegitxo. Euskera, 1956.
- LASCARRA, José María: Vasconia Medieval: historia, filología. San Sebastián, 1957.
- URQUIAGA, Esteban (Lauaxeta): Bide barriak. Bilbao 1929.
- LARRAMENDI, P. Manuel de: El imposible vencido. Arte de la lengua vascongada, Salamanca, 1729.
- LIZARRAGA, Joaquín: Jesucristoren evangelio sandua Juanec dacarren guisara. Londres, 1868.
- MENENDEZ PIDAL Ramón: Orígenes del Español. Estado lingüístico de la Península Ibérica hasta el siglo XI. Madrid, 1950.
- MENENDEZ PIDAL, Ramón: En torno a la lengua vasca. Madrid, 1962.
- MENENDEZ PIDAL Ramón: Toponimia prerrománica hispana. Madrid, 1942.
- MENENDEZ PIDAL Ramón: Manual de gramática histórica española. Madrid, 1968.
- MERINO URRUTIA, José J. Bautista: El vascuence en la Rioja y Burgos. S. Sebas. 1963.
- MICHELENA; Luis: Fonética histórica Vasca: Publicaciones del Seminario Diócesano de Urguijo de la Excm. Diputación Provincial de Guipúzcoa. S. S., 1961.
- MICHELENA-CARO BAROJA-TOVAR: Centenario de Azkue. Bilbao. 1966.
- MUGICA BERRONDO, Plácido: Diccionario castellano-vasco. Bilbao, 1965.
- NAVARRO TOMAS, T. Pronunciación guipuzcoana. Homenaje a Menendez Pidal III. Madrid 1925.
- NAVARRO TOMAS, T. Observaciones fonéticas sobre el vascuence de Guernica. Tercer Congreso de Estudios Vascos. San Sebastián, 1923.
- NAVARRO TOMAS, T. Manual de la pronunciación española. Madrid, 1961.

ORTUZAR, R.: Oroigarriak. Bermeo, 1925.

ORTEGA GALINDO DE SALCEDO, Julio: Orígenes y naturaleza de Vizcaya. Bilbao, 1955.

QUILIS ANTONIO y FERNANDEZ Joseph ANTONIO: Curso de Fonética y Fonología españolas. -Madrid, 1969.

SCHUCHARDT, Hugo: El vascuence y el romance. San Sebastian, 1.960.

SAUSSURE, F. de: CURSO DE Lingüística general. Buenos Aires. 1969.

TOVAR, Antonio: La lengua vasca. San Sebastián, 1954.

TOVAR, Antonio: El euskera y sus parientes. Madrid, 1959.

UGALDE; Martín de: Unamuno y el vascuence. Barcelona, 1966.

ZAMARRIPA Y URAGA, Pablo: Gramática vasca. Bilbao 1947.

ZAMARRIPA, Pablo: Vocabulario vasco -castellano. Bilbao, 1947.

ZAMARRIPA abadeak: Zaparradak eta... Bilbon, 1926.

ZAMARRIPA Y URAGA, Pablo de: Manual del vascófilo, libro de modismos, onomatopeyas, elipsis, etc. del vascuence vizcaíno. Bilbao, 1918.

ZAMARRIPA ABADEAREN: Firi-firi. Bermeon, 1935.

ZAMARRIPA, Paulo, abadeak: Anayak gara, ipuña. Bermeon, 1929

ZAMARRIPA Paulo, abadeak: Gora begira. Bilbon, 1927.

ZAMORA VICENTE Alonso: Dialectología española. -Madrid, 1967.

ZAVALA, Antonio: Bosquejo del bersolarismo.

RIEV-REVISTA INTERNACIONAL DE ESTUDIOS VASCOS: París-San Sebastián 1907-1936.

1.-ABOTSAK ETA ONEIN IDAZKEREA.
 =====

Mungialdeko abostegiari buruz, uste dot bear-bearrezkoa dala abots-jatorrak, "fonemak", eta abots-utsak, "alofonoak", zeintzuk diran jakitea. Abots-jatorrak dira itzaren esangurea aldatu barik ezin aldatu leikezenak, esaterako r/rr abots-jatorrak dira, orregaitik ez da bardin ura/urra. Baiña abots batzun ordez beste batzuk ipiñi arren berbearen esangurea bardin izten dabe. Oneik dira abots-utsak. Esaterako: gaisoa-geixoa, x s ren abots utsa da.

Ba dagoz beste abots batzuk emen abots-jatorrak eta an abots-utsak diranak, esaterako ~~tx~~: Abots-jatorra, ete/etxe; abots-utsa, aite-aitxe.

Izkuntza baten abedea zeintzuk abotsak osotuten daben jakiteko auxe konturatu bear da batez be: abots-jatorrak eta ez abots-utsak osotuten dabela abedea eta bietarikoak diranak jator lez artzen dirala. Ori olan dala, zein da, orduan Mungialdeko euskerearen abedea eta zeintzuk dira erabilten diran abots-utsak?

Bots abots-bakarrak, gitxienez, abots-jatorrak dira: /a/: gara/gora; /e/: egon/igon; /i/: itza/otza; /o/: oso/uso; /u/: ura/ara. Abots-bakar oneik sarritan abots-utsak izan arren abostegian sartzan dira, esan dogun lez. Eta izan be, noizen bein abots-utsak dira: /a/ ta [a]: alabaa>alabea; /a/ ta [i]: alabea>alabia; /e/ ta [i]: etxea>etxia; /o/ ta [u]: oilloa>oillua.

"Euskerearen abots-bakarrak buruz dakiguna, diño MITXELENAK, euren izaera bitan ikusi geinke. Izaera oneik, antza, alkarren aurka dagoz. Alde batetik inguruan daukezen abotsen indarrez oso arin aldatzen dira eta beste alde batetik oso sendoak dira eta onegaitik euren edestian ez dabe erderakoen beste aldakuntza izan, ez ainbeste ez ain sakonak. Au, esaterako, sarri ikusten dogu Erroma-antzeko izkuntzetan" (10).

Gure abots-bakarrak ain aldakorrek zergaitik diran jakiteko, jakingarria da, baita, MITXELENAK diñozkun beste au be: "Euskeraz eta erderaz abots-bakarrak ain alkarren antzekoak izan arren, batetik bestera (a, e eta i, o eta u) dagon aldea euskeraz txikiagoa da erderaz baiño (11).

...

Abots lagunduak, erderaz lez, itxi gogoraak iru dira (12): /p/, /t/, eta /k/. Pagua/sagua, ta/ba, jausika/jausita. /p/ abotsak bere barruan beste abots-uts bi daukoz: [b] eta [f], ez ba da>ezpada, ipiñi>ifiñi. /t/ abotsak be beste iru abots-uts daukoz: [d] [t] eta [tx]: egon ta>egon da, aite>aite>aitxe. Azkenez /k/ abotsak abots-uts bakarra: [g] anko>ango.

Abots-itxi gozoak be iru dira eta irurak izan leitekez iguziak: /b/, /d/, /g/ eta irurak bakotxak abots-uts bat dauke: /b/ > [p], /d/ > [t], /g/ > [k], esaterako ez gatoz > ezkatoz.

Mungialdeko euskeran ez daukaguz tz ta z, onein ordezt ts ta s erabilten doguz. Bizkairik geienenan onelan dala diñue eta abots oneik gañtzea sartzal-detik sortzaldera doala Euskalerriaren barruan(12). Amazazpigarren gizaldian galduta egōan. Abots onei txistulariak diñotsoegu. /s/ abotsak abots-uts bi ditu [x] edo [s]: geiṣoa > geixoa, ta [ʒ] edo [ts]: berso > bertso; biak dira min-erpiñagaz agin-obian egiten diran gogorak, [tʂ] agogaiñeratua.

/tx/ agogaiñeko iguzi bakoa da: txarra / larra. Abots-uts bakoa.

Surrekoak abots-jator bi dira: /m/, espanekoa be bai eta /n/ agin-obikoa be bai. /n/ abots-jatorrak abots-uts bat dauko: [ñ] edo [ɲ] agogaiñekoa: nago / dago, ama / ara, gaiñekoa > gaiñekoa.

Albotiko abots-jatorra bat da: /l/ eta abots-uts bat dauko: [l] edo [ʎ] agogaiñekoa. /l/, izatez, albotikoa ta agin-obikoa da, [l] agogaiñekoa.

Dardaradunak bi dira, abots-uts bakoak, eta agin-obikoak: /r/ ta /rr/ gara / garra(13).

ABEDEA.....	ABOTS-UTSAK.
/a/.....	[a], [i]
/b/.....	[p]
/d/.....	[t], [d]
/e/.....	[e]
/g/.....	[k]
/l/.....	[l]
/m/.....	
/n/.....	[ñ]
/o/.....	[o]
/p/.....	[b], [p]
/r/.....	
/rr/.....	
/s/.....	[x], [ts]
/x/.....	
/ts/.....	
/tx/.....	
/t/.....	[d] [t] [x]
/u/.....	

...

Laburtuez esan geinke ba Mungialdeko euskerearen abots-jatorrak, bakar-
 rrak eta lagunduak kontuan artu ezkerro, guztiz, ogei dirala, eta abots-utsak
 lez noizean bein agertzen diranak eurretatik amaika: e, i, p, t, k, g, u, b, ts, d, tx,
 Abots-utsak beti dirana, barriz, sei: đ, j, ll, ñ, f, ħ.

....

! IDAZKERIA .
 =====

Idazkeran, berez, abots-utsak kontuan artu berik, abots-jatorrak bakarrik
 idatzi bear geunkez. Baiña au ezin beti egin. Esate baterako, alabea barik ala-
baa idatzi bear geunke. Antxiñako esakerea au da, gaur iñon be esaten ez dana
 eta onegaitik ez da idazten. Beste abots-uts asko be idazten dira eta onetara-
 ko Bizkaiko idazlerik geienak izan daben idazbidea onartzen dot.

Ba dagoz, baita, abots-uts asko kontuan artu ez dodazanak, esaterako
 gozo-itxiak eta gozo iguziak. Ez da bardin / b / izkia berba oneitan: banoa,
alaba, alboa. Baiña gure belarriak ain errez konturatzen ez diran ezkerro, ez
 dodaz aintzat artuko.

Izki bakotxari buruz oso egokia litzake, baita, bere edeztia edo kondaira
 be, baiña lana au, geienez, ez nire ardurea izango. Oso ondo egiña dauko bere
Fonética histórica vasca Luis MICHELENAK.

.....

A Abots-jatorak eta abots-utgak zeintzuk diran eta abedea gure izkeretan zein dan lenengo zatian azaldu ondoren, bigarren zati onetan erriaren esaerak entzungo doguz lenengo, eta gero esaera oneik azaldu eta eurretatik abostegia-
ren legeak atera.

....

2.1. ESAERAK ONDO ULERTZEKO DARRAK.

Izkerak ez dira beti ebtz zeatzakaz zatituten, geienetan ez dira erriz edo auzotegiz banantzen. Esaterako, Mungi-barruan ez da (bardiña) izketea Atxurin, Birlen eta Belakon ^{lakua}.

Orregaitik, ondo dakit esaera artze au obetu leikena eta obetu bear dana, baiña lantxu oneri joakon alegiña egin dot, ez geiago.

Mungian: Erri barruko gizon batek esanak dira, jatorriz Belakokoa, neure ^{us} maikoa garbia izan daiteke bere euskerea, bera apur bat jakituri zalea izan ~~er~~ arren.

Kaukarizen Kamiño-inguruko gizon batek esanak dira. Erriz Mungitarra da, baiña gizartez Laukariztarra. Bere emaztea Meñakarra da eta ortik naste apurren bate etorri leikio.

Gatikan: Erri-barruko andra bat. Gatar garbia, baiña neure ustez apur bat Mungiar berba egiten dau. Uste dot Gatika eta Marurik alkarren abtz geiago daukela.

Marurin: Birletik urrean bizi dan andra batek esanak dira. Bere senarra, baita, Meñakarra da. Ez dot uste nasterik ^{du}kanik bere izketan.

Laukinizen Erri-barruko gizonak esanak dira, baiña uste dot jakituna dala euskal-gaietan. Beragaz bere denporetan Azkue jaunak berba egin eban neuk neban elburuaz. Baiña uste dot emen bere Gatikan jazoriko^a jazo jatela. Nire ustez, Laukiniz Gatikagaz eta Marurigaz geiago alkartzen da eraerak erakusten daben baiño.

Gamizen Mendiko andra batek, neure ama danak, esanak. Fikatik urrean bizi da, baiña gizrtez, oraintsura arte Gamiztar utza izan da. Ez dot uste nasterik euki leikenik. Gaiñera, Gamiz eta Fikaren artean alde andirik ez dago.

Frunizen: Botiola deritxo^a auzotegiko andra batek esanak. Naste bakoak.

Larraurín: Emerandorantza eta kamiño ondoan artuak. Garbiak.

Meñakan: Erri-barruan bizi dan gizon batek esanak. Baiña gizon ori semez Meñaka-barrenekoa da eta bere emaztea Frúnizkoa. Euki leikez nastetxuren batzuk. Meñaka-barreneko eta Meñakako izkerea ez ei da bardiña.

Bakion: Erri-barruko gizon batenak. Berau euskal-gaietan arduratua da eta bear ba da zerbait aldatut^{ba} izan leiteke.

Bermion: Gaur uri-barruan bizi ez dan andra baten esanak dira. Jakitun artean bizi dan ezker^o, ba leiteke zerbai aldatutea.

Ondarrun: Gaur uri-barruan bizi ez dan gizon jakitun baten berbak dira. Ez dot uste aldakuntza aundirik izango dabenik.

...

Baita erabili dodazen izkiai buruz bere zerbait azaldu bearrean nago.

Neure izketeak Bizkaiko apaindua izan nai dau. Beti lortzen ez da dot bere, aua da nire guraria. Balaiteke, oraitiñ^o, noizean bein, Mungi-aldeko esaerak sartzea eta s eta z bear dan lez ez erabiltea. Batzuetan edozein erabili leike. Beste batzuetan utz egingo dot.

Esaeretan darabildazan izkia buruz oar onexek egin bear dodaz:

ʒ: Agogaiñeko abots gozoa da, iguzia. Abostegian /ʒ/ idazten da, Frantzera^z lez.

x: Agogaiñeko abots gozoa da, iguzia. Abostegian /x/ idazten da. Frantzera^z ch.

t̃: Agogaiñeko eta iguzi-bako ots itxia. ^{eta gogorra.} Abostegian /t̃/ idazten da, edo /tt/.

d̃: Agogaiñeko eta iguzi bako ots gozoa ta itxia. Abostegian /d̃/ edo /dd/.

tx: Agogaiñeko, iguzi-bako ots gogorra. Abostegian /tx/ idazten da.

tz, ts: Agiñarteko ots iguzi ta gozoa. Abostegian /tz/.

Ondarruko esaeretan beste abots bat agertzen da, estarrikoa, iguzia, gogorra. Beste errietan abots onegaz itz bat eta onegandik datozenak baiño ez dira esaten: Jauna, eta itz au ez da agertzen esaretan. Abostegian /x/ idazten da eta esateko gastelerazko j lakoa da. Abots au lan barruan astertuko dot eta bere euskal-jatortasunak eza erakutzi bere bai.

....

LENENGO ESAEREA-PRIMERA EXPRESION.
=====

BIZKAIERAZ : Alabeak kotxea dauko.....orrea obeto egin bear da.
 EN VIZCAINO
 GASTELERAZ : La hija tiene coche.....hay que hacer mejpr la pared.
 EN CASTELLANO

MUNGIN : ... Alabeak kotxea deko.....orrea oboto ein ber da.
 EN MUNGUIA

LAUKARIZEN : .. Alabeak kotxea deko.....orrea ohea ein ber da.
 EN LAUKARIZ

GATIKAN : A... Alabeak automobille deko..orrea obeto ifi ber da.
 EN GATICA

MARURIN %.... Alabek kotxe deko.....orrea obeto ein ber da.
 EN MARURI

LAUQUINIZEN : .. Alabeak kotxia deuko.....orrea obetoago egin bear da.
 EN LAUQUINIZ

GAMIZEN : Alabiak kotxia deko.....ormia obia eifñ biar da.
 EN GAMIZ

FIKAN %..... Alabiak kotxia deko.....ormia oboto eifñ bi da.
 EN FICA

FRUNIZEN : Alabiak kotxie deko.....ormie obie eifñ bi da.
 EN FRUNIZ

ARRIETAN : Alabiak kotxie deko.....ormie obeto eifñ bie da.
 EN ARRIETA

LARRAURIN : .. Alabiak automobille deko..ormia obeto eifñ ber da.
 EN LARRAURI

MAÑAKAN %.... Alabiak antomobille deko..ormia oboto eifñ ber da.
 EN MEÑACA

BAKION : Alabiak kotxie dauko.....ormie obeto eifñ ber da.
 EN BAQUID

BERMION : Alabiak kotxie deko.....ormie obeto eifñ bi da.
 EN BERMEO

ONDARRUN : .. Alabik kotxi dakar.....pareta obetua eñ bir da.
 EN ONDARROA

BIZKAIERAZ : Umea etxean dago.....bafia ama kalean dabil.
EN VIZCAINO

GASTELETERAZ :El niño está en casa.....pero la madre anda en la calle.
EN CASTELLANO

MUNGIN :Umia etzian dau.....bayaama kalean dabil.
EN MUNGUIA

LAUKARIZEN : Umea etxean dau..... bayaama kalean dabil.
EN LAUCARIZ

GATIKAN :Ume etzen dau.....baya ama kanpotik dabil.
EN GATICA

MARURIN :Ume etzen dau.....baya ama kalen dabil.
EN MARURI

LAUKINIZEN :Umea etxean dago(dau).....baya ama kanpotik dabil.
EN LAUKINIZ

GAMIZEN :Umia etzian dau.....baya ama kalin dabil.
EN GAMIZ

FIKAN :Umia etzian dau.....baya ama kanpoan dabil.
EN FICA

FRUNIZEN :Umie etzian dau.....baya ama kanpoan dabil.
EN FRUNIZ

ARRIETAN :Umie etzian dau.....baya ama kalin dabil.
EN ARRIETA

LARRAURIN :Umia etzian dau.....baya ama kanpoan dabil.
EN LARRAURI

MEÑAKAN :Umia etzian dau.....baya ama kalean dabil.
EN MEÑAKA

BAKION :Umie etzian dau.....baya ama kalin dabil.
EN BAQUIO

BERMION :Umie etzian dago.....baya ama kalin dabil.
EN BERMEO

ONDARRUN :Umi etxin da.....bafie ama kalin dabil.
EN ONDARROA

BIZKAIERAZ
EN VIZCAINO:.....Beiazen begiak aundiak dira.....eta idiarenak txikiak.

GASTELERAZ
EN CASTELLANO:.....Los ojos de la vaca son grandes..y los del buey,pequeños.

MUNGIN
EN MUNGUIA:.....Beien begiek andien dire.....eta idienak txikerrak.

LAUKARIZEN
EN LAUKARIZ:.....Beien begiek andien dire.....eta idienak txikerrak.

GATIKAN
EN GATIKA:.....Beien begiek andik dire.....eta idinak txikerrak.

MARURIN
EN MARURI:.....Beien begik andik diros.....eta idinak txikerrak.

LAUKINIZEN
EN LAUQUINIZ:.....Beien begiek aundiek dire.....eta idienak txikerrak.

GAMIZEN
EN GAMIZ:.....Beijen begijek andijek dire.....eta idijenak txikerrak.

FIKAN
EN FICA:.....Beijen begijek andijek dire.....eta idijenak txikerrak.

FRUNIZEN
EN FRUNIZ:.....Beijen begijek andijek dire.....eta idijenak txikerrak.

ARRIETAN
EN ARRIETA:.....Beijen begijek andijek dire eta.eta idijenak txikijek.

LARURIN
EN LARRAURIN:.....Beijen begijek andijek dire.....eta idijenak txikerrak.

MEÑAKAN
EN MEÑACA:.....Beijen begijek andijek dire.....eta idijenak txikerrak.

BAKION
EN BAQUIO:.....Beijen begijek andijek dire.....baye idijenak txikerrak.

BERMION
EN BERMEO:.....Beijen begijek andijen die.....eta idijenak txikijek.

ONDARRUN
EN ONDARRUA:.....Ganarun bixak andixak dis.....eta ganarunak(?) txikixak.

- BIZKAIERAZ
 EN VIZCAINO :.....Kamifioan doa panaderue....ogia dakar besoan...ure edaten dau
 basuen.
- GASTELERAZ
 EN CASTELLANO :....En la carretera va el panadero, trae pan en el brazo, bebe agua
 en el vaso.
- MUNGIN
 En Munguia :.....Kamifioan doa panaderue....ogie dakar besoan...ure edaten dau
 basuen.
- LAUKARIZEN
 EN LAUCARIZ :.....Kamifioan doa panaderue....ogie dakar besoan...ure edaten dau
 basuen.
- GATIKAN
 EN GATIKA :.....Kamifioan do panaderu.....ogi dakar besarten..ure edaten dau
 basun.
- MARURIN
 En Maruri :.....Kamifioan do panaderu.....ogi dakar beson.....ure edaten dau
 basun.
- LAUKINIZEN
 EN LAUQUINIZ :.....Kamifioan doa panaderue....ogie dakar besoan...ure edaten dau
 basuen.
- GAMIZEN
 EN GAMIZ :.....Kamifioan doa panaderue....ogije dakar besoan..ure edaten dau
 basuen.
- FIKAN
 EN FICA :.....KAMIÑOan panaderue doa....ogije dakar besoan..ure edaten dau
 basuen.
- FRUNIZEN
 EN FRUNIZ :.....Kamifioan doa panaderue....ogixe dakar besoan..ure edaten dau
 basuen.
- ARRIETAN
 EN ARRIETA :.....Bidien doa panaderue.....ogije dakar besoan..ure edaten dau
 basuen.
- LARAURIN
 EN LARRAURI :.....Kamifioan doa panaderue....ogije dakar besoan..Ure edaten dau
 basuen.
- MEÑAKAN
 EN MEÑACA :.....Kamifioan doa panaderue....ogije dakar besoan..ure edaten dau
 basuen.
- BAKION
 EN BAQUIO :.....Kamifioan doa panaderue....ogije dakar besoan..ure edaten dau
 basuen.
- BERMION
 EN BERMEO :.....Kamifuen due panaderue....ogije dakar besuen..ure edaten dau
 basuen.
- ONDARRUN
 EN ONDARROA :.....Kamifun du panaderu.....eskun dakar obixe...ure eraten dau
 basun.

BIZKAIERAZ :Eskua dauko buruan.....dirua kontuan.
EN VIZCAINO

GASTELETERAZ :.....Tiene la mano en la cabeza.....dinero en la cuenta.
EN CASTELLANO

MUNGIN :.....Eskue buruen deko.....dirue kontuen.
EN MUNGUIA

LAUKARIZEN :.....Eskue buruen deko.....dirue kontuen.
EN LAUCARIZ

GATIKAN :.....Esku burun deko.....diru kontun.
EN GATICA

MARURIN :.....Esku burun deko.....dirue kontun.
EN MARURI

LAUKINIZEN :.....Eskue dauko buruen.....eta dirue kontuen.
EN LAUQUINIZ

GAMIZEN :.....Eskue deko buruen.....dirue kontuen.
EN GAMIZ

FIKAN :.....Eskue buruen deko.....dirue kuantan.
EN FICA

FRUNIZEN :.....Eskue deko buruen.....dirue kuantan.
EN FRUNIZ

ARRIETAN :.....Eskue deko buruen.....dirue kontuen.
EN ARRIETA

LARRAURIN :.....Buruen deko eskue.....dirue kontuen.
EN LARRAURI

MEÑAKAN :.....Eskue deko buruen.....dirue kontuen.
EN MEÑACA

BAKION :.....Buruen deko eskue.....dirue kuenta korrientien.
EN BAQUIO

BERMION :.....Buruen deko eskue.....dirue kontuen.
EN BERMEO

ONDARRUN :.....Esku burun dakar.....diru bankun.
EN ONDARROA

...

- BIZKAIERAZ
EN VIZCAINO :.....Gu ondo gagoz...onenak emen dagoz...ni be emen nago.
- GASTELETERAZ
EN CASTELLANO :...Nosotros estamos bien...Los mejores estamos aqui...ya también
estoy aquí.
- MUNGIN
EN MUNGUIA :.....Gu ondo gaus.....Onenak emen daus.....ni be emen nau.
- LAUKARIZEN
en Laukariz ::::..Gu ondo gaus...onenak emen gaus...ni bere emen nau.
- GATIKAN
EN GATICA :.....Gu ondo gaus...onenak emen daos...ni bere emen nau.
- MARURIN
EN MARURI :.....Gu ondo gaus...onenak emen gaus...neu bere emen nau.
- LAUKINIZEN
EN LAUQUINIZ :.....Gu ondo gaus...onenak emen daos...ni bere emen nau.
- GAMIZEN
EN GAMIZ :.....Gu ondo gaus...onenak emen daus...ni bere emen nau.
- FIKAN
EN FICA :.....Gu ondo gaus...onenak emen gaus...ni bere emen nau.
- FRUNIZEN
EN FRUNIZ :.....Gu ondo gaus...onenak ementxe daus.ni be emen nau.
- ARRIETAN
EN ARRIETA :.....Gu ondo gaus...onenak gaus emen...neu be emen nau.
- LARRAURIN
EN LARRAURI :.....Gu ondo gaus...onenak emen daus...ni bere emen nau.
- MEÑAKAN
EN MEÑACA :.....Gu ondo gaus...Emen onenak gaus...neu bere emen nau.
- BAKION
EN BAQUIO :.....Gu ondo gaus...onenak daus emen...neu bere emen nau.
- BARMION
EN BERMEO :.....Gu ondo gagos...onenak emen gagoz...neu be emen nago.
- ONDARRUN
EN ONDARROA :.....Gu ondo gas...onenak ementxe das..ni be emen nas.

ZAZPIGARREN ESAEREA-SEPTIMA EXPRESION.
=====

BIZKAIERAZ
EN VIZCAINO :...Gaur gabeen entzuten dau...ondo ikusi zaitut...Berak esan daust.

GASTELERAZ
EN CASTELLANO :...Dye hoy a la noche.....te he visto bien...él me ha dicho.

MUNGIN
EN MUNGUIA :...gaur geuian entzun.....ondo ikus zaitut...berak esan dost.

LAUKARIZEN
EN LAUCARIZ :...geur gabeen entzuten dau...ondo ikusi zaitut..berak esan dost.

GATIKAN
EN GATICA :.....Gaur gaubeen entzuten dau..ondo ikusi zaitut..Berak esan daust.

MARURIN
EN MARURI :.....Geur geuen dau entzuten....Ondo ikusi zaitut..Berak esan daust.

LAUKINIZEN
EN LAUQUINIZ :...Geur gabeen entzun.....Ondo ikusi zaitut..Berak esan daust.

GAMIZEN
EN GAMIZ :.....Geur geuian entzuten dau...ondo ikusi zaitut..berak esan dost.

FIKAN
EN FICA :.....Geur geuien entzuten nau...ondo ikus zaitut..berak esan dost.

FRUNIZEN
EN FRUNIZ :.....Geur gaubien entzuten dau..Ondo ikus zaitut..Berak esan dost.

ARRIETAN
EN ARRIETA :....Geur geuien entzun eiten deu.Ondo ikusten zaitut.Berak esan
dost.

LARAURIN :...Geur geuian entzun.....Ikusi zaitut ondo.Berak esan dost.
EN LARRAURI

MEÑAKAN
EN MEÑACA :.....Geur gauian entzuten deu....Ondo ikusi zaitut..Berak esan dost.

BAKION
EN BAQUIO :.....Geur gaubien entzuten deu...Ikusi zaitut ondo..Berak esan dost.

BERMION
EN BERMEO :.....Geur geuien entzuten deu....ikus zaitxut ondo.Berak esan dost.

ONDARRUN
EN ONDARROA :...Gaur gabas entzuten dau.....Ondo ikusi zaitut..Berak esasta.

BIZKAIERAZ
EN VIZCAINO :....Iru alaba.....eta osaba bi dagoz emen.

GASTELEKAZ
EN CASTELLANO :...Tres hijas.....y dos tíos.....están aquí.

MUNGUIN
EN MUNGUIA :.....Iru alaba.....ta osaba bi.....daus emen.

GATIKAN
EN GATICA :.....Iru alaba.....ta osaba bi daus emen.

LAUKARIZEN
EN LAUCARIZ :....Iru alaba.....ta osaba bi.....daus emen.

MARURIN
EN MARURI :.....Iru alaba.....ta osaba bi.....daus emen.

LAUKINIZEN
EN LAUQUINIZ :...Iru alabata osaba bi.....dagoz emen.

GAMIZEN
EN GAMIZ :.....iru alaba.....ta osaba bi.....emen daus.

FIKAN
EN FICA :.....Iru alaba.....ta tio bi.....emen daus.

FRUNIZEN
EN FRUNIZ :.....iru alaba.....ta osaba bi.....daus emen.

ARRIETAN
EN ARRIETA :.....Iru alaba.....ta tio bi.....daus emen.

LARRAURIN
EN LARRAURI :....Iru alaba.....ta osaba bi.....emen daus.

MEÑAKAN
EN MEÑACA :.....Iru alaba.....ta osaba bi.....emen daus.

BAKION
EN BAQUIO :.....Iru alaba.....ta osaba bi.....emen daus.

BERMION
EN BERMEO :.....Iru alaba.....da tio bi.....emen dages.

ONDARRUN
EN ONDARROA %....Iru alaba taosaba bi.....emen das.

BIZKAIERAZ
EN VIZCAINO :Niretzat sagarra.....suretzat bedarra....dana da edarra.

GASTELERAZ
EN CASTELLANO :...Para mí la manzana...Para ti la hierba...todo es hermoso.

MUNGIN
EN MUNGUIA :.....Sagarra nitzako.....sutzako bedarra....dana da edarra.

LAUKARIZEN
EN LAUCARIZ :.....Nitzako sagarra.....sutzako bedarra....dana da edarra.

GATIKAN
EN GATICA :.....Neuretzako sagarra...suretzako bedarra..dana da ederra.

MARURIN
EN MARURI :.....Nitzako sagarra:::::sutzako bedarra....dana da edarra.

LAUKINIZEN
EN LAUQUINIZ :....Niretzako sagarra....suretzako bedarra..dana da edarra.

GAMIZEN
en GAMIZ :.....Nitzako sagarra.....sutzat bedarra.....dana da edarra.

FIKAN
FIGA :.....Nitzako sagarra.....sutzako bedarra....dana da edarra.

FRUNIZEN
EN FRUNIZ :.....Neutzat sagarra.....sutzar bedarra....dana da edarra.

LARRAURIN
EN LARRAURI :.....Neuretzako sagarra...suretzako bedarra...dana da edarra.

ARRIETAN
EN ARRIETA :.....Niretzat sagarra.....suretzat bedarra....dana da edarra.

MEÑAKAN
EN MEÑACA :.....Niretzako sagarra....suretzako bedarra....daba da edarra.

BAKION
EN BAQUIO :.....Niretzako sagarra....suretzat bedarra....dana da edarra.

BERMNION
EN BERMEO :.....Neuretzako sagarra...suretzako bedarra...dana da ederra.

ONDARRUN
EN ONDARROA :.....Nitzako sagarra.....sutzako bedarra.....dana politxe ra.

BIZKAIERAZ :.....Emen lau bela.....an lau gela.
EN VIZCAINO

GASTELEBAZ :.....Aqui cuatro cuervos.....alli cuatro cuartos.
EN CASTELLANO

MUNGIN :.....Emen lau kuartu.....an lau bela.
EN MUNGUIA

LAUKARIZEN :.....Emen lau kuartu.....an lau bela.
EN LAUCARIZ

GATIKAN :.....Emen lau kuartu.....an lau bela.
EN GATICA

MARURIN :.....Emen lau kuartu.....an lau bela.
EN MARURI

GAMIZEN :.....Emen lau kuartu.....an lau bela.
EN GAMIZ

FIKAN :.....Emen lau kuartu.....an lau bela.
EN FICA

FRUNIZEN :.....Emen lau kuartu.....an lau bela.
EN FRUNIZ

ARRIETAN :.....Emen lau kuartu a.....an lau bela.
EN ARRIETA

LARRAURIN :.....Emen lau kuartu.....an lau bela-baltz.
EN LARRAURI

MEÑAKAN :.....Emen lau kuartu.....an lau bela.
EN MEÑACA

BAKION :.....Emen lau kuartu anlau erroije.
EN BAQUIO

BERMION :.....Emen lau kuartu.....an lau erroi.
EN BERMEO

ONDARRUN :.....Amen lau kuartu.....an lau bel.
EN ONDARROA

BIZKAIERAZ
EN VIZCAINO :Ba dator trena.....sartu emen taketa.

GASTELERAZ
EN CASTELLANO :.....Ya viene el tren.....mete aquí la estaca.

MUNGIN
EN MUNGUIA :.....Trena ba dator.....emen taketa sartu.

LAUKARIZEN
EN LAUKARIZ :.....Bator trena.....sartu emen estakea.

GATIKAN
EN GATICA :.....Ba dator trena.....sartu emen taketa.

MARURIN
EN MARURI :.....Bator trena.....sartu emen taketa.

LAUKINIZEN
EN LAUKINIZ :.....Ba dator trena.....emen sartzen deu taketa.

GAMIZEN
EN GAMIZ :.....Trena bator.....sartu emen taketa.

FIKAN
EN FIGA :.....Ba dator trena.....sartu emen taketa.

FRUNIZEN
EN FRUNIZ :.....Or dator trena.....sartuxu emen estakia.

ARRIETAN
EN ARRIETA :.....Emen dator trena.....emen sartu taketa.

LARRAURIN
EN LARRAURI :.....Ba dator trena.....emen sartu estakia.

MEÑAKAN
EN MEÑACA :.....Trena ba dator.....emen sartu estakia.

BAKION
EN BAQUIO :.....Trena ba dator.....sartu emen matxikoa.

BERMION
EN BERMEO :.....Trena dator.....emen sartuxu taketa.

ONDARRUN
EN ONDARROA :.....Ba dator trena.....taketa sartu amen.

....

BIZKAIERAZ
EN VIZCAINO :.....Ekarri lau bonbilledanak bear dira.

GASTELERAZ
EN CASTELLANO :.....Trae cuatro bombillas...todas kacen falta.

MUNGIN
EN MUNGUIA :.....Lau bonbille ekarri.....danak falta eiten deude.

LAUKARIZEN
EN LAUCARIZ :.....Ekasus lau bonbille.....danak eiten deude falta.

GATIKAN
EN GATIKA :.....Ekarri lau bonbille.....danak ber dire ta.

MARURIN
EN MARURI :.....Ekarri lau bonbille.....danak eiten deude falta.

LAUKINIZEN
EN LAUKINIZ :.....Dakas lau bonbille.....danak bear dira.

GAMIZEN
EN GAMIZ :.....Lau bonbille ekarri.....danak biar dire.

FIKEN
EN FICA :.....Ekarri lau bonbille.....danak falta dire.

FRUNIZEN
EN FRUNIZ :.....Ekarrixus lau bonbille.....danak eiten dere falta.

ARRIETAN
EN ARRIETA :.....Ekarri lau bonbille.....danak eiten deure falta.

LARRAURIN
EN LARRAURI :.....Ekarri lau bonbille.....danak biar dire.

MEÑAKAN
EN MEÑACA :.....Ekarri lau bonbille.....danak biar dire.

BAKION
EN BAQUIO :.....Ekarri lau bonbille.....danak biar dire.

BERMION
EN BERMEO :.....Ekarri lau bonbille.....danak egitxen deue falta.

ONDARRUN
EN ONDARROA :.....Ekarri lau bonbilla.....danak falta eingo dabe ta.

....

- BIZKAIERAZ
EN VIZCAINO :.....Ikusi dot sure mutilla.....erosi arraiña.
- GASTELERAZ
EN CASTELLANO :...He visto a tu chico.....compra pescado.
- MUNGIN
EN MUNGUIA :.....Sure mutille ikus dot.....arrañe erori.
- LAUKARIZEN
EN LAUCARIZ :.....Sure mutille ikusi dot.....arrañe erosi.
- GATIKAN
EN GATICA %.....Sure mutille ikus dot.....erosi arraiña.
- MABURIN
EN MABURINIZ :.....Sure mutille ikusi dot.....arrañe erosi.
- LAUKINIZEN
EN LAQUINIZ :.....Ikus dot sure mutille.....erosten dau arraiña.
- FIKAN
EN FICA :.....Ukus dot sure mutille.....erosixu peskeue.
- FRUNIZEN
EN FRUNIZ :.....Ikusi dot sure mutille.....erosixu peskeue.
- ARRIETAN
EN ARRIETA %.....Ikusi dot sure mutille.....erosi arraiña.
- LARRAURIN
EN LARRAURI :.....Ikusi dot sure mutille.....erosi arraiña.
- MEÑAKAN
EN MEÑACA :.....Sure mutille ikusi ot.....erosi arraiña.
- Bakion
EN BAQUOO :.....Ikusi dot sure mutille.....erosten deu arraiña.
- BERMION
EN BERMEO :.....Ikusi dot sure mutille.....erosi arraiña.
- ONDARRUN
EN ONDARROA :.....Sure mutille ikusi rot.....erosi arraiña.

....

BIZKAIERAZ :.....GIZONA AROTZA DA.....PISTIA BASATZAN DABIL.
EN VIZCAINO

GASTELERAZ :....El hombre es carpintero...el animal anda en el barro.
EN CASTELLANO

MUNGUIN :.....Gixona arotza da.....pistie bsartian dabil.
EN MUNGUIA

LAKARIZEN :.....Gixona arotza da.....pistie basartean dabil.
EN LAUCARIZ

GATIKAN :.....Gixona arotza da.....pistie basarten dabil.
EN GATICA

MARURIN :.....Gixona arotza da.....pistie basatzen dabil.
EN MARURI

LAKWINIZEN :.....Gixona arotza da.....pistie basartean dabil
EN LAUKWINIZ

GAMIZEN :.....Gixona da arotza.....pistije basatzen dabil
EN GAMIZ

FIKAN :.....Gixona arotza da.....pistije basartien dabil
EN FICA

FRUNIZEN :.....Gixona arotza da.....pistije basartien dabil.
EN FRUNIZ

ARRIETAN :.....Gixona da arotza.....pistije dabil basatzen.
EN ARRIETA

LARRAURIN :.....Gixona arotza da.....pistije basatzen dabil
EN LARRAURI

MEÑAKAN :.....Gixona arotza da.....pistije basartian dabil.
EN MEÑACA

BAKION :.....Gixona da arotza.....pistije basatan dabil
BAQUID

BERMION :.....Gixona arotza da.....animalije basatzen dabil.
EN BERMEO

ONDARRUN :.....Gixona arotza ra.....animalixe kanpum dabil.
EN ONDARROAN

BIZKAIERAZ
EN VIZCAINO :.....Gizona, au da otza.....jo daigun tamborra.

GASTELERAZ
EN CASTELLANO :....Hombre, esto es frio.....toquemos el tambor.

MUNGIN
EN MUNGUIA :.....Gizona, au bai ba dala otsa. Tanborra io daigun.

GATIKAN
EN GATICA :.....Gizona, au de otza.....tanborra io dun.

LAUKARIZEN
EN LAUKARIZ :.....Gizona, au de otza.....tanborra io dun.

MARURIN
EN MARURI :.....Gizona, au otza da.....tanborra io daigun.

LAUKINIZEN
EN LAUQUINIZ :.....Gizona, au da otza.....tamborra io daigun.

GAMIZEN
EN GAMIZ :.....Gizona, au de otza.....jo dun tamborra.

FIKAN
EN FICA :.....Gizona, au de otza.....tanborra jo dun.

FRUNIZEN
EN FRUNIZ :.....Gizona, au de otza.....jo dun tamborra.

ARRIETAN
EN ARRIETA :.....Gizona, au de otza.....jo bi du tanbotta.

LARRAURIN
EN LARRAURI :.....Gizona, au de otza.....jo daigun tamborra.

MEÑAKAN
EN MEÑACA :.....Gizona, au de otza.....jo duen tamborra.

BAKION
EN BAQUIO :.....Gizona, au ootza da.....tanborra jo ber du.

BERMION
EN BERMEO :.....Gizona au de otza.....jodun tamborra.

ONDARRUN
EN ONDARROA :.....Txo, otza ra au.....tanborra jo in bir du.

....

BIZKAIERAZ :.....Kuma bat daukot umearentzat...uden umea kanpoan dabil...
EN VIZCAINO gura ba dau.

GASTELERAZ :.Tengo una cuna para el niño..en verano el niño anda fuera..
EN CASTELLANO si quiere.

MUNGIN :..Umiantzako kume bak dekot..uden umia kanpoan dabil..gure ba deu.
EN MUNGUIA

LAUKARIZEN %Kume bat dekot umiantzako..uden umia kanpoan dabil..gure ba deu.
EN LAUCARIZ

GATIKAN :...Kume bat dekot seiñentzat..uden seiñe kanpotik ibiltzen da.....
EN GATICA gure ba deu.

MARURIN :...Kume bat dekot umientzako...uden ume kanpotik dabil..gure ba deu.
EN MARURI

LAUKINIZEN :Kuma bat dekot umeentzako..uden umea kanpotik dabil..gure ba deu.
EN LAUQUINIZ

GAMIZEN :.....Kume bat dekot umientzat...uden kanpoan dabil umia.gure ba deu.
EN GAMIZ

FIKAN :.....Kume bat dekot umientzat...uden umia kanpoan dabil..gure ba deu.
EN FICA

FRUNIZEN :...Kume bat dekot umientzat...uden umie kanpoan dabil..gure ba deu.
EN FRUNIZ

ARRIETAN :..kume bat dekot umientzat...umie uden kanpoan dabil..gure ba deu.
EN ARRIETA

LARRAURIN% :.Kume bat dekot umientzat...uden umia kanpoan dabil..gure ba deu.
EN LARRAURI

MEÑAKAN :...Kume bat deko umientzako...uden umie kanpoan dabil..gure ba deu.
EN MEÑAKA

BAKION :...Umientzako dekot kume bat.udien mutille dabil kanpoan
EN BAQUIO. gure ba deu.

BERMION :... DEKOT kume bat umientzako.umie uden kapuen dabil..gure ba deu
EN BERMEO

ONDARRUN %Kuna bat dakat umientzat...uran umi kalin ebiltzen da.nai ba rau.
EN ONDARROA

- BIZKAIERAZ
EN VIZCAINO:Txakurra pisti surra da.....estula entzuten dau.
- GASTELERZA
EN CATELLANO:El peño es animal listo.....oye la tos.
- MUNGIN
EN MUNGUIA:Txakurre pisti surra da.....estule entzuten deu.
- LAUKARIZEN
EN LAUCARIZ:Txakurre pisti surra da.....entzuten deu estule.
- GATIKAN
EN GATICA:Txakurre pisti surra da.....estule entzuten deu.
- MARURIN
EN MARURI:Txakurre pisti listo da.....estule entzun eiten deu.
- LAUKINIZEN
EN LAUQUINIZ:Txakurre pisti surra da.....estule entzuten deu.
- GAMIZEN
EN GAMIZ:Txakurre pisti surra da.....estule entzun eiten deu.
- FIKAN
EN FICA:Txakurre pisti surra da.....entzuten deu estule.
- FRUNIZEN
EN FRUNIZ:Txakurre pisti surra da.....entzuten deu estule.
- ARRIETAN
EN ARRIETA:Txakurre pistije surra da...entzuten deu estule.
- LARRAURIN
EN LARRAURI:Txakurre pisti surra da.....entzuten deu estule.
- MEÑAKAN
EN MEÑACA:Txakurre pisti surra da.....entzuten deu estule.
- BAKION
EN BAQUIO:Txakurre pisti surra da e...entzuten deu estule.
- BERMION
EN BERMEO:Txakurre animal listue da..estulebe entzun eitzen deu.
- ONDARRUN
EN ONDARROA:Txakurre animalixe listu re.estule entzuten dau.

...

BIZKAIERAZ
 EN VIZCAINO :.....GAIÑERA LAGUNA ASMAU.....URA EDAN.

GASTELERAZ
 EN CASTELLANO :.....Además siente a la persona...bebe agua.

MUNGIN
 EN MUNGUIA :.....Gaiñera personea sentidu.eiten deu...ure edan.

LAUKARIZEN
 EN LAUCARIZ :.....Gaiñera lagune bere asmetan deu.....ure edan.

GATIKEN
 EN GATICA :.....Gaiñera personak bere asma eten detu.ure edan.

LAUKINIZEN
 EN LAUQUINIZ :.....ganera personea asmeu eiten deu.....ure edaten deu.

MARURIN
 EN MARURI :.....ganera emtzun eiten deu persone.....edan ure.

GAMIZEN
 EN GAMIZ :.....~~Txakurra animal listoa da~~
 Además personia asmeu eiten deu.....ure edan.

FIKEN
 EN FICA :.....Ademas asmetan deu lagune be.....edaten deu ure.

FRUNIZEN
 EN FRUNIZ :.....Lagune be sentidu eiten deu.....ure be edaten deu

ARRIETAN
 EN ARRIETA :.....Ganera entzuten deu personie.....ure edaten deu.

LARRAURIN
 EN LARRAURI :.....ganera lagune asmetan deu.....ure edaten deu.

MEÑAKAN
 EN MEÑACA :.....gaiñera personia asmeu eiten deu.....ure edan.

BAKION
 EN BAQUIO :.....ganera lagune asmeu.....ure edaten deu.

BERMION
 EN BERMEO :.....Sentidu be personie.....ure edan.

ONDARRUN
 EN ONDARROA :.....Gañea personi sentiuten dau.....ure eraten dau.

- BIZKAIERAZ
EN VIZCAINO :...Zu ta ni...bera ta neu...orritxu bat kendu deusat...Guazen
maira.
- GASTELERAZ
EN CASTELLANO :...Tu yo yo...él y yo.....un hojita le he quitado.....vamos
a la mesa.
- MUNGIN
EN MUNGUIA :...Su te ni..Bera ta neu...Orritxu bet kendutzet..guasen maire.
- LAUKARIZEN
EN LAUCARIZ %..Su te ni..bera ta neu...orritxu bet kendutzet..guasen maire.
- MARURIN
EN MARURI :...Su te ni..bera ta neu...orritxu bet kendu dotzet.gosan maiera.
- GATIKAN
EN GATICA :...Su te ni..bera ta neu...orritxu bet kendu dotzet.gosan maiera.
- LAUKINIZEN
EN LAUKINIZ :..Su te ni..bera ta neu...orritxu bet kendu dotzet.guasen maiera.
- GAMIZEN
EN GAMIZ :....Su te ni..bera eta neu..kenditzet orritxu bet....guasen maire.
- FIKAN
EN FICA :.....Su te ni..bera ta neu...Orritxu bet kendutzet....guasen maire.
- FRUNIZEN
EN FRUNIZ :...Su te ni..bera ta neu...orritxu bet kendutzet....guasen maire.
- ARRIETAN
EN ARRIETA %..Su te ni..bera ta neu...kendutzet orri bet.....guasan maire.
- LARRAURIN
EN LARRAURI %..Su te ni..bera ta ni....orritxu bet kendu (do)tzet.maire guasen.
- MEÑAKAN
EN MEÑACA :...Su te neu.bera ta heu..orritxu bet kendutzet....guasen maire.
- BAKION
EN BAQUIO :...Su te ni..a ta ni.....orritxu bet kendutzet....guasen maire.
- BERMION
EN BERMEO :...Su te ni..bera ta neu...Orritxu bet kendutzat....gosan maire.
- ONDARRUN
EN ONDARROA :..Su te ni..bera ta ni....oja bat kendutzat.....guasen maire.

...

BIZKAIERAZ
 EN VIZCAINO :...Gure oilloak bizirik dagoz...bafa gaizorik...Luisarena il dira.

MUNGIN
 EN MUNGUIA :....Gure oilloak bixirik daus.....baya geixirik...Luisanak il dire.

GASTELERAZ
 EN CASTELLANO :.Nuestras gallinas están vivaspero enfermas, las de Luisa han
 muerto.

LAUKARIZEN
 EN LAUCARIZ :...Gure oilloak bixirik daus....baya geixorik...Luisanak ill in
 dire

GATIKAN
 EN GATICA :.....Gure oilloak bixirik da daos...baya gaixorik...Luisanak ill in
 dire

MARURIN
 EN MARURI :.....Gure oilloak bixirik daos.....baya geixorik...Luisanak il ein
 dire.

LAUKINIZEN
 EN LAUQUINIZ :..Gure oilloak bisirik daos.....baya geixorik...Luisanak il dire.

GAMIZEN
 EN GAMIZ :.....Gure oilloak bixirik daus.....baya geixorik...Luixanak il dire.

FIKEN
 EN FICA :.....Gure oilloak bixirik daus....baya geixorik...Luixanak ill ein
 dire.

FRUNIZEN
 EN FRUNIZ :.....Gure oilloak gexorik daus....baya bixiruk...Luixanak ill dire.

ARRIETAN
 EN ARRIETA :....Gure oilloak bixirik daus....baya geixirik...Luixanak il dire.

LARAURIN
 EN LARRAURI :...Gure oilloak bixirik daus....bayageixorik...Luixanak il dire.

MEÑAKAN
 EN MENACA :.....Gure oilloak bixirik daus.....baya geixorik...Luixanak il ein
 dire.

BAKION
 EN BAQUIO :.....Gure oilloak bixirik daus.....baya geixorik...Luixanak il ein
 dire.

BERMION
 EN BERMEO :.....Gure oilduek bixirik dagos...baya geixorik...Luisanak il
 einje.

ONDARRUN
 EN ONDARROA :...Gure oilluk bixi tas.....bafie gaxuk tas..Luisanak ill ein
 dis.

...

JUANITAK

- BIZKAIERAZ
 EN VIZCAINO : Juanitak ikusi ditu aitaren kuitak... baiña bera ez da koitadea.
- GASTELERAZ
 EN CASTELLANO : Juanita ha visto las quejas de su padre, pero ella no es cuitada.
- MUNGIN
 EN MUNGUIA : ...Juanitak aiten kejak ikusi ditu... baya bera esta koitadia.
- LAUKARIZEN
 EN LAUKARIZ : ...Juanitak aiten kejak ikusi ditu... baya bera esta koitadea.
- GATIKAN
 EN GATICA : ...Juanitak aiten kejak ikusi ditu... baya esta kotede.
- MARURIN
 EN MARURI : ...Juanitak ikusi ditu aiten kejak... baya bera esta kotede.
- LAUKINIZEN
 EN LAUQUINIZ : ...Juanitak aiten kejak ikusi ditu... baya bera esta koitadea.
- GAMIZEN
 EN GAMIZ : ...Juanitak ukustus aiten kejak... baya bera esta koitedia.
- FIKAN
 EN FICA : ...Juanitak ukustxus aiten kejak... baya bera esta koitedue.
- ARRIETAN
 EN ARRIETAN : ...Juanitak ikusi ditu aiten kejak... baya bera esta koitedie.
- FRUNIZEN
 EN FRUNIZ : ...Juanitak ikusidu aiten kejak... baya esta bera koitedue.
- LARRAURIN
 EN LARRAURI : ...Juanitan ikusi ditu aiten kejak... baya bera esta koitxedia.
- MEÑAKAN
 EN MEÑACA : ...Juanitak ikusi ditu aiten kejak... baya bera esta koitxedia.
- BAKION
 EN BAQUIO : ...Juanitak ikusi ditu aiten kejak... baya bera esta koitxedia.
- BERMION
 EN BERMEO : ...Juanitak ikusitxus aiten kejak... baya bera esta koitxedia.
- ONDARRUN
 EN ONDARROA : ...Juanitak aiten kejak ikusi ditu... baya bera esta gisajie.

...

- BIZKAIERAZ
EN VIZCAINO:.....Emendik igongo gara denporea ba dau...gero an egongo gara.
- GASTELERAZ
EN CASTELLANO:....Por aquí subiremos si hay tiempo.....luego allí estaremos.
- MUNGIN
EN MUNGUIA:.....Emetik iengo du denporea ba dau.....gero an egongo gara.
- LAUKARIZEN
EN LAUCARIZ:.....Emetik iengu denporea ba deku.....gero an egongo gara.
- GATIKAN
EN GATICA:.....Emetik iengu denpore ba dao.....gero an ongo gara.
- MARURIN
EN MARURI:.....Emetik iengo du denpore ba dau.....gero an egongo gara.
- LAUKINIZEN:
EN LAUQUINIZ:.....Emetik iengo du denpore ba dau.....gero an egongo gara.
- GAMIZEN
EN GAMIZ:.....Ijengu emeti demporia ba dau.....gero an ongo gara.
- FRUNIZEN
EN FRUNIZ:.....Emetik ijengu denporie ba dau.....gero an egongo gara.
- ARRIETAN
EN ARRIETA:.....Emeti ijengo du denporie ba deku.....gero an egongo gara.
- LARRAURIN
EN LARRAURI:.....Emetik ijengo du denporia ba dau.....gero en egongo gara.
- MEÑAKAN
EN MEÑACA:.....Emetik ijengu denporia ba dau.....gero an egongo gara.
- BAKION
EN BAQUIO:.....Ametik ijengú du denporarik ba dau...gero an egongo gara.
- BERMION
EN BERMEDO:.....Emetik ejengu denporie ba dau.....gero an egongo gara.
- ONDARRUN
EN ONDARRDA:.....Emendixeik altzakoas denporaik ba da..gerokun an egongo as.

...

- MUTILLAK! Aprillean erosiko dogu automobille...txofer abillak ba gara.
- GASTELERAZ
EN CASTELLANO :.En abril compraremos coche...si somos conductores hábiles.
- MUNGON
EN MUNGUIA :....Mutillek!aprillean cotxea érosko du...txoferrak abillek ba gara.
- LAUKARIZEN
EN LAUKARIZ :...Mutillek!aprillean erosiku automobille,txofer abillek ba gara.
- GATIKANA
EN GATICA :.....Mutillek! aprillean kotxe ersku.....txofer abillek ba gara.
- MARURIN
EN MARURI :.....Mutillek!aprillean erosiko du kotxe...ba gara txofer onak.
- LAUKINIZEN
EN LAUQUINIZ :..Mutillek!aprillean erosiko du automobille,ba gara txofer abillek.
- GAMIZEN
EN GAMIZ :.....Mutillek!aprillean erosiku automobille,txofer abillek ba gara.
- FI
KAN
EN FICA :.....Mutillek!aprillean kotxia erosku.....txofer abillek ba gara.
- FRUNIZEN
EN FRUNIZ :.....Mutillek!aprillean erosiku automobille.txofer abillek ba gara.
- ARRIETAN
EN ARRIETA :....Mutillek!erosiko du aprillean automobille,ba gara txoferrak abillek.
- LARRAURIN
EN LARRAURI :...Mutillek!aprillean erosikodu automobille,ba gara txofer abillek.
- MEÑAKAN
EN MEÑAKA :.....Mutillek!aprillean erosiku kotxia.....txofer abillek ba gara.
- BAKION
EN BAQUIO :.....Mutillek!aprillean erosiko du automobille,txofer abillek ba gara.
- BERMION
EN BERMEO :.....Mutillek! aprillean erosku automobille,txofer abillek ba gara.
- ONDARRUN
en ONDARROA :...Aprillin erosiko dou kotxe bat mutillak.....

...

BIZKAIERAZ
 EN VIZCAINO :...ASTURIASKO MINETAN BEARGIÑAK ES DIRA ONDO BIZI;BAÑA BAI GURE
 JARDIÑETAN.

GASTELERAZ
 EN CASTELLANO :.En las minas de Asturias los trabajadores no viven bien,perosi
 en nuestros jardines.

MUNGIN
 EN MUNGUIA :....Asturiasko minetan biargiñek ondo estite bixi,baya bai gure jar-
 diñetan.

LAUKARIZEN
 EN LAUCARIZ :...Asturiaseko minetan beargiñek estire ondo bixi,baya bai gure jar-
 diñetan.

GATIKAN
 EN GATICA :.....Asturiaseko miñetan beargiñek estire ondo bixi,baya bai gure jar-
 diñetan.

MARURIN
 EN MARURIN :.....Asturiasko minetan beargiñek ondo estire bixi,baya bai gure
 jardiñetan.

LAUKINIZEN
 EN LAUKINIZ :...Asturiasko minetan beargiñek estire bixi ondo,baya bai gure
 jardiñetan.

GAMIZEN
 EN GAMIZ :.....Asturiaseko minetan biargiñek estire ondo bixi,baya gure jardiñe-
 tan bai.

FIKAN
 EN FICA :.....Asturiasko minetan biargiñek ondo estire bixi,baya bai gure jar-
 diñetan.

FRUNIZEN
 EN FRUNIZ :.....Asturiasko miñetan biargiñek estire ondo-bixi,baya bai gure jar-
 diñetan.

ARRIETAN
 EN ARRIETA :....Asturiasko minen estabitzes biargiñek ondo,baya bai gure jar-
 diñien.

LARRAURIN
 LARRAURIN :.....Asturiasko minetan biargiñek estire bixi ondo,baya bai gure jar-
 diñetan.

MEÑAKAN
 EN MEÑACA :.....Asturiaseko miñetan biargiñek estabiltzes ondo,baya bai gure
 jardiñetan.

BAKION
 BAQUION :..... Asturiasko miñetan biargiñek estire ondo bixi baye bay gure
 jardiñetan.

BERMION
 EN BERMEO :.....Asturiasko minetanbiargiñek estie ondo bixi,baye bai gure jar-
 diñetan.

ONDARRUN
 EN ONDARROA :...Asturiasko miñetan be obreruek esti ondo bixi,bañe bai gure
 jardiñetan.

- BIZKAIERAZ
EN VIZCAINO :...Alegiña egin gura ba dozu egizu....baña alperrik egingo dozu.
- GASTELEERAZ
-EN CASTELLANO :Si quieres hacer un esfuerzo hazlo..pero lo harás en balde.
- MUNGIN
EN MUNGUIA :....Alegiñe ein gure bosu eixu.....baya alperrik eingosu.
- LAUKARIZEN
EN LAUCARIZ :...Alegiñe gure bosu ein.....baya alperrik eingosu.
- GATIKAN
EN GATICA :.....Alegin bet ein gure bosu eixu.....baya alperrik eingosu.
- MARURIN
EN MARURI :.....Gure bosu ein alegiñe iñ.....baya eingosu alperrik.
- LAUKINIZEN
EN LAUQUINIZ :..Inderra gure ba dosu eifñ,eixu.....baya eingo dosu alperrik.
- GAMIZEN
EN GAMIZ :.....Gure bosu alegiñe eifñ eixu.....baya alperrik eingosu.
- FIKAN
EN FIGA :.....Eixu inder aldi bet gure basu,.....baya alperrik eingosu.
- FRUNIZEN
EN FRUNIZ :.....Gure bosu inder eifñ eixu..... baya alperrik eingosu.
- ARRIETAN
EN ARRIETA :....Alegiñe ein gure ba dosu.....baya alperrik eingosu.
- LARRAURIN
EN LARRAURI :...Gure basu eifñ alegiñe,eixu.....baya alperrik eingosu.
- MEÑAKAN
EN MEÑACA :.....Alegiñ bet eixu gure bosu.....baya alperrik eingosu.
- BAKION
EN BAQUIO :.....Gure ba dosu alegiñe ein eixu.....baya eingosu alperrik.
- BERMION
EN BERMEO :.....Gure basu injer eifñ eixu.....baya eingosu alperrik.
- ONDARRUN
EN ONDARROA :...Esfuertso bat nai bosu eifñ eifñ.....bañe en balde iñgosu.

...

- BIZKAIERAZ
EN VIZCAINO :.....Zuri sarri esan deutzut.....Juantxuri amak esan deutso.
- GASTELERA
EN CASTELLANO :.....A ti muchas veces te he dicho, a Juanito le ha dicho la madre,
- MUNGIN
EN MUNGUIA :.....Suri sarriten esantzut.....Juantxuri amak esantzo.
- LAUKARIZEN
EN LAUCARIZ :.....Sarri esantzut suri.....Juantxuri amak esantzo.
- GATIKAN
EN GATICA :.....Suri sarriten esan dotzut...Juantxuri amak esan dotzo.
- MARURIN
EN MARURI :.....Suri askotan esan dotzut...Juantxuri amak esan dotzo.
- LAUKINIZEN
EN LAUQUINIZ :.....Suri askotan esan dotzut...Juantxuri amak esan dotzo.
- GAMIZEN
EN GAMIZ :.....Esantzut suri sarri.....amak esantzo Juantxuri.
- FIKAN
EN FICA :.....Suri makintxu bet bider esantzut.Juantxuri esantzo amak.
- FRUNIZEN
EN FRUNIZ :.....Suri sarri esantzut.....Juantxuri amak esantzo.
- ARRIETAN
EN ARRIETA :.....Seuri esan deutzut asko bider,Juantxuri esantzo amak.
- LARRAURIN
EN LARRAURI :.....Suri askotan esantzut.....Juantxuri amak esantzo.
- MEÑAKAN
EN MEÑACA :.....Suri askotan esantzut.....Juantxuri amak esantzo.
- BAQION
EN BAQUIO :.....Suri askotan esan deutzut...Juantxuri amak esantzo.(dotzo)
- BERMION
-EN BERMEO :.....Esantzut suri sarri.....Juantxuri amak esantzo.
- ONDARRUN
EN ONDARROA :.....Askotan esantzut suri.....amak esantzo Juantxuri.

...

BIZKAIERAZ
EN VIZCAINO :....Nire anaia etorri daiten au egin dot.....ikusidagizun.

GASTELERAZ
EN CASTELLANO :..He hecho esto para que venga mi hermano..para que veas.

MUNGIN
EN MUNGUIA :.....Nire anaia etor deiten eñ dot au.....ikusidaxun.

LAUKARIZEN
EN LAUARIZ :....Nire anaia etor deiten au eñ dot.....ikusidaxun.

GATIKAN
EN GATICA :.....Nire nebe etor deiten in dot au.....ikusidaxun.

MARURIN
EN MARURI :.....nire nebe etor deiten in dot au.....ikusidaxun.

LAUKINIZEN
EN LAUQUINIZ :....Nire anaia etor deiten ein dot au.....ikusidaxun.

GAMIZEN
EN GAMIZ :.....Neure anaija etorri deiten ein dot.....ikusidaxun.

FIKAN
EN FICA :.....Nire anaije etortiarren ein dot au.....ikusidaxun.

FRUNIZEN
EN FRUNIZ :.....Eñ dot auxe neure nebie etor deiten....ikusidaxun.

ARRIETAN
EN ARRIETA :.....Neure nebie atortiarren eñ dot au.....ikusidaxun.

LARRAURIN
EN LARRAURI :....Nire anaija etorri deitzen eñ jot au....ikusidaxun.

MEÑAKAN
EN MEÑACA :.....Neure anaijea etorteko ein jot au.....ikusidaxun.

BAKION
EN BAQUIO :.....Nire anaijea etorteko ein dot au.....ikusidaxun.

BERMION
EN BERMEO :.....Nire nebie etorteko eñ jot au.....ikusidaxun.

ONDARRUN
EN ONDARROA :....Anaxi etorteko auxe eñ dot.....ikusidaxun.

...

BIZKAIERAZ
EN VIZCAINO :....Nire anaia etorri daiten au egin dot....ikusidagizun.

GASTELERAZ
EN CASTELLANO :..He hecho esto para que venga mi hermano..para que veas.

MUNGIN
EN MUNGUIA :.....Nire anaia etor daiten eñ dot au.....ikusidaxun.

LAUKARIZEN
EN LAUKARIZ :....Nire anaia etor daiten au eñ dot....ikusidaxun.

GATIKAN
EN GATICA :.....Nire nebe etor daiten in dot au.....ikusidaxun.

MARURIN
EN MARURI :.....nire nebe etor daiten in dot au.....ikusidaxun.

LAUKINIZEN
EN LAUKINIZ :...Nire anaia etor daiten ein dot au.....ikusidaxun.

GAMIZEN
EN GAMIZ :.....Neure anaijia etorri daiten ein dot....ikusidaxun.

FIKAN
EN FICA :.....Nire anaijie etortiarren ein dot au....ikusidaxun.

FRUNIZEN
EN FRUNIZ :.....Eñ dot auxe neure nebie etor daiten....ikusidaxun.

ARRIETAN
EN ARRIETA :.....Neure nebie atortiarren eñ dot au.....ikusidaxun.

LARRAURIN
EN LARRAURI :....Nire anaijia etorri daitxen eñ jot au...ikusidaxun.

MEÑAKAN
EN MEÑACA :.....Neure anaijea etorteko ein jot au.....ikusidaxun.

BAKION
EN BAQUIO :.....Nire anaijie etorteko ein dot au.....ikusidaxun.

BERMION
EN BERMEO :.....Nire nebie etorteko eñ jot au.....ikusidaxun.

ONDARRUN
EN ONDARROA :....Anaxi etorteko auxe eñ dot.....ikusidaxun.

...

BIZKAIERAZ
EN VIZCAINO:.....Gu emen gagoz.....Aita be emen dago.

GASTELERAZ
EN CASTELLANO:.....Nosotros estamos aquí.....El padre también está aquí.

MUNGIN
EN MUNGUIA:.....Gu emen gaus.....aite bere bai.

LAUKARIZEN
EN LAUCARIZ:.....Emen gaus gu.....aite bere emen dau.

GATIKAN
EN GATICA:.....Gu emen gaus.....aite bere emen dau.

MARURIN
EN MARURI:.....Gua emen gaus.....aite bere emen dau.

LAUKINIZEN
EN LAUQUINIZ:.....Gu emen gaus.....aite bere emen dau.

GAMIZEN
EN GAMIZ:.....Gu emen gaus.....aite bere emen dau.

FIKAN
EN FICA:.....Gua emen gaus.....aite emen dau.

FRUNIZEN.....
EN FRUNIZ:.....Gu emen gaus.....aite be emen dau.

ARRIETAN
EN ARRIETA:.....Gau emen gaus.....aite be emen dau.

LARRAURIN
EN LARRAURIN:.....Gu emen gaus.....aitxe bere emen dau.

MEÑAKAN
EN MEÑACA:.....Gu emen gaus.....aitxe bere emen dau.

BAKION
EN BAQUIO:.....Gu amen gaus.....aitxe bere emen dau.

BERMION
EN BERMEO:.....Gu amen gagos.....aitxe bere amen dago.

ONDARRUN
EN ONDARROA:.....Gu amen gas.....atxe be bai.

...

BIZKAIERAZ
EN VIZCAINO:.....ETXETIK EZ GATOZ.....EMENDIK BAIÑO.

GASTELERAZ
ENCASTELLANO:.....No venimos de casa.....sino de aquí.

MUNGIN
EN MUNGUIA:.....Eskatos etzetik.....emeti baiño.

LAUKARIZEN
EN LAUKARIZ:.....Etzeti eskatos.....espadaze emeti.

GATIKAN
EN GATIA:.....Eskatos etzetik.....emetik baiño.

MARURIN
EN MARURI:.....eskatos etzetik.....espadase emetik.

LAUKINIZEN
EN LAUQUINIZ:.....Etzetik eskatos.....emeti baiño.

GAMIZEN
EN GAMIZ:.....Eskara etorri etzeti.....emeti baiño.

FIKAN
EN FICA:.....Etzetik eskatos.....emetik baiño.

FRUNIZEN
EN FRUNIZ:.....Etzetik eskatos.....espabe emetik.

ARRIETAN
EN ARRIETA:.....Etzetik eskatos.....emeti baiño.

LARRAURIN
EN LARRAURI:.....Etzetik eskatos.....espabere emetik.

MEÑAKAN
EN MEÑACA:.....Eskatos etzetik.....emetik baiño.

BAKION
EN BAQUIO:.....Esgatos etzetik.....emetik baiño.

BERMION
EN BERMEO:.....Eskatos etzetik.....aametik baiño.

ONDARRUN
EN ONDARROA:.....Etzetik eskatos.....emendik baiño.

...

BIZKAIERAZ ~~gaur Mungie ikusi zaitut....~~ Nondik ibilli dira?
EN VIZCAINO ~~Hoy te he visto en~~

GASTELERAZ
EN CASTELLANO :.....Hoy te he visto en Munguia.....¿Por dónde han andado?

MUNGIN
EN MUNGUIA :.....Geur Mungien ikus saituk(Tzut).Nondik ibilli dira?

LAUKARIZEN
EN LAUCARIZ :.....Geur Mungin ikusi seitut(tzut).Nondik ibilli dira?

GATIKAN
EN GATICA :.....Geur mungin ikusi seitut(tzut).Nondik ibilli dira?

MARURIN
EN MARURI :.....Gaur Mungin ikusi saitut.....Nondik ibilli sarea?

LAUKINIZEN
EN LAUQUINIZ :.....Geur ikus seitut Mungien.....Nondik ibilli dira?

GAMIZEN
EN GAMIZ :.....Geur ikusi seitut Mungien.....Nondik ibilli dira?

FIKEN
EN FICA :.....Geur Mungien ikus seitut(tzut) Nondik ibilli saria?

FRUNIZEN
EN FRUNIZ :.....Gaur iku seitut Mungien.....Nondik ibilli dira?

ARRIETAN
EN ARRIETA :.....Geur ikusi seitut Mungien (tzut).Nondik ibilli sara?

LARRAURIN
EN LARRAURI :.....Geur Mungien ikusi seitut.....Nondik ibilli jire?

MEÑAKAN
EN MEÑACA :.....Gaur Mungien ikus seitut.....Nondik ibilli jire?

BAKION
EN BAQUIO :.....Geur ikusi seitut Mungien.....Nondik ibilli dira?

BERMION
EN BERMEO :.....Geur ikusi seitut Mungien.....Nondik ibilli dira?

ONDARRUN
EN ONDARROA :.....Mungixan ikusi satxut gaur.....Nondik ibilli sara?

OGETAMAIAKAGARREN ESAEREA-EXPRESION 710
 =====

- BIZKAIERAZ :.....Nork ekarri zaitu motorrean?..Auzotegi txarra da au.
 EN VIZCAINO
- En CASTELLANO :....¿Quiénte ha traido en la moto?.Mal barrio es este.
 GASTELERAZ
- Mungin :.....Nok motorrean ekar seitu?.....Au barrio txarra da.
 EN MUNGUIA
- LAUKARIZEN :.....Nok ekarri seitu(Tsu) motorrean...barrio txarra da au.
 EN LAUKARIZ
- GATIKAN :.....Nok ekar seitu motorrean?.....barrio txarra da au.
 EN GATICA
- MARURIN :.....Nok ekarri seitu motorrean.....barrio txarra da au.
 EN MARURI
- LAUKINIZEN :....Nok ekar seitu motorrean?.....barrio txarra da au.
 EN LAUQUINIZ
- GAMIZEN :.....Nok ekar seitu motorrian?.....barrio txarra dai au.
 EN GAMIZ
- FIKAN :.....Nok ekar seitu (tzu) motorrian....barrio txarra da au.
 EN FICA
- FRUNIZEN :.....Nok ekarri seitu motorrien?.....au barrijo txarra da.
 EN FRUNIZ
- ARRIETAN :.....Nok ekar seitu motorrien (tzu)?...barrijo txarra da au.
 EN ARRIETA
- LARRAURIN :.....Nok motorrean ekarri setxu?..... barrijo txarra da au.
 EN LARRAURI
- MEÑAKAN :.....Nok ekarri seitus motorrean?.....barrijo txarra da au.
 EN MEÑAKA
- BAKION :.....Nok ekarri seitu motorrieb?.....barrijo txarra da au.
 EN BAKIO
- BERMION :.....Nok ekar seixu motorrien?.....au barrijo santarra da.
 EN BERMEO
- ONDARRUN :.....Motorrien señek ekar satxu?.....Barrixu txarra ra au.
 EN ONDARROA

BIZKAIERAZ
EN VIZCAINO :.....Antzermok artu dau kintzanea....baiña diru faltsoa.

GASTELERAZ
EN CASTELLANO :.....Anselmo ha recibido la quincena.pero dinerá falso.

MUNGIN
EN MUNGUIA :.....Anselmok kintzenea erresibidu deu....baya diru faltsoa.

LAUKARIZEN
EN LAUKARIZ :.....Anselmok artu deu kintzanea.....baya diru faltsoa.

GATIKAN
EN GATICA :.....Atzermok artu deu kintzane.....baya diru faltsoa.

MARURIN
EN MARURI :.....ANTZERMOK ARTU DEU KINTZANE.....baya diru faltsó.

LAUKINIZEN
EN LAUKINIZ :.....Antzelmok artu deu kintzanea.....baya diru faltsoa.

GAMIZEN
EN GAMIZ :.....Antzermok artu deu kintzania.....baya diru faltsoa.

FIKAN
EN FICA :.....Antzermok artu deu kintzanie.....baya diru faltsúa.

FRUNIZEN
EN FRUNIZ :.....Anselmok kobre deu kintzanie.....baya diru faltsoa.

ARRIETAN
EN ARRIETA :.....Anselmok kobre deu kintzenie.....baya diru faltsoa.

LARRAURIN
EN LARRAURI :.....Antzermok erresibidu deu kintzania....baya dirue faltsoa.

MENAKAN
EN MENACA :.....Antzermok amabostakoa artu deu.....baya diru faltsoa.

BAKION
EN BAQUIO :.....Antzermok kintzanie kobre deu.....baya diru faltsoa.

BERMION
EN BERMEO :.....Antzermok erresibidu deu kintzanie....baya diru faltsue.

ONDARRUN
en ONDARROA :.....Antzelmok amabost eguneku kobra rau...bafie diru faltsu.

...

BIZKAIERAZ
EN VIZCAINO:.....bat eta bat....bi ta bi...iru ta bi...lau ta bi.

GASTELERAZ
EN CASTELLANO:.....uno y uno.....dos y dos..tres y dos..cuatro y dos.

MUNGIN
EN MUNGUIA:.....bat eta bat....bi te bi...iru te bi...lau te bi.

LAUKARIZEN
EN LAUCARIZ:.....bat eta bat....bi te bi...iru te bi...lau te bi.

GATIKAN
EN GATICA:.....bat eta bat....bi te bi...iru te bi...lau te bi.

MARURIN
EN MARURI:.....bat eta bat....bi te bi...iru te bi...lau te bi.

LAUKINIZEN
EN LAUQUINIZ:.....bat eta bat....bi te bi...iru te bi...lau te bi.

GAMIZEN
EN GAMIZ:.....bat eta bat....bi te bi...iru te bi...lau te bi.

FIKAN
EN FICA:.....bat eta bat....bi te bi...iru te bi...lau te bi.

FRUNIZEN
EN FRUNIZ:.....bat eta bat....bi te bi...iru te bi...lau te bi.

ARRIETAN
EN ARBIETA:.....bat eta bat....bi te bi...iru te bi...lau te bi.

LARRAURIN
EN LARRAURI:.....bat eta bat....bi txe bi...iru te bi...lau te bi.

MEÑAKAN
EN MEÑAKA:.....bat eta bat..bi txe bi...iru te bi...lau te bi.

BAKION
EN BAQUIO:.....bat eta bat..bi txe bi...iru te bi...lau te bi.

BERMION
EN BERMEO:.....bat eta bat..bi txe bi...iru te bi...lau te bi.

ONDARRUN
EN ONDARROA:.....bat eta bat..bi txe bi...iru te bi...lau te bi.

....

BIZKAIERAZ :.....Amar eta bāā...amaika ta bāā... eun de bi.
EN VIZCAINO

BASTELETAZ :.....Diez y dos.....once y dos.....ciento dos.
EN CASTELLANO

MUNGIN :.....Amar ta bi...amaka ta bi...eun de bi.
EN MUNGUIA

LAUKARIZEN :.....Amar ta bi...amaka ta bi...eun de bi.
EN LAUKARIZ

GATIKAN :.....Amar ta bi...amaka ta bi...eun de bi.
EN GATICA

MARURIN :.....Amar ta bi...amaka ta bi...eun de bi.
EN MARURI

LAUKINIZEN :.....Amar ta bi...amaka ta bi...eun de bi.
EN LAUKINIZ

GAMIZEN :.....Amar da bi...amaka ta bi...eun de bi.
EN GAMIZ

FIKAN :.....Amar da bi...amaika ta bi...eun de bi.
EN FICA

FRUNIZEN :.....Amar da bi...amaika ta bi...eun de bi.
EN FRUNIZ

ARRIETAN :.....Amar da bi...amaika ta bi...eun de bi.
EN ARRIETA

LARRAURIN :.....Amar ta bi...amaka ta bi...eun de bi.
EN LARRAURI

MEÑAKAN :.....Amar ta bi...amaka ta bi...eun de bi.
EN MEÑACA

BAKION :.....Amar ta bi...amaka ta bi...eun de bi.
EN BAQUIO

BERMION :.....Amar da bi...amaika ta bi...eun de bi.
EN BERMEO

ONDARRUN :.....Amar da bi...amaika ta bi... eun de bi.
EN ONDARROA

...

2.3.ESAERETAKO ASTERGAIK.

Esaera oneik aurrean doguzela, eta, batez be, alkarren ondoan ipiñi ondoren astergai asko agertu jakuz. Batzuk euskal-izkera geienakaz baterakoak dira, beste batzuk, ostera, erri bakotxari edo batzui dagokiezenak. Lan onetan, beste euskalkiak, unerren batzuetan izan ezik, kontuan artu barik, esaerak agertzen diran lez astertuko dodaz. Esaeretan ez dagozen berbak ipintekotan, euretan errietan neuk entzunak izango dira. Neure ustez, zortzi astergai dira agirienak eta sakonenak:

1ª ~~Abots~~-bakarrak ixtea.

2ª Agogaiñeratzea.

3ª Iguztea.

4ª Gözotzea.

5ª Gogortzea.

6ª Surreratze-arazoa.

7ª Galtzea.

8ª Antzeratzea.

....

2.3.1. Abots-bakarrak ixtea.

Jokera au, izatez, euskera osoarena dala uste dot (14), baiña gure errietan argiago agertzen da. Jokera au obeto argitzeko, iru maillatan ipiñiko dogu:

1ª Zeintzallee ipiñikeran.

2ª Abots-bajar bi alkarragaturkeran

3ª Agokaldi bi edo geiagon artean.

....

2.3.1.1. ZEINTZALLEA IPIÑIKERAN.

Berbai zeintzallee ipiñikeran, gure errietan, argi-argi ikusteh da euskerearen aurreratze bat. Aurreratze onen legeak edo arauak oso nastatuak dira, baiña, banaka arturik, bakotxa bere lekuan ipinteko aleginduko gara (15).

LENENGO LEGEA: -aa>ea>ia>ie>ii>i.

Lege onetan sartzen dira euren azkenean, zeintzallee ipiñi orduko, -a dauken berbak.

Lege onek ipar-aldeko errietan, oneik dira Gatika, Maruri, eta Laukiniz, artzen dau bide bat: -aa>-ea>-ee>-e, eta beste bide bat, maillaka, beste errietan.

-aa gaur iñon ez da esaten, beiña lenengo oiñkadea orixe izan zan eta

orrelan agertzen da idazki eta idazle zar batzuetan. Gaur alabea esaten dogun lez, lenago, alabaa esaten zan (16).

-ea gaur oindiño euskera apainduaren maillea da eta lekuren batzuetan esan be egiten da.

-ee adibide da eta iñoz aifñ argi esan ba da, neure ustez, aldi laburrean izan eikean. Lazter emon eban azkenengo maillara eta -e sakatua lez esan zan. Mailla onetan gagoz gaur iru erri pneitan: alabaa > alabea > alabee > alabé. Au obeto ulertzeko, begira zer jazo dan erri oneitan bea berbeagaz. Eurak ber esaten dabe eta ez biar edo bier edo bi.

.....

BIGARREN LEGEA: -ea > ee > e.

-ea > -ia > -ie > -ii > -i.

Lege au ipinteko, edo aterateko, astertu daiguzan zeintzallea ipifñi bailen -e gaz amaituten diran berbak: ume, etxe, kale.

Emen bere jokera bi, oso ez bardiñak, agertzen jakuz: lenengo legean agertu dūran antzekoak, eta erriak be len lez agertzen jakuz taldeka.

Berez, zeintzallea ipiñikeran, -ea izan bea leuke, baiña ori iñork ez dau esaten. Aurrerapidean lenengo maillam dagozenak -ia esaten dabe eta, len ikusi dogun lez, Mungia, Laukiniz, Laukariz, Gamiz, Fika, Larrauri eta Meñaka dira: umia, etzia, kalia.

Bigarren maillan dagozenak, ostera, -ie egiten dabe. Au Frunizen, Arrietan, Bakion eta Bermion: umie, etzie, kalie.

Azkenez, Ondarrun, ixtearen azkenengo maillara eldurik -ie tik ii ra eta i ra eldu dira: umi, etxi, kali.

.....

Ikusi esakerak: 1: bear; 1: alabea, kotxea, ormea; 2: umia, etzia, kalea; 7: geuian; 16: umia.

Laukarizen: 1: ber, 1: alabea, kotxea, ormea, 2: umea, etzea, kalea, 7: geuean, 16: umia.

Gatikan: 1: ber, alabea, ormea, 2: ume, etze, 7: gaubean.

Marurin: 1: ber, alabe, kotxe, orme; 2: ume, etze, kale; 7: geue; 16: ume.

Laukinizen: 1: Bear, alabea, kotxea, ormea; 2: Umea, etzea; 7: gauea; 16: Ume.

Ikusten dan lez, jokera au garbien agertzen dan erria Maruri da, beste erri guztiak ezdabaidan dagoz. Marurin urrengo Gatika. Beste errien nasterik geien daukana barriz Mungia, umia eta etxia i gaz esaten ditun ezkeru.

!

Mungia be barru dala, beste erriak aurrera-bide ori itzita, beste bide bat artu dabe-aa-ea-ia-ie-ii-i.

Baña erri oneitan aurrera bideak oinkada geiago daukaz. Berengo maillan Mungia eta Laukariz: -ea. Bigarrenena Gamiz, Fika; Larrauri eta Meñaka. Irugarrenean: Frúniz, Arrieta, Bakio ta Bermio: -ie. Laugarren eta azkenengo maillan Ondarru: -i. Ondarrun ez da beti argi ulertzen -i ala -ii esaten daben.

Ikusi esakerak:

Munguien: 1: bear, alabea, kotxea ormea; 2: umia, etzia, kalea; 7: geuian; 16: umia.

Laukarizen: 1: ber, alabea, kotxea, ormea; 2: umea, etzea, kalea; 7: geuean; 16: umia.

Gamizen: 1: alabia, kotxia, ormia; 2: umia, etzia, kalia; 7: geuian; 16: umia.

Fikan: 1: alabia, kotxia, ormia; 2: umia, etzie; 7: geuien; 16: Umia.

Larraurin: 1: alabia, ormia; 2: umia, etzia; 7: gauian; 16: umia.

Meñakan: 1: alabia, ormia; 2: umia, etzia, kalea; 7: gauban; 16: umie.

Frunizen: 1: alabie, kotxie, ormie; 2: umie, etzie; 7: gaubien; 16: umie.

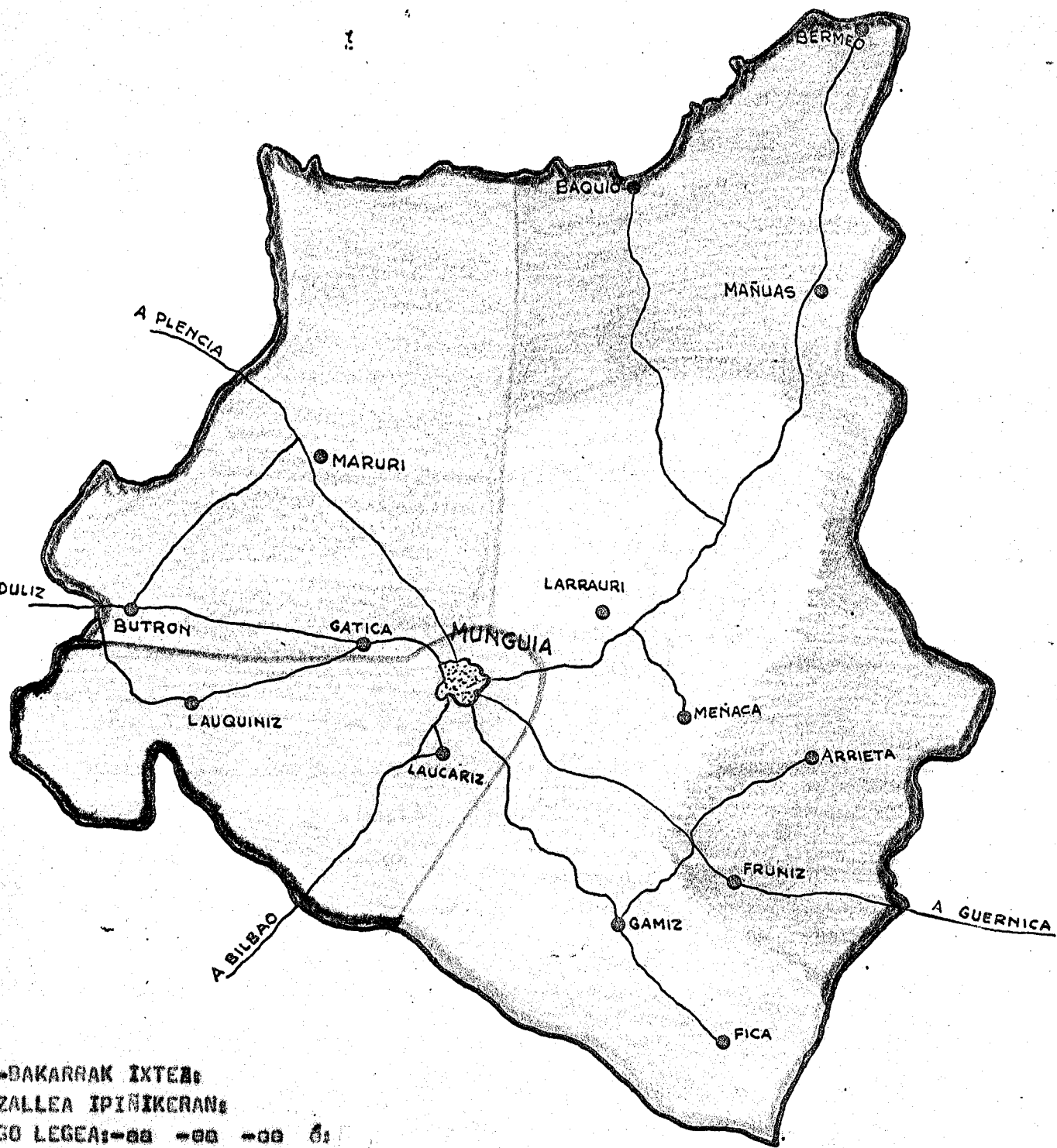
Arrietan: 1: alabie, kotxie, ormie; 2: umie, etzie, kalie; 7: geuñen; 16: Umie.

Bakion: 1: alabie, kotxia, ormie; 2: umie, etzie, kalie; 7: geuien; 16: umie.

Ondarrun: 1: alabi, kotxi; 2: umi, etxi, kali; 7: gabaz; 16: umin, kaliñ.

=====

1

BAKARRAK IXTEA:
 ZALLEA IPINIKERAN:

GO LEGEA: -00 -00 -00 0:
 -00 -00 -10 -10 -11 f:
 -00 [shaded square] -0 [shaded square] -10 [white square] -10 [shaded square]

IRUGARREN LEGEA:

Lege onetan sartzen dira zeintzallera ipiñi baiño len euren azkenean i dauken berbak: bei, begi, endi.

Lau mailla dagoz aurrerabide onetan.

Lenengo maillakoak: ia>ie. Aun Mungian, Laukarizen eta Laukinizen.

Bigarren maillakoak: ia>ie>ii>i; Gatika eta Maruri dira. Oneik emen be, len lez bide laburra artu dabe aurrera egiteko.

Irugarren maillakoak: -ia>-ie>-ije. Emen sartzen dira erririk geienak: Gamiz, Fruniz, Fika, Arrieta, Larrauri, Meñaka, Bakio, eta Bermio. i eta eren erdian j sartu dabe. j au agogaiñeko iguzi gozoa da. Frantzeraz lez esaten da gitxi gora-bera.

Laugarren maillakoak: Ondarrutarrak bakarrik dagoz mailla onetan eta, beti lez, aurrerapide onetan azkenean eldu dira, ez, orraitifño, Gatika eta Maruri joan diran bidetik; Ondarrutarrak j ipiñi bearrean x ipiñi dabe, au da agogaiñeko iguzi gogorra eta Frantzeraz ch lez edo antzera esaten da. Urrengo oinkadea, gasteloreari jarraituz, j izango litzake, au estarriko iguzia da eta uste dot non edo an esaten dala euskalerrian.

Astertu daiguzan esaerak:

Mungien..... 3: beien, begiek, andiek, idienak, txikiek; 4: ogie.

Laukarizen.. 3: beien, begiek, andiek, idienak, txikiek; 4: ogie.

Laukinizen.. 3: beien, begiek, andiek, idienak, txikiek; 4: ogie.

Gatikan..... 3: beien, begik , andik , idiñak, txikiek; 4: ogie

Marurin..... 3: beien, begik , andik , idiñak , txikik ; 4: ogi.

Gamizen..... 3: beijen, begijek, andijek, idijenak, txikijek; 4: ogije.

Frunizen.... 3: beijen, begijek, andijek, idijenak, txikijek; 4: ogije.

Fikan..... 3: beijen, begijek, andijek, idijenak, txikijek; 4: ogije.

Arrietan.... 3: beijen, begijek, andijek, idijenak, txikijek; 4: ogije.

Larraurin... 3: beijen, bagijek, andijek, idijenak, txikijek; 4: ogije.

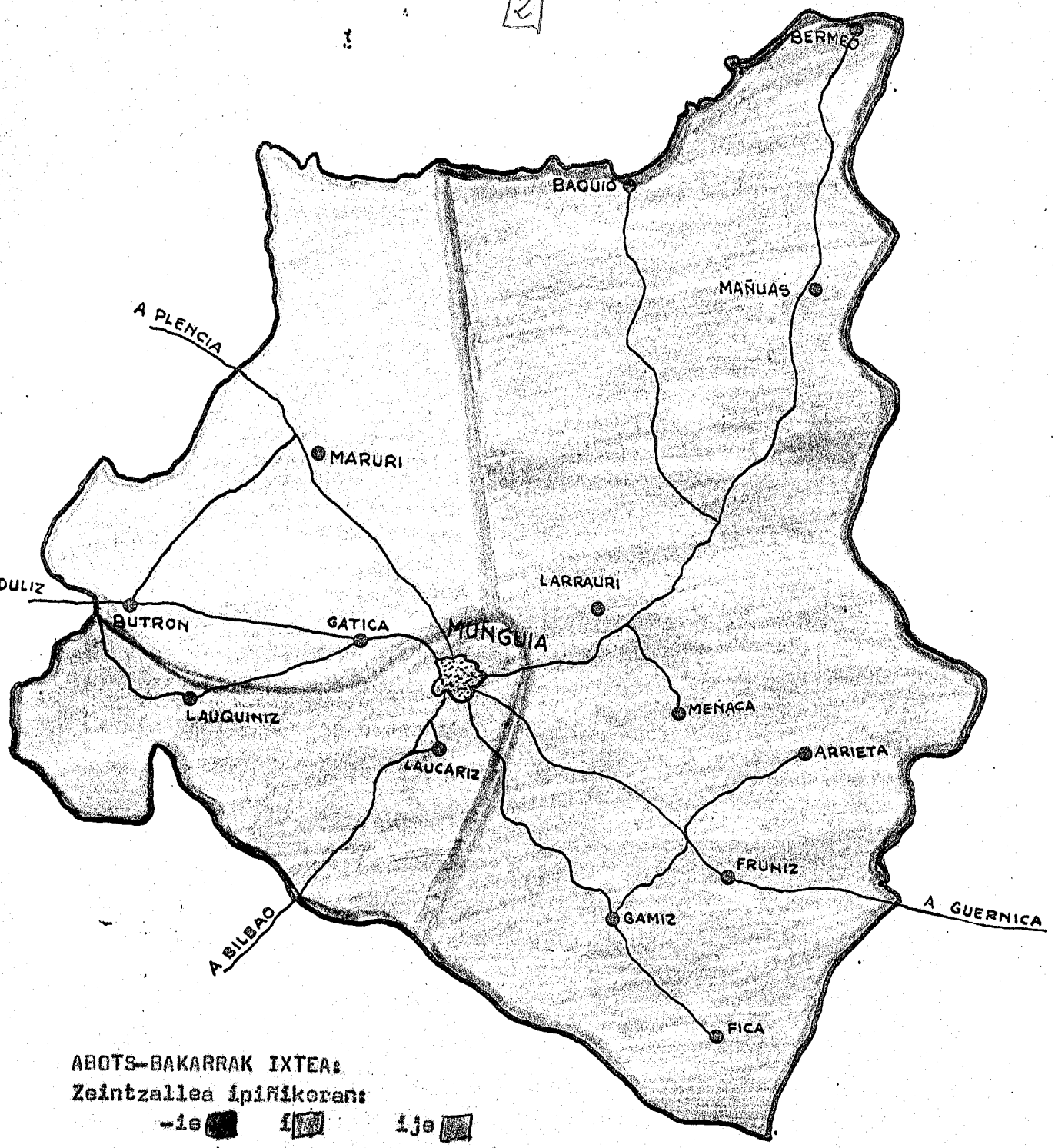
Meñakan..... 3: beijen, begijek, andijek, idijenak, txikijek; 4: ogije.

Bakion..... 3: beijen, begijek, andijek, idijenak, txikijek; 4: ogije.

Bermion..... 3: beijen, begijek, andijek, idijenak, txikijek; 4: ogije.

Ondarrun..... 3:, bixak... aundixak..... txikixak. ; 4: obixe.

2

ABOTS-BAKARRAK IXTEA:
 Zeintzallea ipifikorans:

-ie ■ i ■ ijo ■

Laugarren legea: o euskaldunak, berbearen azkenean dagonean, zintzalea ipi-
fikeran, erririk geienetan -oa egiten dau. Marurin: -oa, -oe, -oo, -o. Bermion:
-oa, -ua, -ue. Eta Ondarrun: -oa, -ua, -ue, -uu, -uu

o erdeldunak, era berean, erririk geienetan -oa, -ua, -ue egiten dau, baiña
Gatikan, Marurin eta Ondarrun: -oa, -ua, -ue, -uu, -u.

Ez da errez, orraitifo, zeintzuk diran erdel-berbak jakitea: kamiñoa <camino,
gaur erderaz 'carretera', baiña euskal-berba lez egiten dau. Lenago euskerara sar-
tu ~~ete~~ zalako ete da? Baiña, barriago izan arren, bardin egiten da 'autoa' k eta
beste berba askok. Geienan legea da, ba, ez danena. (17)

Jakin bearreko litzake, baita, zergaitik ain alde aundia dagon erdel-berben
eta euskal-berben artean. Ez ete da izango erderazko -o euzkerazkoa baiña itxia-
goa dalako? Edo beste erdel-izkera batzuen indarrez? "Leoi-aldeko izketen iza-
ra berezia da -o, -e azkenetatik -u -i egitea. Aldakuntza au idazki zarretan ager-
tzen da, susu, maridu, otru, manu irakurtzen da ta!" (18) Aragoi-aldean, oster, geiene-
tan galdu egiten dira -o eta -e, baiña "-o geratzen danean itxi egiten da: cayiu,
caiu, reyiu, veniu, -u au berbeta erritarrean berezia da eta baserritarren ber-
betak abostegi aldetik biziro zeinduten dauz" (19) Esate baterako, panaderu (bat)
esaten da Galitzian, Leonean, Euskalerrian eta Aragoian. Ez ete dago aintxiñako az-
pi-izketa edo jokeraren bat? Edo, errita-berbetearen izaera berezia ba da, zer-
gaitik ez da jazoten ori euskal-berbetan eta erri askotan?. Ni neu azpi-izketa
edo jokerearen alde nago.

Ikusi daiguzan berbak eta erriak:

Mungian: 4: kamiñoa, besoa, ^{20:}oltoa, ^{32:}faltsoa, ^{4:}panaderue, basue

Laukarizen: 4: kamiñoa, besoa, 20: oltoa, 32: faltsoa, 4: panaderue, basue.

Laukinizen: 4: kamiñoa, besoa, 20: oltoa, 32: faltsoa, 4: panaderue, basue.

Gamizen: 4: kamiñoa, besoa, 20: oltoa, 32: faltsoa, 4: panaderue, basue.

Fiken: 4: kamiñoa, besoa, 20: oltoa, 32: faltsoa, 4: panaderue, basue.

Frunizen: 4: kamiñoa, besoa, 20: oltoa, 32: faltsoa, 4: panaderue, basue.

Arrietan: 4: kamiñoa, besoa, 20: oltoa, 32: faltsoa, 4: panaderue, basue.

Larraurien: 4: kamiñoa, besoa, 20: oltoa, 32: faltsoa, 4: panaderue, basue.

Meñakan: 4: kamiñoa, besoa, 20: oltoa, 32: faltsoa, 4: panaderue, basue.

Bakion: 4: kamiñoa, besoa, 20: oltoa, 32: faltsoa, 4: panaderue, basue.

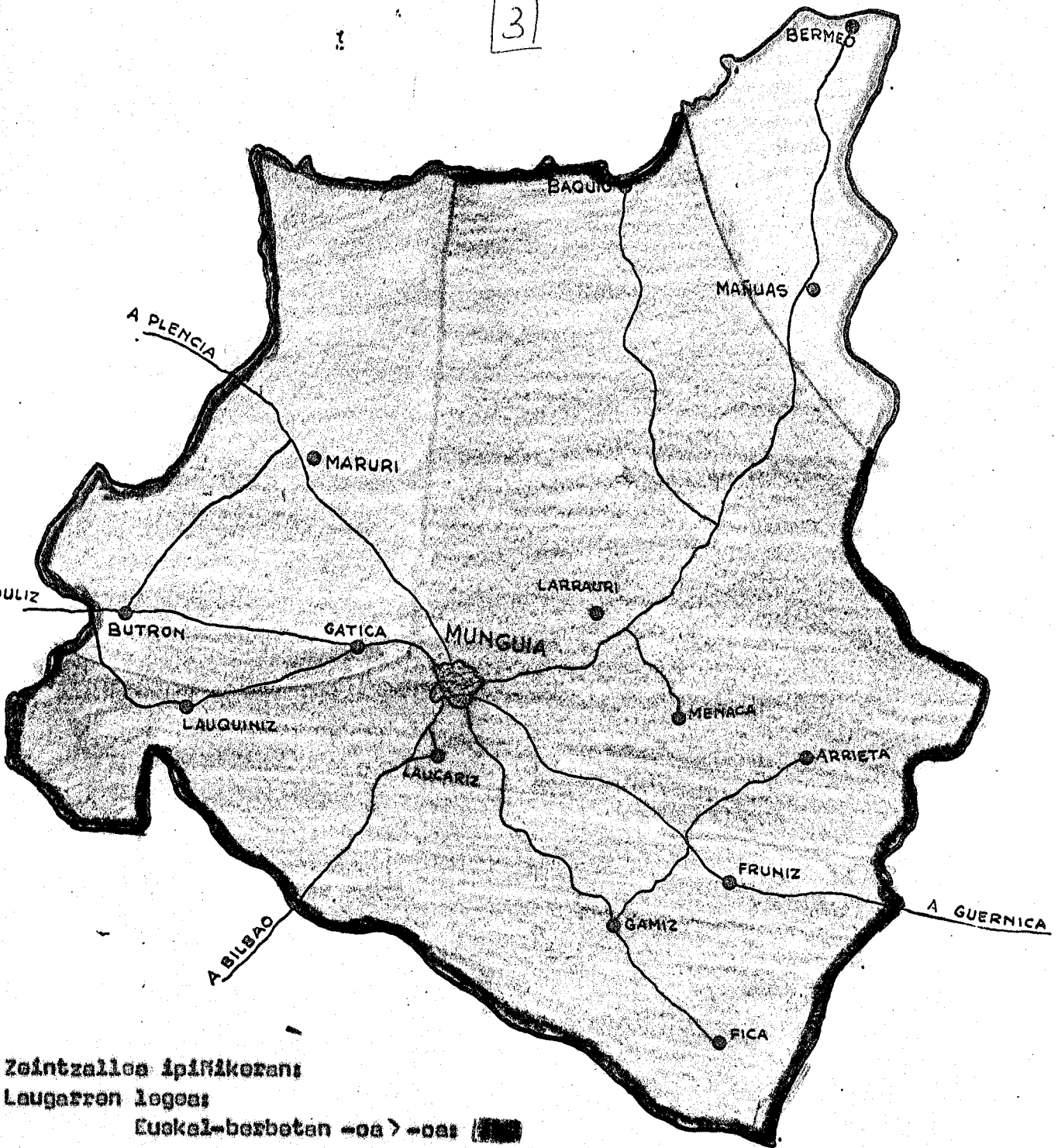
Gatikam: 4: kamiñoa, besoa, 20: ollo, 32: faltsoa, 4: panaderu, basu.

Marurin: 4: kamiño, besoa, 20: ollo, 32: faltsoa, 4: panaderu, basu.

Bermion: 4: kamiñoa, besue, 20: oilluek, 32: faltsue, 4: panaderue, basue.

Ondarrun: 4: kamiño, esku, 20: oilluk, 32: faltsu, 4: panaderu, basu.

31

Zaintzaleen ipinikerari:

Laugarren legea:

Euskal-berbetan -aa > -oa: [shaded box]

-aa > -ua > -us: [shaded box]

-aa > -oo > -oo > -oi: [shaded box]

BOSTGARREN LEGEA: Itzak -u (u azkena) daukenean, zeintzalea ipiñi baiño len, erri-rik geienetan -ua -ue, baiña Gatican, Marurin eta Ondarrun -ua -ue -uu -u (17)

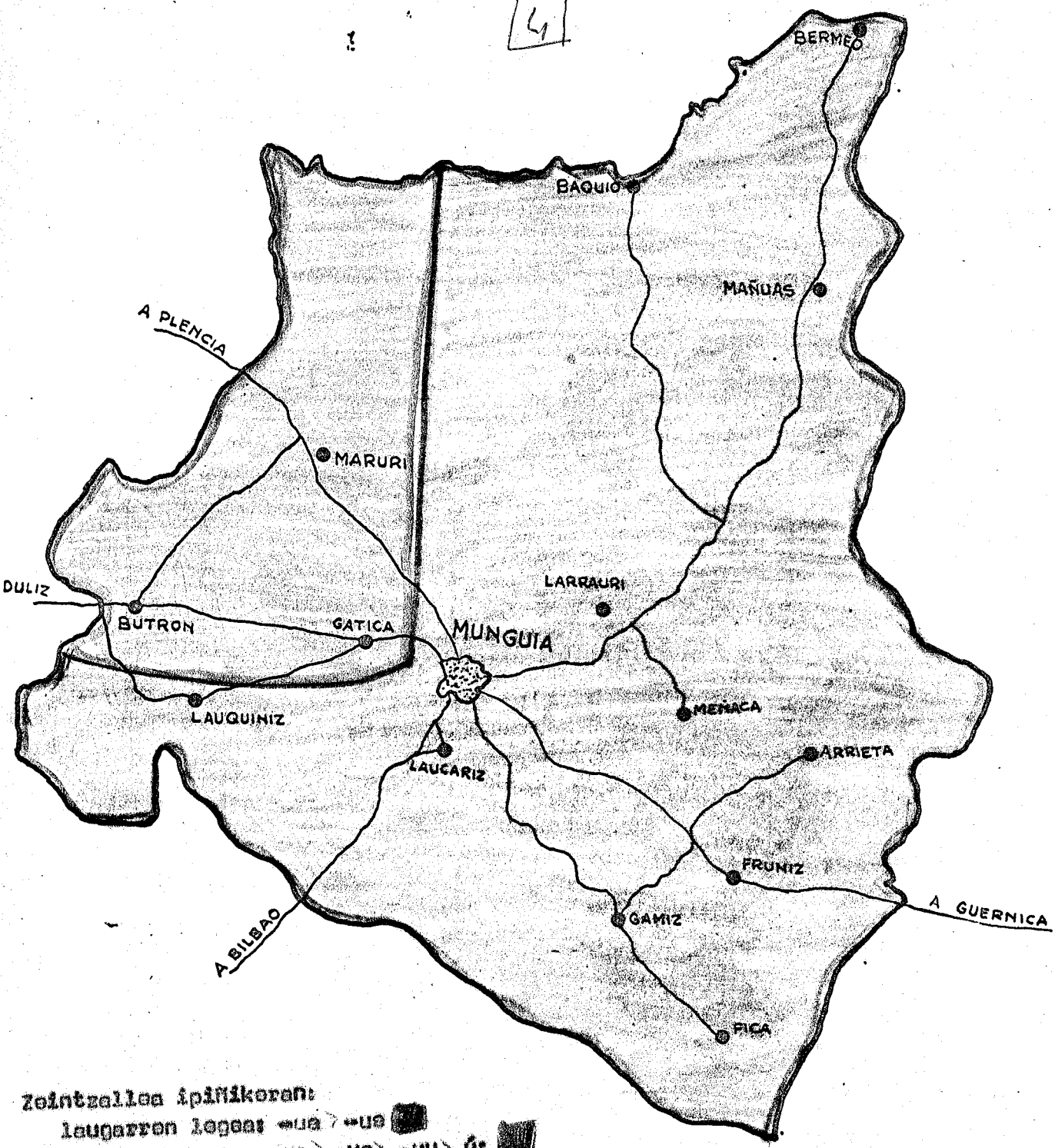
Geroago ikusiko dogu u eta u dauken indarra, baita agokaldirik agokaldura abots-bakarrak ixteko bere, baiña emen ikusten dogu auxe: -a zeintzalea uren ondoan ipinten danean -a itxi egiten dala. Au uste dot errezago esateko izango dala. Lege au oso zabala da eta beragandik kanpo, erri gitxi dabiltz, oneik be, len bide orretatik ibillita gero aurrerago joan diralako neure ustez. Dira Gatika, Maruri, Ondarru.

Mungian: 5: eskue, buruen, dirue, kontuen.
 Laukarizen: 5: eskue, buruen, dirue, kontuen.
 Laukinizen: 5: eskue, buruen, dirue, kontuen.
 Gamizen: 5: eskue, buruen, dirue, kontuen.
 Fikan: 5: eskue, buruen, dirue, kontuen.
 Frúnizen: 5: eskue, buruen, dirue, kontuen.
 Arrietan: 5: eskue, buruen, dirue, kontuen.
 Larraurín: 5: eskue, buruen, dirue, kontuen.
 Meñakan: 5: eskuenbueuen, dirue, kontuen.
 Bakion: 5: eskue, buruen, dirue, :.....
 Bermeon: 5: eskue, buruen, dirue, kontuen.
 Gatican: 5: esku, burun, diru, kontun.
 Marurin: 5: esku, burun, dirue, kontun.
 Ondarrun: 5: esku, burun, diru, bankun.

Euzkaltzale-bazkunaren abostegi-legeetan irakurri dot: "u, abots-bakarra i izan ezik), b erdian sartzen daua: buru+ a=buruba". Baiña au gure errietan iñoz be ez da agertzen. (18)

.....

4

Zeintzallera ipiniheran:
 laugarren logeat <ua> <ue>
 <ua> <ue> <uu> <u>

MANERAS DE COLOCAR EL DETERMINANTE,=
=====

-a
=====

aa>ea: Mungien, Laukarizen, Gatican, Laukinizen.
aa>ea>ee>e: Marurin.
aa>ea>ia: Gamizen, Fikan, Larraurin, Meñakan.
aa>ea>ia>ie: Frunizen, Arrietan, Bakion, Bermion.
aa>ea>ia>ie>ii>i: Ondarrun.

-e
=====

ea>ia: Mungien, Laukarizen, Laukinizen, Gamizen, Fikan, Larraurin, Meñakan.
ea>ee>e: Gatican, Marurin.
ea>ia>i>e: Frinizen, Arrietan, Bakion, Bermion.
ea>ia>ie>ii>i: Ondarrun.

-i
=====

ia>ie: Mungien, Laukarizen, Laukinizen.
ia>ie>ii>i: Gatican, Marurin.
ia>ie>ie: Gamizen, Fikan, Frunizen, Arrietan, Larraurin, Meñakan, Bakion, Bermion.
ia>ixa: Ondarrun.

-o (euskal-itzetan)
=====

oa>oa: Mungien, Laukarizen, Gatican, Laukinizen, Gamizen, Fikan, Frunizen, Arrietan, Larraurin, Meñakan, Bakion.

oa>oe>o: Marurin.
oa>ua>ue: Bermion.
oa>ua>ue>uu>u: Ondarrun.

-o (erdel-itzetan)
=====

-oa>ua>ue: Mungien, Laukarizen, Laukinizen, Gamizen, Fikan, Frunizen, Arrietan, Larraurin, Meñakan, Bakion, Bermion.
-oa>ua>ue>uu>u: Marurin, Gatican, Ondarrun.

-u
=====

-ua>ue: Mungien, Laukarizen, Laukinizen, Gamizen, Fikan, Frunizen, Arrietan, Larraurin, Meñakan, Bakion, Bermion.
-ua>ue>uu>u: Gatican, Marurin, Ondarrun.

...

Itz- barruan abots-bakar bi alkartzen diranean sarrizaten da aldakuntzea, geienetan. Bikote bakotxaren bidéa ikusi daigun.

-au->eu. Esate baterako, gaur>geur. Lege au ez dabe betetzen Mungian, Gatican eta Ondarrun, oneik gaur esaten dabe. Ikusi zazpigarren esaeran.

Zergaitik aldakuntza au? u itxiena dan ezkerro, eta a zabalena, gatx egiten jake euzkaldunai, gure errietan beintzat, abots-bakar-bikote ori esatea eta eu esanez apur bat erreztu egiten dabe.

Zazpigarren esaeran agertzen da, baita bere, dau>deu. Eta aldakuntza au Arrietan, Meñakan, Bakio eta Bermion egiten da. Zergaitik ez beste erriak? Nik uste dot euren aldetik oker ulertze bat izan leitekela eta "dago" dalakoan orrelan esan.

Amargarren esaeran "lau" agertzen da, zenbakia, eta ifok be ez dau aldatzen. Zergaitik ez? Ez dot aurkitzen ofarririk.

Amabostgarren esaeran au erakuslea agertzen da eta au bere ifok ez dau aldatzen.

Amazortzigarren esaeran daukagu asmau eta aldatuten daben erriak dira: Laukiniz, Gamiz eta Bakio; bertan agertzen da, baita bere, erri batzuetan dau baiña aldatuta eta deu eginda Mungien, Laukarizen, Laukinizen, Marurin, Gamizen, Fiken, Frunizen, Arrietan, Larraurin eta Meñakan. Ondarruk ez dau aldatzen eta besteetan ez da agertzen. Ogeta amabigarrenean guztietan dau>deu, Ondarrun izan ezik.

-au->o. Esate baterako daust>dost. Ikusi zazpigarren esaerea: dost esaten da Mungia, Laukarizen, Gamizen, Fikan, Frunizen, Arrietan, Larraurin, Meñakan, Bakion eta Bermion. Gorago azalduko bidea arturik, deust entzun dot Gatican, Marurin eta Laukinizen. Ondarrun aldakuntza sakonagoa dago: esan dausta> esausta> esasta.

Ogeta seigarren esaeran bere agertzen da dautzut. Gatican, Marurin, eta Laukinizen dotzut, esaten dabe. Besteetan galztea dago eta geroago azalduko dogu.

-au->-e-: dauko>deko. Onelan agertzen da lenengo esaeran erri guztietan, baiña Laukinizen deuko, Bakion dauko, eta Ondarrun, beste itz batetik, dakar.

-ea->-ia->-ie->-i-. Au zeintzallea ipiñikeran azkenean lez. Lenengo esaeran bear, agertzen da. Ber esaten dabe: Mungiak, Laukarizek, Laukinizek, eta Marurik, baita Larraurik, Meñakak, eta Bakiok bere. Baiña Gamizek biar, Arrietak bie, eta Fikan, Frunizen eta Bermion bi, zeintzallean baiño oinkada bat geiago emonez. Ondarrun bir.

Noizean bein -au- agertuarren ez da aldatzen eta izanten da galtze bate-
 tik etorria dalako. Bigarren esaeran dago>dau, guztietan Ondarrun izan ezik; bai-
 ña segarrenean "gagoz" > gaus Mungien, Laukarizen, Gamizen, Fikan, Frúnizen, Arriet-
 tan, Larraurín, Meñakan eta Bakion. Gatican, Marurin eta Laukinizen ez da ondo
 ulertzen o ala u esan gure daben. Ondarrun gas esaten dabe. Antzera jasoten da
 esaera beratan nago>nau. Zortzigarren esaeran antzera dagos>daus. Baita ogeiga-
 rrenean dagoz>daus. Ogetabigarrenean dago>dau. Ogetazortzigarrenean gagoz>gaus
 eta dago>dau.

-oa->-ua-. Emerétzigarren esaeran goasen>quasen au erri guztietan Maruriñ
 eta Gatican izan ezik, oneitan goasen>gosan.

-ai->-ei- Zazpigarren esaeran zaitut>seitut Laukarizen, Marurin, Laukinizen,
 Gamizen, Frunizen, Arrietan, Larraurín, Meñakan, Bakion eta Bermion. Eta saitut
 geratzen da Mungien, Gatican eta Fikan. Antzera Ondarrun be. Ogetamargarrenean
 bardin. Ogetamaigarrenean bere bai.

-eo->-o-. Egongo > gara>eongo gara>ongo > gara, ogetabigarren esaerari begira
 Gatican eta Gamizen.

2.3.1.3 AGOKALDI BATETIK BESTERA IXTEA. =====

Auxe dala uste dot gure berbetearren jokerarik politenatarikoa bat. Gaiñera
 beste berbeta batzuetan bere jasoten da. Bear ba da euskerarik geienetan (19).
 Agokaldi baten abots-bakar itxi bat ba dago urrengo agokaldiko abots bakarra
 bere itxi egiten dau. Goazen zatika.

-u-.....-a->-u-.....-e-

-ia-.....-a->-i-.....-e-

Lenengo errien izenak konturaturik, gure errietan iforka es dau esaten Gati
ka, Fika. Beti esaten da Katike, Fike. Zergaitik ori? i itxia dan lez, ostean erre-
 zago esaten da beste itxi bat, zabal bat baiño, errezago e, a baiño. Astertu dai-
 guzen esaerak: amabigarrenean: bombilla>bonbille, dira>dire; 13garrenean: mutilla>
mutille, arraña>arraiña; 15garrenean: au da>au de; amaseigarrenean: kuma>kume,
udan>Uden, gura>gure. Ondarrun ez. 17garrenean txkurra>txakurre, surra>surre, estu-
la>estule; 18garrenean: laguna>lagune, ura>ure; 19 garrenean Zu ta ni>su te ni, au
 baita Ondarrunbe, orritxu bat>orritxu bet, au ez Ondarrun; 24garrenean: ez dira>
estire; 25garrenean alegiña>alegife; 30garrenean: iru ta bi>iru te bi, lau ta bi>
lau te bi, bi ta bi>bi te bi. (20)

2.3.2. ABOTS-LAGUNDUAK.

Abots-bakarrak eta onein bikoteak ixtea euren mailletan ikusi ondoren, orain konturatu bear dogu abots-lagunduakaz zer egiten daben gure berbalariak.

Abots-lagunduen artean zazpi jokera agertzen jakuz: 1ª agogaiñeratzea; 2ª iguztea; 3ª gozotzea; 4ª gogortzea; 5ª surreratzea; 6ª galtzea; 7ª antzeratzea.

.....

2.3.2.1. AGOGAIÑERATZEA.

Gure izkeban agogaiñera jokera aundi bat ikusten dogu. Baiña ez erri guztietan bardifña. Abots-bakarrak ixtera jokerea euki daben erriak, eta antzeko maillañ dauke, baita agogaiñeratzeko jokerea bere. Geienez, osan geinke itxaz-ortzera elduez jokera biak asi egiten dirala.

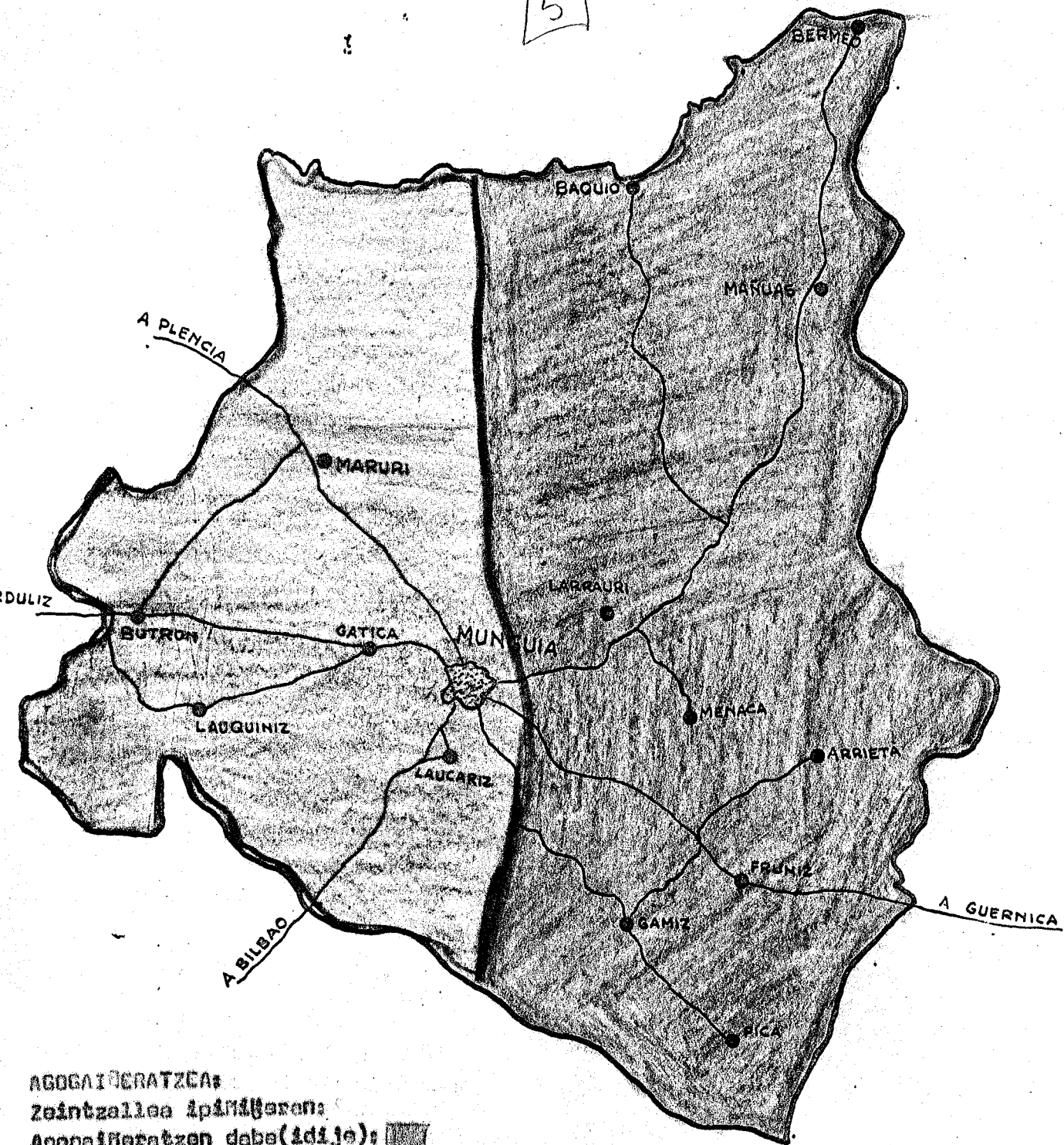
.....

2.3.2.1.1. ZEINTZALLEA IPIÑIKERAN

Berbearen azke-abotsa i dabeen erririk geienak zeintzallea ipiñq baiño len agogaiñeko abots gozo bat ipinten dabe. Erri oneik, geieneaz egoaldekoak eta Bermio dira. Agogaiñeko ori ipiñi ondoren, oindiño a itxi egiten dabe eta onen abots-utsa, @ erabillñ. ^(2^a) Ondarrun, ostera, gozoa artzeko lekuan gogorra artzen dabe eta gero a itxi ez. Noizean bein @ bere bai: esaterako obixe.

Mungian: 3: beien, begiek, andiek, idienak, txikerrak.; 4: ogie; 14: pistie;
 Laukarizen: 3: beien, begiek, andiek, idienak, txikerrak.; 4: ogie; 14: pistie;
 Gatican: 3: beien, begiek, andik, idinak, txikerrak.; 4: ogie; 14: pistie;
 Marurin: 3: beien, begik, andik, idiñak, txikerrak.; 4: ogi; 14: pistie;
 Laukinizen: 3: beien, begiek, andiek, idienak, txikerrak. 4: ogie; 14: pistie;
 Gamizen: 3: beijen, begijek, andijek, idijenak txikerrak. 4: ogije; 14: pistije;
 Fikan: 3: beijen, begijek, andijek, idijenak, txikerrak.; 4: Ogi je; 14: pistije;
 Frunizen: 3: beijen, begijek, andijek, idijenak, txikerrak.; 4: ogije; 14: pistije;
 Arrietan: 3: beijen, begijek, andijek, idijenak, txikijek.; 4: ogije; 14: pistije;
 Larraurin: 3: beijen, begijek, andijek, idijenak, txikijek.; 4: Ogi je; 14: pistije;
 Meñakan: 3: beijen begijek. andijek, idijenak, txikerrak. 4: ogije; 14: pistije;
 Bakion: 3: beijen, begijek, andijek, idijenak, txikerrak.; 4: Ogi je; 14: pistije;
 Bermion: 3: beijen, begijek, andijek, idijenak, txikijek.; 4: ogije; animalije;
 Ondarrun: 3:, bixak, andizak, txikixak. 4: obixe; 14: animalixe;

5

2.3.2.1.2. AGIN-ORIKO SURREKOA AGOGAIÑERATZEA.

Lan onen beste zati baten astertuko doguz agogaiñeratúak eta surre-
ratuak, baiña emen be surreratuak gogoratu bearreko gagoz. Agiñ-obiko abots-
lagundu surreratua n ren aurretik i daukonean agogaiñeratu egiten da eta ñ
entzuten da. Au baita erdel-berbetan bere (22). Ez, orraitíño eri guztietan. Goa-
sen esaeretara.

1: egin > ein > eiñ > iñ. 2: baiña > baia > baie, Ondarrun: baño. 4: camino > kamiño eta
au erri guztietan, baita ein esan dabenetan be, 13: arraiñe erri guztietan eta
ez iñon be arraine. 18: batzuk gaiñera eta beste batzuk ganera: izan leiteke
izen bardiña artu ez dabelako: batzuk gan > gane, i barik, beste batzuk gain > gaiñ.
24: antzera jazoten da. Batzuk diñue minetan eta beste batzuk miñetan. Areik
oindiño erdereza dauke belarrietan. Ostera, guztiak diñue jardiñetan eta iñok
bere ez jardinetan, izan leiteke d agogaiñetik m baiño urrago dagolako. 25: a-
legiñe ta egin agertzen dira eta oi dan lez, legea betetzen dabe. Baiña gero
eiñqosu Ondarrutarrak bakarrik agogaiñerakzen dabe eta au da beste errietan
g aurrean dagon lez, surreratua estarriratu egiten dabelako. Baita Gatikako
esaeran ikusten dogu alegin bet eta izan leiteke espaneratuta egotea.

.....

2.3.2.1.3. i ALBOTIKOAGAZ.

i abots-bakarraren urrengo albotikoa datorrenean, au agogaiñeratu egi-
ten da beti, au da 1 > 11. Baiña batzuetan ez da argi entzuten abotsa eta orrexe-
gaitik idazkerea ez da beti bardiña, bai orraitíño abotsa beta, bitxi gora-bera.
2: dabil > dabill; 13: mutila > mutille; 14: dabil > dabill, bardin 16; 20: oilo > oillo,
il > ill; 23: mutila > mutille, aprila > aprille, abila > abille; 30: ibili > billi edo
ibill (22)

.....

2.3.2.1.4. AGIÑNETAKO GOGORRA AGOGAIÑERATZEA.

Berba bateb naiz bitan izan, i ren urrengo t badator, au agogaiñeratu
egiten da eta erri batzuetan abots-lagundu gogorra t eta beste batzuetan
tx gogorra emoten dau (23).

7: erri guztiak esaten dabe seitut Ondarruk eta Bermiok izan ezik. Erri
oneik iguzi egiten dabe eta jazoera au gero astertuko dogu. 12: billatu barik
agertu da eiten, baita 18 bere; 21: agertzen jaku sarri erabilten dan berba bat:

aita. Begiratu daigun astiro bere bidea. Ē ren aurretik idazten dan i naikoa argi entzuten da, baiña ez beste berba batzuetan ain aegi, esaterako ez da ondo entzuten geitu ala getu esaten daben. Dana dala, esan geinke i ori euskaldunak ez dabela sartu agogaiñeko abots-lagunduan.

Aite esaten daben erriak dira: Mungie, Laukariz, Gatika, Maruri, Laukiniz, Gamiz, Fika, Arrieta ta Fruniz. Baiña Larraurin, Meñakan, Bakion eta Bermion aitxe esaten dabe. Au berbetearen lur-irudia egitean gauza arduragarria izango da: abots bakarrak itxikeran erri oenik ez dira ibilli Bermiogaz, eta bai ostera Fruniz eta Arrieta. Oraifñ erri bi oneik Bermiogandik alden du dira eta areik Bermiora urreratu. Ondarrun be abots-lagundu au Bermion lez aldatzeb da. Esaera onetan agertzen jaku. erri bardiñetan bardin ditu>ditu>ditxu. 27: daiten>deiten>diten>ditxen; 28: barrero aita, len lez; 30: barrero saitut, len lez; 31: barrero saitu; 33: bi ta bi>bi te bi>bi txe bi, esan dan lez erriak banan.

=====

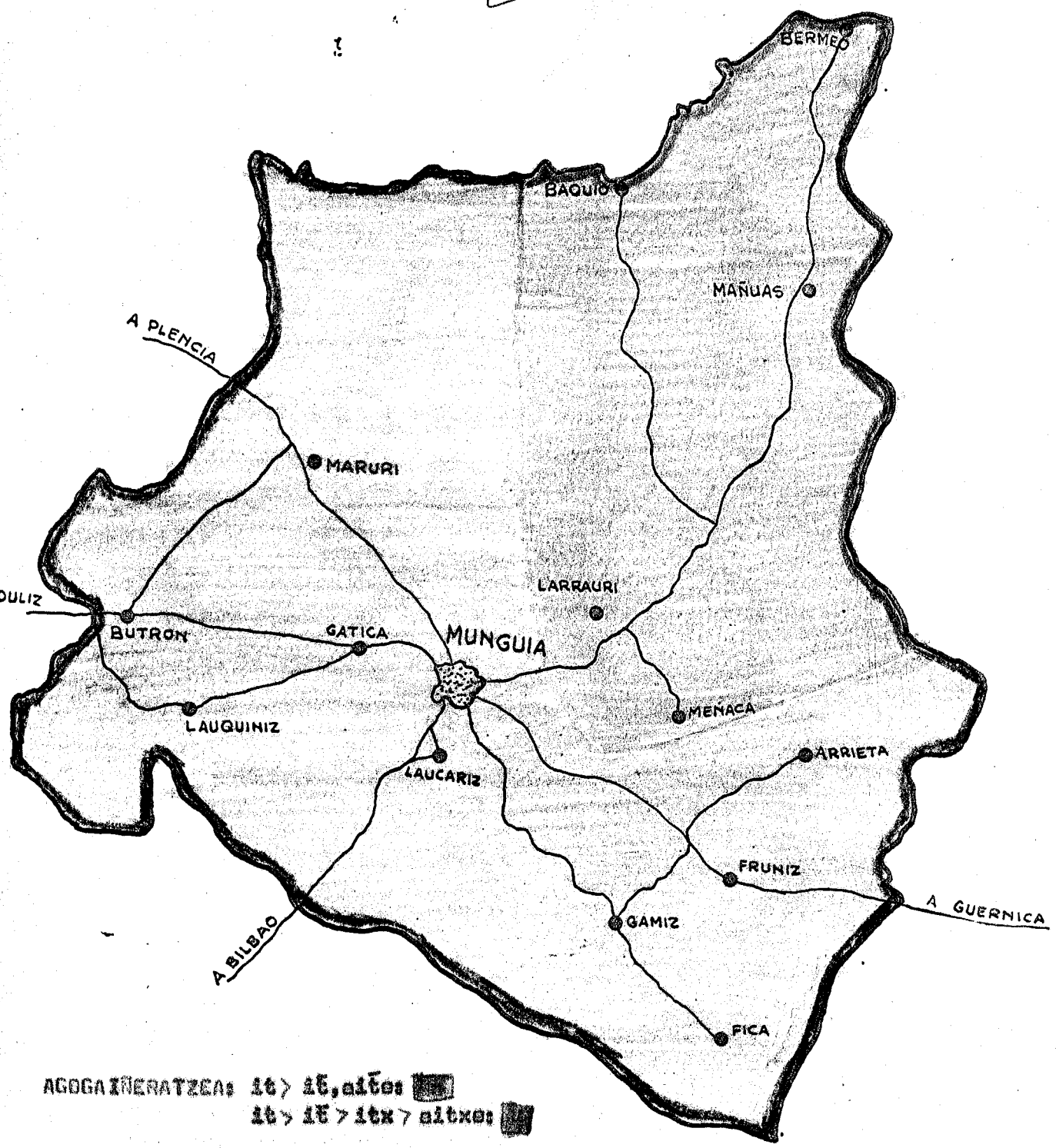
2.3.2.1.5. AGIN-OBIKO TXISTULARIA AGOGAIÑERATZEA.

=====

Aurreko i k agin obiko txistularia s agogaiñeratu egiten dau(24) eta is>ix. 12: ekarri egizu>ekarrisu>ekarrixu; 13: erosi egizu>erosisu>erosixu; 34: gizona>gixona, bardin 15, baiña ez Laukinizen ez dakit zergaitik; 20: bizirik>bixirik (Laukinizen ez), gaizorik>geixorik, (Laukinizen be bai). Ez dabaida bat sortzen da erdel berba-baten : Luisa batzuetan ez da aldatzen eta beste batzuetan Luixa da. Ez dogu esan, baiña bardin jazo da Juanita gaz be batzuentzat Juanita, beste batzuentzat Juanitxa edo Juanitxe izan da. Gure zarrak Juanita ta Juanitxe, non dan, esaten dabe.

.....

6

AGOGA INERATZEA: it > it, aites
 it > it > itx > aites:

2.3.2.1.6. AGOGAIÑEKORIK AGOGAIÑEKORA.
=====

Agiñetako abots-lagundu gogor edo gozoak aurrean agogaiñeko bat badauko, abots onen barruan i balego lez, agogaiñeratu egiten dau: ñt>ñt̄, llt>llt̄, lld>lld̄, ñd>ñd̄. Eri batzuetan iguzi egiten da, len esan dogun lez, baiña ori gero esango dogu obeto.

Goasen esaeretara: 30: ibill dire>ibill d̄ire>ibill jire. Esaretan zer artu gitxi dagon ezkerro, atera daiguzen beste batzuk: eiñ dot>eiñ d̄ot>eiñ jot, eqin ta gero>eiñ de gero>eiñ je gero, il eta gero>il da gero>ill de gero>ill je gero. Gero azalduko dogu ta zergaitik gozotuten dan.

.....

2.3.2.1.7. AGOGAIÑEKOKA IGUZTEA.
=====

Gai onetan geiago zetan ekiñik ez dot uste dagonik. Lengo ataletan nairoa argi agertzen da, uste dodanez. Esan gure dot aite>aitxe, begie>begije, eiñ d̄ot> iñ jot, ibill d̄ire>ibill jire, bi te bi>bi txe bi. Ikusten dan lez ñ k beti i emoten dau eta t̄ k beti txe, au da gozoak gozoa eta gogorak gogorra, baiña iguzita, esan dogun lez Bakio, Meñaka, Barrauri eta Bermion.

.....

2.3.2.1.8.1,r, ta n ren ostean s agogañeratzea.
 =====

Erdel-berbetatik artuta s (edo z) euskeraz l,n ta r aurrean daukenezenean, agogañeratu egiten da eta ts (edo tz) egiten da. 32: quincena > kintzena falso > faltso; Anszelmo > Antselmo, baiña ez danetan, uste dodanez berbalaririk zarrena onelam, gazteak erderatik gaur artzen dabe bestera. Edozelan bere onsein antzeko berba asko darabilguz: popertsia gure zarren agoan pobreza da, Kontze esan gura dau Concepción, amona, baita eguna bera be kontzesiño, baita Martzeño, kantziño, kartzela, galtzerdi, pultsue, lantza, mantso, pentsu, köntzientsi; esfuertzo diñue Ondarrun 21an agertzen dan lez. (25).

.....

2.3.2.2. ABOTS-LAGUNDU GOGORRAK GOZOTZEA.
 =====

p,t,k, itxi gogorrak gozotu egiten dira beti n ren ostean eta sarritan baita l ren eta r ren ostean be (26).

Ikusi daiguzen esaerak: 5: ondo < onto, obeto be to gaz esaten da; 19: kendu < kentu; 22: ijenku < ijenku; ikusiku lez izan bear leuke ijenku n gaitik ez ba litz bertan, baita, egongo edo ongo eta ez onko; 24: ondo eta ez onto; 30: nondik eta ez nontik, etzetik esaten dan lez; 34: eun de bi diño, baiña n rik ez baleuko eun te bi izango leiteke, lau te bi dan lez.

Abots-lagundu dardaradunak be ba dauko au indarra. Ikusi zer jazoten dan 34: amar da bi esaten da Gamiz, Fika, Fruniz, Arrieta eta Bermion, beste e errietan, ostera, amar ta bi. Ondarrun be da esaten da.

Lateratik antxiña artutako berbea izan arren, Bizkaian denpora esaten da, baiña Gipuzkoarrak denbora esaten dabe. Bizkaian kanpora esaten da eta espan arteko abots-lagundu gogorra nekez bigunduten da.

.....

2.3.2.3. ABOTS-LAGUNDU GOZOAK GOGORTZEA.
 =====

Abots-lagundu gozoak s (edo z) aurrean daukenean beti gogortu egiten dira. Jazoera au sarri agertzen da gure errietan eta uste dot euskerarik geienarena dala (27). Goasen ba esaeretara: 24: ez dira, estire; 29: ez gatoz > eskatos, Fika, Bakio ta Ondarrun izan ezik, eta au izan leiteke jakituz.

netatik artua. Bertan baita Laukarizen eta Marurin espadase < es ba da se, eta antzekoak dira Frunizko espabe eta Larrauriko espabere. Esaeretan gitxi agertu arren au askotan jasoten da, batez ezetza diñoen aditzetan.

...

2.3.2.4. SURRERATZEA (28)

=====

Gure berbeteak, izatez, ez dauko sorreratzetik (29), baiña izen onegaz astertuko dot abots-lagundu sorreratuakaz zer egiten dauen, bai erderatik datozen berbakaz, bai berbeteak berak daukozenakaz.

Ikusten danez beti ez da jokera au jarraitzen, baiña sarriten bai.

Errien izenetan, esaeretan agertzen jakuz batzuk, n beti galdu egiten da, au da, agin-obiko sorreratua iñoz ez da esaten: Laukiniz > Laukix, Fruniz > Fruix, eta agertzen ez diranetan, Lemoniz > Lemoix, Gordoniz > Gordix, Gaminiz > Gamix batzuk diñoenez (30), Mungia > Mugije.

Baiña astertu dauguzan banaka azken ezbardiñak.

-ang: galdu egiten da: Libano > Libo, Galdakano > Galdako, eta batzuk dinonez, Bilbo < Bilbao < Bilbano, Sestao < Sestano (antzera: Cestona > Sestoa), Ochandiano > Otxahdijo.

-ona: Galdu egiten da: Lejona > Lejjoa, Bedarona > Bedaroa > Bedarua > Bedarue > Bedaruu > Bedaru, Lemona > Lemoa.

-ena: Geienetan galdu egiten da, batez bere leku-izenetan: Guerena > Gerea > Geria, Las Arenas > Areak, baiña gure errietan oindiño Arenatan esaten da errearen indarragaitik, Urduliz-inguruan Areak esaten da. Ostera erri guztietan esaten da itxasoko arria edo arie. Baita Madalen izena be agin-obiko sorreratua-gaz esaten da. -ena berbetan asko erabilten da. Galitzieraz bere area esaten da.

-ana: leku-izenetan beintzat galdu egiten da: Sopelana > Sopeía, baita campana > Kanpan > kanpae > kanpai. Berbetan asko erabilten da.

-ina: i agertu dan ezkerre, beti lez, agogaiñeratu egiten da eta ixte-legeagaitik, iñe egiten da: Filipinas > Filipiñek, Argentina > Arjentiñe, makina > markiñe, Markina > Markiñe.

-on: erderatik datozen berbetan galdu egiten da, baita leku-izenetan be: leon > leoi, montón > montoi, Butrón > Butroi, baiña berbetan asko erabilten da.

-ión: beti egiten dau -iño: diputación > diputaziño, aviación > abiaziño,
 baiña aviòn > avioi.

-an: geienetan ez da galtzen: Gabán > gabana, Julián > Julien, Capitán > Kapitana
 edo kapitxana edo kapütxena, baiña capellan > kapellaua, sacristán > sakristaua.

-en: Ez da galtzen: irena estena.

-in: i agertu dan lez, geiago barik, agogaiñeratu egiten da: Tamboril >
tanbolin > tanboliñ, txakolin > txakoliñ.

-un ez da galtzen: irunen.

Beste era batzuetara n agertzen danean geienetan ez da galtzen, esate
 baterako -ane, -ene, -eno, one, -ono... baiña i agertzen ba da beti-beti agogaiñe-
 ratu egiten dau, aurretik ba dago.

Berbetan be ba dago galtzera jokera bat, baiña ez da leku-izenetan dan
 beste sakona: egon adi > egoadi, edan eik > edaik, urten egik > urteik, eragin eik >
eraikiok, iraun eik > irauik eta antzera -n dauken aditzik geienakaz.

.....

2.3.2.5. GALTZEA.

=====

Gure berbetan, bai abots-bakarrak, bai abots-lagunduak eta baita agokaldi
 osoak eta, bear ba da, bat baiño geiago sarri eta errez galtzen dira. Gaiñera,
 uste dot oso gatxa dala galtze au legeetan sartzea. Baiña aleginduko baz:
 esaerak aurrean arturik, legeak egindo dodaz.

Berez, euzkerea gastelera baiño laburragoa da eta euskeran be gurea aski
 ko laburtu egiten da (31).

Goazen esaeretara.

-g- geienetan galtzen da, bai aditzetan, bai beste berbetan. 6: nago > nao
 edo nau. Ez aitzu -ao- ala -au- ez dala argi entzuten; 8: dagos > daos edo daus,
 Ondarrun, das; 20: dagoz > daos edo daus Ondarrun, tas; 22: egongo > eongo > onggo; 23: ero-
siko doqu > erosiko dou > erosikodu > erosiku, emen -d- bere galdu egiten da.

25: egino dozu > eingodosu > eingosu; 27: egin > ein > eiñ, dagizun > daisun > deixun;

28: gagos eta dago > gaus eta dau; lenago > lenau.

da- edo da- aditzean geienetan galtzen da: 11: badator>bator; 13: ikusi dot>ikusi ot (au Meñakan agertzen da baiña lekurik geienetan jasoten da berba etoerria); 19: kendu dautsak>kendutset; 21: ikusi ditus>ikusitus edo ikustus, (au be Fru-nizen bakarrik agertzen da, baiña berba etorrian beti entzuten da); 23: erosiko dogu>erosiku; 25: ba dosu>bosu edo basu, egingo dosu>eingosu; 26: esan dautsut>esantsut, esan dautso>esantso.

-k: au galtzeko aiturea zarra da Bizkaian. 1443 garren urtean Otxandion galduta dago, baiña gure errietan batzuetan esaten da, beti ez: Laukarizen, Gamizen, ogetabederatzigarren esaeran etzeti diñue, baiña beste errietan etzetik. Nik uste dot geienak berba-etorrian etzeti esaten dabela, baiña esaerak artueran osotu egiten dabe.

....

2, 3. 2. 6. ANTZERATUTEA.

Abots-bakarren antzeratzea ez da sarri ikusten Mungialdeko errietan, geia-go Bermion. Guasen barrero esaeretara.

Ikusi>ukus Gamizen eta Fiken, baita beste errietan be esaten dala uste dot. Gatikan ikusi: 22: egongo gara>ogongo gara>ongo gara (au be uste dot berba-etorrian lekurik geienetan). Bermion baita emon>omon, etorri>otorri. Au diño baita AZKUEK Particularidades del dialecto rocalés en (32).

Abots-lagunduak antzeratutea zabalago dabil, erri guztietan. Berba bat n gaz asten danean aurrean doan ez>en : ez nago>ennago>enau, ez noa>ennoa>enda, Bermion enu, Ondarrun enu.

Antzera, berba bat l gaz asten danean, aurrean doan ez>el: ez leuke>eleuke. Baita antzera ez zan>esan.

.....

Uste dot, onezkero, jasoerarik geienak astertu dodazela. Orregaitik, asi neiteke, beste zati batera joanez, bermioko izkeraz idatzita dagoan idaztitxu bat, lege oneik kontuan eukirik azaltzen.

.....

1925garren urtean, Ortuzar^{tar} R. abadeak, Bermion eta Bermioko berbetaz argitaratu eban Oroigarriak deritxon liburu bat. Antzerkiak dita eta oso erritarrak eta politak. R. M. Azkuek egin eutson itzaurrea Bilbon 1922"ko urtarrillaren bederatzian.

Neure ustez oso egokia da, esan doguzan gai guztiak argitzeko, liburu onetatik antzerkitxi bat artu eta gai orreik zelán betetzen dira azaltzea. Baiña azalmena egin baiño len, Bizkaieratu eta erderatu egingo dot, onelan aldakuntzak obeto ikusteko.

...

ANOTACION A UN DOCUMENTO ESCRITO EN HABLA BERMEANA.

El año 1925. el sacerdote R. de Ortuzar, en Bermeo y en habla bermeana, publicó un libro titulado "Oroigarriak" "Recuerdos". Son unas bellas y populares obritas de teatro. La obra lleva un prólogo de R. M. Azkue, firmado en Bilbao el nueve de enero de 1922.

Me ha parecido conveniente, con el objeto de aplicar cuanto llevamos dicho en este trabajito, tomar una obrita de teatro de este libro y ver cómo se cumplen las normas establecidas. Previamente presentaré la obrita copiada y traducida al dialecto vizcaíno y al castellano, para que mejor puedan apreciarse las diferencias del habla bermeano respecto del dialecto vizcaíno.

...

Talagotxitik Tóronterurantz dagoan kale musturrean, topez egiten dabe Bitxori ta Felixek. Bitxori amasei urte inguruko, Bermion esaten daben legez, plaza-neskatil urten bat eta mutil susmoan beti dabillena da. Felixek amazortzi urteren bat aldaukaz eta mutil aizkorra da bera beñopein.

...

(Egillearen berbak dira, eta gitxi gora-bera bizkañeraz dagozen legez, ez dago zetan bizkañeraturik)

...

En la calle que hay entre Talagoiti y Torrontero, en un rincón, se encuentran Victoria y Felix. Victoria es una chica que frecuenta la plaza, de unos dieciseis años, atrevida y aficionada a buscar a los chicos, como dicen en Bermeo. Felix debe de tener unos dieciocho años y es, al menos, un chico espabilado.

...

Azalmena: Talagotxitik < Talagoititik: Agogaiñeratzea ta uguztea.
Palatalización y fricación.

Bitxori < Biktori: Galtzea, agogaiñeratzea ta uguztea.
Pérdida, palatalización y fricación.

Felixek < Felisek: agogaiñeratzea.
Palatalización.

Neskatil < neskatil: agogaiñeratzea.
palatalización.

...

BITXORI. (Amantalan ertza oratuaz). Ikusi zaitxut atzo, txalupen otor-zar-
ranien.

FELIX. -- Neu-pe ikusi zaitxut. ¿Nogaz on zara berbetan?

BITXORI. -- Eleterigaz on nai mûxikeko kontuek esaten.

FELIX. -- ¿Esan-tzazu Kosek zer esan dauen?

BITXORI. -- Etxast akorda; bayo ondifo esan bitzat.

FELIX. -- ASARRATU EINGO DA BAYE!

BITXORI. -- Gatx bi okiko-txuz. Berentzako txarrau.

FELIX. -- Bera tako kulpie, kose formal ibildze ta.

...

BIKTORI. -- (Amentalaren ertza artuaz). Ikusi zaitut atzo, txalupansea etorri
zarane-an.

FELIX. -- Neuk be ikusi zaitut. ¿Nogaz egon zara berbetan?

BIKTORI. -- Eleuterigaz egom naz musikako kontuak esaten.

FELIX. -- Esan dautsazu Josek zer esan dauen?

BIKTORI. -- Ez jat akorda, baiña oindiño esan bear dautzat.

FELIX. -- Asarratu egingo da baiña!

BIKTORI. -- Gatx bi eukiko dituz. Beretzako txarrago.

FELIX. -- BeraK dauko errue, Jose formal ibilli da ta.

...

VICTORIA. -- (Cogiendo el extremo del delantal). Te vi ayer cuando viniste
on la lancha.

FELIX. -- También te ví yo. ¿Con quién hablabas?

VICTORIA. -- Estba con Eleuteria comentando la música.

FELIX. -- ¿Le dijiste lo que te contó José?

VICTORIA. -- No me he acordado, pero todavía le tengo que decir.

FELIX. -- Pero se te va a enfadar.

BIKTORIA. -- Así tendrá dos males. Peor para él.

FELIX. -- El^{1a} tiene la culpa, José ha andado formal.

...

Zaitxut: agogaiñeratzea ta uguztea. /i/ sartu barik.

Palatalización y fricación, sin integrar la /i/.

Txalüpen: Bermeon erabilten ü, Frantzñakoa lakoa.

/a/ > /e/ Üren indarrez.

Vemos la ü de Bermeo, parecida a la francesa.

/a/ > /e/ por influjo de "u.

Otor < Etorri: Antzeratutea eta azkena galtzea.

Asimilación y pérdida de la final.

Zaranien < zaranean: Itxitea zeintzallea ipiñikera.

Cierre al colocar el determinante.

Neu-pec < neuk be: azkena galtzea ta orde z gogortzea.

Pérdida de la final y ensordecimiento en compensación.

On > ogon > egon: Antzeratzea eta galtzea.

Asimilación y pérdida.

Nai < naz: Bermioko behebetearen berarizko izatearena.

Característica especial del habla de Bermeo.

Muxikekoz < musikako: Agogaiñeratzea ta itxitea.

Palatalización y cierre.

Kontuek < Kontuak: Itxitea.

Cierre.

Esan-tzazu < Esan dautzazu: Dau-gaitzea.

Pérdida de -Dau-

Kosek < Josek: ^{oclusion} Gogortzea. ^{abstr. -itea}

^{oclusion} Ensordecimiento.

Etxast < ez jast: /z/ sartueran iguzia ^{itxi} gogortu egiten da.

All entrar /z/ la fricativa se ^{has oclusion} ensordece.

Bitzat < birtzat < biertzat < biartzat < bear dautzat:

Itxiez doa eta galdu bere ~~egim~~ dau "dau".

Proceso de cierre y pérdida de "dau".

Eingo < egingo: /g- /galdu.

Pérdida de /g- /.

Baye < baiña Agogeneratze geiago.

Mayor palatalización.

Okiko-txuz < eukiko dituz: Antzeratzea, galtzea, agogaiñeratzea, uguztea.

Asimilación, pérdida, palatalización, fricación.

Txarrau < txarrago: /g- /galdu eta itxi.

PERDIDA de /g/ y cierre.

BITXORI.-ETXAKO KOsE ainbeste gustetan. Gurau dotzu arek mariñu bategaz eskondu. Lapurtxuenekeugaz eñ dxeu domekan yantzaldi bat...da ilusiñoz beterik dako zu.

FELIX.-Aregaz ez pentzatie deko ba! Nobidxie dako arek kanpoko erridxen.

BITXORI.-EZTA ezango egidxe?

FELIX.-Bai...fijue da, neñri esan dost "Mal-kosiñerok."

BITXORI.-Olan ba da zetan pentza eztako!

FELIX.-Da, ganera, Kose baiño mutil onaurik eztau topako.

BITXORI.-Baye a...beti ezan-djatzu "no quiero marimero".

FELIX.-Kontuen oki zer diñotzuten! Damutu eiñgo dxako ondiño.

....

BIKTORI.-Ez jako Jose ainbeste gustetan. Gurago deutzu arek mariñu bategaz eskondu. Lapurtxuenekoagaz egin dau domekan jantzaldi bat...eta ilusiñoz beterik dauko zu.

FELIX.-Aregaz ez pentzatea dauko ba! Nobie dauko arek kanpoko errien.

BIKTORI.- Ez da izango egia?

FELIX.-Bai,...fijoa da, neñri esan daust "Mal-kosiñerok."

BIKTORI.-Orrelan ba da zetan pentzau ez dauko!

FELIX.-Eta gaiñera, Jose baiño mutil obeagorik ez dau topauko.

BIKTORI.-Baiña a...beti izan jatzu "no quiero marinero".

FELIX.-Kontuan euki zer diñotzuten! Damutu egingo jako oindiño.

...

VICTORIA.-José no le agrada mucho. Aquel¹aprefiere casarse con un ma²no. El domingo bailó un toque con el de Lapurtxuene... y está lleno de ilusiones.

FELIX.-Pues que no piense en aquel. Tiene novia en un pueblo vecino.

VICTORIA.-¿No será verdad?

FELIX.-Si...es segurò. Me lo ha dicho Mal-cocinero.

VICTORIA.-Siendo así no tiene por qué pensarlo.

FELIX.-Además no encontrará mejor chico que José:

VICTORIA.-Pero aquella...siempre ha sido no-quiero-marinero.

FELIX.-Fíjate en lo que te digo! Todavía le va a pesar.

...

Gurau < gurago: Galtzea ta ixtea. CIERRE y pérdida.

Dotzu < dautzu: Aboas-bakar biren bide bat. Una solución del diptongo.

Mariñu < marino: /i/ dalata agiñ-ondokoaren agogaiñeratzea.

Palatalización de la alveolar por influjo de /i/.

Oxeu < dau: Itxitea eta agogaiñeratzea aurreko /i/ gaitik.

Cierre y palatalización por influjo de /i/.

Ilusiñoz < ilusión, esan dogulez. Según la regla dada.

Pentzatie < petzatie < pentzatea: Zentzaillea ipinteko legez. $m+s > m+h$

Segun regla de colocacion de determinante.

Nobidxie < nobie < novia: Itxitea ta agogaiñeratzea, bardin.

Cierre y palatalización según dichas reglas.

Eridxen < erriem < errian. Bardin. La misma regla.

Egidze < egie < egia: Bardin. La misma regla.

Ezta < ez da: /z/ ostean gozoa gogortu. Después de /z/ ensordecimiento de la sonora.

Dost < daust, Gorago "dotzu" n lez. Como más arriba "Dotzu".

Kosiñerok < cocinero: /i/ ren ostean aginòndokoa agogaiñeratu.

Después de /i/, la alveolar se palataliza.

Eztako < ez dauko. /z/ ren ostean gogortu. Mungi-aldean "au" > "e".

Después de /z/ ensordecimiento. En Mungialde "au" > "e".

Onaurik > onagorik: Galtzea ta itxitea.

Perdida y cierre.

eiñgo < egingo > eginko: Galtzea, agogaiñeratzea ta gozotzea.

Pérdida, palatalización, sonorización.

....

BITXORI.-Bere etzekuek etzue gure inogaz eitxæe...Antonegaz baiño.

FELIX.-Zein Anton?

BITXORI.-Bere nebie.

FELIX.-Nabiegaz... zelan eskonduko da ba?

BITXORI.-Urikue jatzu baije a.

FELIX.-Zeia=Antea? Euren afillædue eztako ba?

BITXORI.-Eurentzat artunde dakoielako.

FELIX.-Ori kontue,,zelan da ba? A...askakue ezan...ta Atorrasagasti oki-
txie;da...ni barriz urikue ezan barik Bilbao ezatie?

BITXORI.-Itxi orreri kontueri atzera.Entzuixu.Eguenien seitxik ezara
otorri mÛxikera?

...

BIKTORI.-~~Su=familia=ne~~ Bere etxekoak ez dautzue gura inogaz egiterik...
Antonegaz baiño.

FELIX.-Zein Anton?

BIKTORI.-Bere nebea.

FELIX.-Nabeagaz zelan eskonduko da ba?

^{KT}BITXORI.-Urikoa jatzu baiña a.

FELIX.-Euren apilledua ez dauko ba?

BIKTORI.-Eurentzat artuta daukelako.

FELIX.-Ori kontua zelan da ba? A askakoa izan... eta Atorrasagasti eukia
tea...eta ni barriz,Urikoa izan barik Bilbao izatea?

BIKTORI.-Itxi kontu ori atzera.Entzun egizu.Eguenean zergaitik ezara
etorri musikara?.

....

Su familia no quiere que se case con otro que con Antón.

FELIX.-¿Qué Antón?

VICTORIA.-Su hermano.

FELIX: Pero, ¿cómo se va a casar con un hermano?

Victoria: Pero aquel es expósito.

FELIX: Pues tiene el apellido de ellos.

VICTORIA: Porque le han prohibado.

Felix.-Y cómo puede ser eso? Aquel es expósito y se apellida Atorrasagas-
ti... y yo, sin ser expósito, me apellido Bilbao?

VICTORIA: Dejamos esto olvidado. Escucha. El jueves por que no viniste a la
musica?

Etzekuak, etzekuak, etzekoak: Ikusi ixtearen legea. Ver la ley del cierre.

Etzue > ez dautzue: "Ez" ek /z/ gaitzen dau antzeratzeagaitik; "dautzue" "dau" gatzel dau.

"Ez", pierde la /z/ al asimilarse: "Dautzue" pierde "Dau".

Eitxie > Egitxie > egitie > egitia > egitea. /g- / galtzea, /i / urreratutean lengo agogaiñeratztea ta gero uguztea.

Perdida de /g- / y con el acercamiento de la /i- / palatalización y fricación.

nebie < nebia < nebea > Zeintzaillea ñipiñikeran itxitea. Cierre con determinante.

Uriku < urikua < uriku > a: Bardin. Lo mismo.

Eztako: /z/ ren ostean gogortu. > au > -a- Bermion.

Después de /z/ ensordecimiento. -au- > a en Bermeo.

Antundexartuta: /e /urreko /u- /ren indarrez itxi da. /h /ren ostea /t /gozotu da. /h / ez da-kik zergaitik, baiña esaten da.

Por influjo de la /u / de ha cerrado /a /. Por influjo de /h / se ha sonorizado /t /. La /h / no se de dónde procede, pero se dice.

Okitxie < eukitxia < eukitea: /eu- / > /o- / Bermiokoa. Barriro /i /ren indarrez /t / agogaiñeratu ta uguztu.

/eu- / > /o / propio del habla de Bermeo. Por influjo de /i / la /t / sufre palatalización y fricación.

Kontue, askakue, okitxie, urikue, ezatie, kontueri, eguenien; Zeintzaillea ipin-kerako ixtea dauke guztiak.

En todas se aplica la regla de la colocación del determinante, dando origen al cierre de vocales.

Entzuixu < entzun- eixu < entzun- egizu: /g / galdu, -ei- galdu, /h / galdu, eta /i / dagolako /z / agogaiñeratu.

Hay pérdida de /g /, /ei / y /h /. La /i / palataliza /z /.

Seitxik < seaitik < segaitik: > ga- galtzen da eta gero /i /k agogaiñeratu egi-ten dau /t /. Baita uguztu bere. ai > ei

Pérdida de -ga- seguida de palatalización de la /t / por la /i /. Sigue la fricación. ai > ei

Ezara > Ez zara: Antzeratu eta bat galdu.

Asimilación y pérdida.

Múxikera < musikara: /s / agogaiñeratu, /a / itxi, aurreko /i / gaitik.

Palatalización de /s / y cierre de /a / por /i / anterior.

FELIX.-Trabēnan on nai lagunekaz.

BITXORI.-Ene semie! ez pentzatie iñor begire okiko zunik!

FELIX.-Akorda eñ dxast,baye ... ez mobitiarren ezan da.

BITXORI.-Señalie da ...nigaz asko pentzaten zune!

FELIX.-Ara...egidxe da... beti nau zeugaz pentzaten.Zeure pentsamentue okitxen dot itz-zuen be.Atzo be...Antsermok eta bidxok zeure karrerie okidu.

BITXORI.-Bai... mutilleri siñistutie baiño estau.

FELIX.-Jainkuen egidxe diñotzut;pregunte ostantzien Antzermori.

BITXORI.-Ezto-kure Antzermogaz konturik.Etxa gatza!

FELIX.-Beti oten da zeure mando ba.

...

FELIX.-HE ESTADO EN EL BAR con mis amigos.

VICTORIA-Ah hijo! Y cómo no piensas que alguien te puede estar esperando?

FELIX.-Me he acordado de ello,pero...me he quedado por no moberme.

VICTORIA.-Señal de que piensas mucho en mi.

FELIX.-Pues mira... es verdad.Siempre estoy pensando en ti.También en en el mar pienso en ti.Ayer mismo,con Anselmo,hablaba de ti.

VICTORIA.-Si...ya se puede una fiar de los chicos...!

FELIX.-Te lo juro.Pregúntale a Anselmo,si quieres.

VICTORIA.-No quiero tratar con Anselmo.Para que veas.

FELIX.-El siempre está *a tu favor* recordándote.

...

FELIX:-Tabernan egon naz lagunekaz.

BIKTORI.-Ene semēa!ez pentzetea iñor begira eukiko dozunik!

FELIX.-Akordatu egin nintzan,baiña mobidu ez egitearren izan da.

BIKTORI.-Señal de que te acuerdas mucho de mi
Nigan asko pentzetan dozun señalāa da.

FELIX.-Ara...egia da...beti nago zeugan pentzetan.Zure pentzamentua eukiten dot itxasoan bere.Atso be...Antzermok eta biok zutzaz berba egin dogū.

BIKTORI.-Bai... mutillai siñistutea baiñp ez dago.

FELIX.-Jaungoikoaren egia diñotzut..;preguntau ostantzean Antzermori.

BIKTORI.-Ez dot gure Antzermogaz artu-emonik.Emon gatza.

FELIX.-BETI EGOTEN DA zure *alde* ~~alde~~ ba.

....

Trabenan < taberhan. Aldaketa bat dago. Mungi-aldean erabilten da.

Metatesis. Se utiliza en Mungi-alde.

On < egon: /g/ ^{com}galdu da. "eo" > o. Pérdida de /g-./-eo->o.

Baleiteke lenago antzeratzea izatea: "ogon".

Posiblemente hubo una asimilación anterior: "ogon".

Lagunekaz < lagunakaz: /u/ren indarrez /a/ itxi da.

'Por influjo de la /u/ se ha cerrado la /a/.

Zaintzallee ipiñikran itxi diranak: Semiei, pentzatie, mobitiarren, señalie, egidxe, pentzamentue, bidxok, karrerie.

Cierres debidos a la colocación del determinante.

Begire < bagira: /a/ beste agokaldi bateko /i/ kitxi dau.

/a/ cerrada por influjo de /i/ en otra sílaba.

Zunik: "dau" galdu dau; Pérdida de "dau".

Eiñ < Egin: /g- / galdu da eta /i/ k agogaiñeratu dau agin-ondokoa.

Se ha perdido la /g- / y la /i- / ha palatalizado la alveolar.

Zune < dozune < dauzuna: "dau" galdu, /a/ itxi /u- /ren indarrez.

Pérdida de "dau" y cierre de /a/ por influjo de /u/.

Pentsamentue: Konturatu emen eta "Antzermo" n zelan /h/ k Agogaiñeratu dauan /s/. Gaiñera /i/ ta /r/ ren artean aldaketa.

Conviene advertir en esta palabra y en "Artzermo" cómo la /h/ palataliza /s/. Además la rotación entre /i/ y /r/.

Okidu < uki dogu: /g/ galtzen da eta "ou" > u. Pérdida de /g/ y "ou" > u.

Eztai < ez dago: /g/ galdu eta itxi. Baita gortzea /z/ ren ostean.

Pérdida de /g/, Cierre, ensordecimiento después de /z/.

Jainkuen egidxe: Zin egiteko erea, batez be umeen artean,

FORMULA juratoria, especialmente entre niños: Verdad de Dios.

Ezto-gure < ez dot gura: Gogortzea, t-ga k, itxitea /u/ ren indarrez.

Ensordecimiento, t-ga k, cierre por influjo de /u/.

Etxa gatz! Esaera bat da. Ukusi daizun.

Es un modismo. Equivale a "echale gindas", es "échale sal".

Oten < egoten < egoten: Antzeratzea ta galtzea. Asimilación y pérdida.

Itz-suen: Galtze berarizko bat. "Itxasoan" esan nai dau.

Es una pérdida o elipsis especial. Quiere decir "en el mar".

Manado < banado

BITXORI.-Maskarien arpidxe be eztako aren txikidxe! Esango-tszazu neure partez...urrungoan gureñe errimetan daniel,etzatela arpite be beitu- tuko.

FELIX.-Zer eñ-tzu: be?

BITXORI.-Gixona! Ondo deitxazu?...Muxikie akabata gero Kalebarridxetan gabiltzela...geure ondotik pasa abillanak yaten...da guri kasurik pez berak! Itxi geldik!

FELIX.-Ezan fijeko.

BITXORI.-Zu-pe...esaixu defendidu; ondiño geuk esan-tzagu:bota guri be abillanatu batzuk;da berak ,Ez-ta nogaz eñuen be!

FELIX:Aur dakazu señalie...distradamentuen on-dana.

...

BIKTORI.-Maskarearen aurpegia be ez dauko arek txikia! Esango dautszazu neure izenean...urrengoan gugana urreratuten danean ez dautsatela aurpegira be begiratuko.

FELIX.-Zer egin dautzu ba?

BIKTORI.-Gizona! Ondo deritxazu? Musikea amaituta gero Kalebarrietan gabizela...geure ondotik igaro abillanak jaten...eta guri kasurik bere ez berak! Itxi geldirik!

FELIX.- Ez zan kontuan jausiko.

BIKTORI.-Zuk bere...ez egizu aldeztu;piñdiño geuk esan dautzagu: bota guri abillanatu batzuk; da berak ez da nogaz dagoan bere!

FELIX.-Aor daukazu esaugarria...adi barik egon dana.

...

VICTORIA:Cara dura tiene aquel y no pocal Le dirás de mi parte... que otra vez cuando se acerque a nosotras ni le miraremos a la cara,

FELIX: Pues qué te ha hecho?

VICTORIA.-Pero hombre! Te parece bien? Una vez terminada la música,mientras andabamos por Kalebarrieta... pasó junto a nosotras comiendo avellanas... y a nosotras ni caso! Ya vera!

FELIX:No se daría cuenta.

VICTORIA: No le defiendas...Hasta le hemos dicho:échanos unas avellanas; y él como si no se enterara.

FELIX:Ahi tienes una prueba...Estaba distraido.

....

Zeintzallaa ipiñikeran aldatuta dagozen berbak: maskarien, arpidxe, txiki-
dxo, danien, gixona, muxikie, abillanak, , señaie, dana.

Eztako < ez dauko: /z/ren indarrez gogortzea, /u/ galtzea.

Ensordecimiento de /d/ por influjo de /z/, elipsis de /u/.

Esango-tsazu < Esango dautsazu: Aféresis "dau" galtzea.

Aféresis de "dau".

Urrungoan < urrengoan: Antzeratzea. Asmilación.

Errimetan < arrimaten: Dardaradunen indarrez aurreko /a/ egin da /e/.

Mitxelena L.K oneri indar aundia emoten dautso bere "Fonética histó-
rica vasca": Barri > berri, garri > berri, txarri > txerri.

Por influjo de una vibrante se cierra la /a/ en /e/. Michellena L.
da mucha importancia a este fenómeno en su "Fonética histórica vas-
--ca": Barri > berri, garri > berri, txarri > txerri...

Eztatela < ez dautsatela: "dau"ren galtzea. Aferesis de "dau".

Arpire arpira: /i/ren indarrez /a/ ixten da. Ciere de /a/ por influjo de /i/.

Beituko < begituko: /g-/ren galtzea. Elipsis de /g-/.

Kontuan artu ez dagola agogaiñeratzerik ez uguzterik. Uste dot egi-
llearen utzuna bat izango dala.

Fíjese el lector que en este caso no hay palatalización ni fricación.

Pienso que debe de ser un error del autor.

Eiñ-tzu: < Egin dautzu: Galtzea, agogaiñeratzea, "dau"ren galtzea.

Elipsis, palatalización, aféresis de "dau".

Pez < bere ez: Aurreño /k/ gogorak eskatzen dau gogortzea, gero "re" gal-
tzen da.

El ensordecimiento de /b/ viene exigido por la sorda anterior /k/.

Luego hay pérdida de "re".

Itxi geldik < Itxi geldirik: "-ri" galdu da. Ikaratzeko esaera da.

Hay pérdida de "ri". Es una fórmula de amenaza.

Ezan < Ez zan: asimilación y pérdida de /z/.

Antzeratzea eta /z/ galtzea.

Zu-pe < zuk bere: /k/ galdu baiña urrego gozoa gogortu. -re galdu.

Pérdida de /k/, pero ensordecimiento de la siguiente. -re también se
pierde.

Ezaixu < Ez egizu: /g/ galdu, /i/ gaz /z/ agogaiñeratu.

Pérdida de /g-/. Con la /i/ palatalización de /z/.

BITXORI.--Danok'zarie zuek igualak! Distraidamentue imitxen-zue zuek aurretik, zgeri komenitxen yatzuenien.

FELIX.--Urrunguen etzue paga sagardaua ba?

BITXORI.--Bai... aze gauzie! Da ganera...bera be ondo kostata.Eletori ondalako...ostantzien ez pentsa gueitxik pagako zauenik.

ANDRA BAT.--(Talagoitxi aldetik) Agur zeueri!¿Goixetik asi zarie...eh?¿Formal zabiltzeze zeuok? Ondo da...arin akordatie.(Doala)Nonguek die ime mokotiðxok!

FELIX.--Zeueneko amari esango-tso.

BITXORI:--Esan deidxola...extost ardure ða.Pasa,dan domekan be...extost niri omom arek desgustue makala,...zeu zarala ta estala!

FELIX.--Zer ba?

BITXORI.--Muxikie abakata gero...zelan yuen garien iru uturridxetara ur fres- edaten?

FELIX.--Bai!

...

BIKTORI.--Danok zarie zuek igualak! Adi-eza ipinten dozue zuek aurretik,zeueri konbeni jatzuenean.

FELIX.--Urrangoan ez dautzue ordaindu sagardaua ba?

BIKTORI.--Bai...a ze gauzea! eta gaiñera bera be ondo kostata.Eleuteri egon dalako...ostamtzean ez pentzau gugaitik ordainduko ebanik.

ANDRA BAT.--(Talagoiti aldetik) Agur zeueri! Goizetik asi zarie... e?Formal zabiltzeze zeuok? Ondo da arin akordatea.(Doala) Nongoak dira ume mokotiok!

FELIX.--Zuenenko amari esango dautso!

BIKTORI.Esan dagiola... ez ðaust ardura eta.Lengo domekan be...ez daust niri emon arek naigabea makala...zeu zarala ta ez dala!

FELIX.--Zer ba?

BIKTORI.--Musikea akaba ta gero...zelan joan garean iru iturbietara ur fres-koa edaten?

FELIX.--Bai.

....

VICTORIA:TODOS SOIS iguales!Ponèis como excusa la distracci3n cuando os conviene.

FELIX.--Pero no os pag3 sidra en la primera ocasi3n?

VICTORIA.¿SÍ...vaya cosa! Y además lo que le costó.Porque estuvo Eleuteria, si no por norotras ni ^{pienses que hubiera} ~~hubiera=pienses~~ pagado.

UNA MUJER(Viniendo de Talagoiti) !Buenos días! ¿Temprano habéis empezado,eh? ¿Andais formales? Está bien acordarse pronto.(Yendo)¿De dónde serán

FELIX. † Se lo dirá a tu madre?

VICTORIA. -- Que le diga... no me importa. Menudo disgusto me dio también el domingo pasado... por tu cauda.

FELIX. -- ¿Pues?

VICTORIA. -- ¿Te acuerdas cómo fuimos a beber agua a las tres fuentes, después de haber terminado la música?

FELIX. -- Sí.

!

...

AZALMENA-ANOTACIONES.
=====

Zeintzaillea ipiñikeran aldatuta dagozan berbak: distraidamentue, yatzuenien, urrunguen, sagardaue, gauzie, ostantzien, akordatie, nonguek, mokotidxok, ardure, desgustue, makala, muxikie, freskue.

(CASOS de cierre al colocar el determinante, palabras variadas.)

Imitxen-zue: imintem dozue: Surreratua galdu, /t/ agogaiñeratu ta uguzi, "do" galdu.
Perdida de la nasal. Palatalización y fricación de /t/. Pierde "do".

Komenitxen konbeniten: /t/ agogaiñeratu ta uguztu. m/b
Palatalización y fricación de la /t/. m/b

Urrungoen < urrunguen. Asimilación. Antzeratzea.

Etzue < ez dautzue: /z/ ta "dau" galtzea. -- Pérdida de /z/ y "dau".

Ondalako < egon dalako. Egon > on. Antzeratzea ta galtzea. Asimilación y pérdida.

Gueitxik < gugaitik: /g- / galtzen da, -ai- > ei-, -it- > it- > -itx- Itxi ta agogaiñeratu, ta uguzi.

Elipsis, cierre y palatalización, fricación.

Talagoitxi < Talagoitik. Agogaiñeratu ta uguzi. Palatalización y fricación

Goixetik < goizetik. Agogaiñeratzea ya uguzte a /gaitik.

Palatalización y fricación por influjo de /i/.

Ime < Ume: Almakuntza au Bermio ta Mundaka-aldekoa da, eta Azkuek bere "Particularidades del dialecto roncalés en aitatzen dau, baita Michelena L. k bere Fonética histórica'n.

Esta variación se da en la zona de Bermeo y Mundaca y es recordada por Azkue en Particularidades del dialecto roncalés y por Michelena L. en su Fonética histórica.

Deidxola < dagiola: /g- /galdu, <ai- > ei-, <io- > ijo-: Galdu, itxi, agogaiñeratu.

Elipsis, cierre y palatalización-fricación.

Eztost < ez daust: Gogortzea, -au- > o. Ensondecimiento y solución de diptongo.

BITXORI.-Geure tie on-dzatzu bertan edarrie garbitxuten...da, gero, arek
 ¿zer eifñ dxau?...etzera yuen daneko geure amari esan zelan on nayan
 zeugaz berbetan.

FELIX.-Da...zer esan-tzu?

BITXORI.-Esañ? Esanak estie ezer...geidxau espaleitxake!

FELIX.-Zer eifñ-tzu be? Yo eifñ zaitxuz?

BITXORI.-Belarri eskiñeko bat omon dost lelau-lelau: Da gero ...erespues-
 tie omon-tzatejako... eskatzeko aurkidxe tietu dost arpira. Kalera
 eskapa ez-panuen ...manga-manga etxen nau bertan beñepeñ.

FELIX.-Zer esan-tzazu be?

..

BIKTORI.- Geure izekoa egon jatzu bertan edarrea garbituten...eta, gero
 arek zer egin dau?...Etxera joan danerako geure amari esan zelan
 egon nazen zeugaz berbetan.

FELIX.-Eta... zer esan dautzu?

BUKTORI.-Esan? Esanak ez dira ezer...geitxuago ez ba keiteke!

FELIX.-ZER egin dautzu ba? Jo egin zaitu?

BIKTORI.-Belarri-ondoko bat emon dost lenengo-lenengo. Eta gero...
 erantzun egin dautsadalako eskatzeko aurkidxe jaurti dost aurpegira.
 kalera igez egin ez ba neban...apurtu apurtu egiten nau bertan,
 beifñik-beifñ.

FELIX.-Zer esan dautsazu ba?.

...

VICTORIA:—Mi tia estuvo allí lavando ...y ~~me~~ le ha faltado
 tiempo para llegar a casa y decir a mi madre que he estado hablan-
 do contigo.

FELIX.—Y...¿que te ha dicho tu madre?

VICTORIA:—Decir? Lo dicho no es nada, si no hubiera nada más grave.

FELIX.—¿Qué? ¿Acaso te ha pegado?

VICTORIA.— ANTES QUE NADA me dada una bofetada. Luego...porque le he con-
 testado, me ha arrojado a la cara el banquillo de la cocina. Si no
 hubiera salido a la calle me destroza allí mismo.

FELIX.—¿Pues qué le has dicho tu?

...

Tie^ñ tia: Erdel-itzean bere /i/ itxi egiten dau /a/.

AUN en palabra castellana /i/ cierra /a/.

On^ñ egon < egon. Len: azaldua. Explicado más arriba.

Eiñ dxu < egin dau. /g- / galduean. /-i- /ren indarrez /h/ > /ñ/ eta /ñ/ en indarrez, /d/ > /ḏ/ agogaiñeko, /ḏ/ Bermion uguzi egiten da. ^{je} /t/ > Tx. Primero se pierde -g-. Luego por influjo de -i- /h/ > /ñ/ y por influjo de /ñ/ se palataliza /d/ dando /ḏ/ y esta, palatal, en Bermeo se convierte en fricativa sonora, si fuera /t/ daría sorda /tx/.

Estie: ez diva. Gozoa gogortu, "r" baldu, /i/ren indarrez /a/ itxi > /e/.

Ensondecimiento de la sonora /d/, debido a /z/; elipsis de /r/; cierre de /a/, debido al influjo de /i/ > /e/.

Geidzau: geiago: /i/ ta /a/ alkartukeran agogaiñeko gozoa sortzem da. /g/ galdu eta gero "ao" "au".

De la unión de /i/ con /a/ resulta la palatal sonora. Perdida la /g/ resulta "ao" que da "au".

Espaleit^ñeke < Ez ba leiteke: /b/ gogortu, /z/ren indarrez. /t/ agogaiñeratu eta uguztu /i/ren indarrez.

Ensondecimiento de /b/ por influjo de /z/. Palatalización y fricación de /t/ por influjo de /i/.

Eiñ^ñatzu be^ñ < egin dautzu ba: /g/ galdu. /i/ren indarrez egin-ondoko /h/ agogaiñeratu, "dau" galdu, /u/ren indarrez /a/ itxi eta /e/ egin.

Pérdida de /g/; Palatalización de la alveolar /h/ por influjo de /i/; pérdida de "dau"; cierre de la /a/ de "ba" por influjo de /u/.

Zaitxuz < agogaiñeratzea /i/ren indarrez. Palatalización y fricación por /i/.

Eskiñeko < eskinako: /i/ren indarrez, /h/ agogaiñeratu eta /a/ itxi.

Por influjo de /i/ se palataliza /h/ y de dierra /a/.

Dost < daust.

Lelau < lenago: Antzeratzea /h/ > /l/; /g/ galdu; "ao" "au", itxi.

Asimilación /h/ > /l/; elipsis de /g/; "ao" se cierra en "au".

Da < ta^ñ Erextasunerako gozotu. Sonorización para mayor facilidad.

Errespuestie < respuesta. Aurreko /e/ > /e/ epentética.

Tietu < tirado: Elipsis de /r/. Ensondecimiento de /d/ por habito lingüístico.

/r/ galdu. /d/ gozoa gogortu, izkete^aren oituraz.

Etxen^ñaitten < egiten: /g/ galdu; /i/ren indarrez /t/ agogaiñeratu ta uguztu.

Pérdida de /g/; por influjo de /i/ palatalización y fricación.

BITXORI.—Ene semie!...auri de npperak baiño gáidxau yakin gurie!Tiek dako erru guztidxe;baydikúsiko dau arek oñdiño...ia nok etxen tsom arena-durie bia,bera gaixorik dauenien.Topa birko dau nok eñ...beti beti neure kontra oteko!

FELIX.—Zeure mando oten dala... ezu esan urrunquen ba?

BITXORI.—Bai berari konbeniten yakonien.Aurduen be...imie yagotem oki nau ni arek gaueko zortziretararte frabiketik bera etorri arte.

FELIX.—Zeuk dakozu erru guztidxe,oneidxe zaralako! Ni,zure lez baneitxe, mengako nekitzat!

BITXORI.—Itxi geldi! Otoroko da ondiño imiek yagoteko esaten.bera fabrike-ra yuen bi-dauenien;baye,neuk yakifñ-got zer eñ!

FELIX.—Zeu be frabikera yuen bi-lekizara.

...

BIKXORI.—Ene semea!...auri da norberak baiño geiago jakin gurea! Izekoak dauko erru guztia;baiña ikusiko dau aren oindiño...ia nork egiten dautson arenadurea ia,bera gaizorik dagonean.Topau bearko dau nok egin...betibeti neure aurka egoteko!

FELIX.—Urrengoan zeure alde egoten dala ez dozu esan ba?

BIKTORI.—Bai berari konbeni jakonean.Orduantxe be...umea jagoten euki nau ni arek gabeko zortzirak arte lantegitik bera etorri arte.

FELIX:—Zeuk daukozu erru guztia,onegia zaralako.Ni zu lez ba neiteke bengauko neuskio.

BIKXORI.—Itxi geldi! Etorriko da oindiño umeak jagoteko esaten beraklan-tegira joar bear dauenean;baiña neuk jakingo dot der egin.

FELIX.—Zeu be lantegira joan bear zeinteko.

...

VICTORIA.—Ah majo! eso si que es querer saber más que yo misma!La tia tiene toda la culpa;pero ya vera todavía...a ver quién le friega el suelo cuando ella está enferma.Tendrá que encontrar quien se lo haga... Pero mira que estar siempre contra mí!

FELIX.—Pero no me dijiste que otras veces está a tu fevor?

VICTORIA.—Eso cuando le conviene.También entonces me túvo de niñera hasta las ocho de la noche cuando vino ella de la fábrica.

Felix.—Tú tienes toda la culpa por ser demasiado buena.Yo como tu me vengaria

VICTORIA:—DEJA! Todavía vendra a pedirme que cuide los niños,cuando ella tiene que ir a la fabrica;pero ya sabré yo qué hacer.

FELIX.—Deberías ir tambien tu a la fábrica.

ZEINTZALLEA Ipiñikeran ixteak: "semie", "gurie", "tiek", "guztije", "arenadurie",
"dauenien", "urreguen", "yakoniek", "aurduen", "imie", "guztidxe", "oneidxe",
"imiek", "dauenien".

Auri < aori: Itzi /o/. Cierre de la /o/.

Noperak <borberak: /r/ galdu ta /b/ gogortu. Perdida de /r/ y ensordecimiento /b/.

Geidxau < geiago: /k/ agogaiñekoa eskatzen dau. /g/ galdu ezkerreko ao > au.

/k/ exige palatal. Al perderse /g/ ao > au.

Etxen < egiten > eiten > eiten > etxen. /k/ sartu da agogaiñekoan.

/k/ ha sido ya integrada en la fricativa palatal sorda.

Tson < dautson: "dau" galdu da. Aféresis de "dau".

Geixorik < gaisorik: ai > ei, is > ix agogaiñeratuaz. Palatalizada.

Birko < bierko < biarko < bearko. Emen Ondarrun zeintzalleak lez, egin dau bide
dana. Ha recorrido todo el camino, como el determinatem en Ondarroa.

Eiñ < egiñ < egin: /g/ galdu eta /k/ ren indarrez, /h/ agogaiñeratu.

Perdida de /g/ y por influjo de la /k/ palatalización de /h/.

Oteko < ooteko < ogoteko < egoteko. Kontuan artu antzeratzea.

Obsérvese la asimilación.

Mando < bando: Espan > artekoa surreratu. Au be naikoa sarri jasoten da Ber-
mion > "Manda" < "banda", "menga" < ~~isa~~ "wenga".

Nasalización de la labial, frecuente el Bermeo.

Otem < ooten < ogoten < egoten. Berririo antzeratzea. Otra asimilación.

Ezu < ezzu < ez dozu. "do" galdu. Perdida de "do".

Urrunguen < urrengoan: Au be antzeratzea. Asimilación también.

Aurduen < aorduan: Izte bi. Doble cierre.

Imie < umea. Azaldua, oso Bermiotarra. Explicado ya, muy Bermeano.

oki < euki: eu > o, baileiteka oitura bat. Por hábito lingüístico.

Frabiketik < fabrikatik: Toki-aldatzea eta /k/ ren ixtea. Metátesis y cierre.

oneidxe < onegia > oneia > oneie > oneije: /g/ galdu. /k/ /e/ itxi, eta agogaiñ.

Pérdida, cierre y palatalización.

Otorri < etorri: Beste antzeratze bat, oso bermiotarra.

Otra asimilación muy bermeana.

Otorro < etorro: Lengoa lez. Como la anterior.

Lekizara: ^{aditzaren itz-ositzean} ~~Joakoren~~ sartu ez egitearren ez dot sakontzen, baiña kontuan artu

Por no entrar en la ^{morfología verbal} ~~sintaxis~~ no se estudia, pero obsérvese la
forma verbal.

BITXORI.-Belentzigaz nau baye, saragiñen ikasten yueteko. Aurduen oki-kuerie berbetan oteko.

FELIX.-Non o-ten da ba... sarie konponduten?

BITXORI.-Kofradidixan be oten da, baye geidxenetan Bentapien.

FELIX.-Zein lekuten? Uturri bidxetan?

BITXORI.-Ene semie! Tiadorin baño txarraue zara zeu! Etzu esan kofradi zarrien oten dala?

FELIX.-Ez.. ezu esan! Entzun Bitxori berbie (Paparrean joten dabela). Egidxe da zueneko amak, nikitxik zantar bat nazela esaten dauena?

BITXORI.-Areri ez kasurik eiz. Bete yabiltzu a geure ala.

FELIX.-Zeu konfrome ba zauz igual dost niri edozer esaten ba dau be. Kintxetik natorrenien neuk esango-tsa t areri (barniro joten dabela).

...

BIKTORIA.-Beletzigaz nago baiña, saragiñen ikasten yueteko. Aorduen eukiko dogu are berbetan egoteko.

FELIX.-Non egoten da ba... sarea konpontzea?

BIKTORIA.-Konfradian be egoten da, baiña geienetan Bentapean.

FELIX.-Zein lekutan? Iturri bietan?

Biktoria.-Ene semea! Tiadorin baño txarragoa zara zeu. Ez dautzut esan Konfradi zarrean egoten dala?

Felix.-Ez.. ez dozu esan! Entzun, Biktoria, berbea (Paparrean jotem dabela). Egia da zueneko amak nigaitik zantar bat nazela esan dauena?

BIKTORIA.-Areri ez jaramonik egin. Bete jabiltzu a guri ekiten.

FELIX.-Zeu orretan ba zagoz niri bardin daust edozer esaten ba dau bere. gudaritzatik natorrenean neuk esango dautsat areri (barniro jotem dabela)

...

VICTORIA: Pero voy a ir con Venancia de aprendiz de constructora de redes. entonces tendremos ocasión para conversar,

FELIX: ¿Dónde suele estar ella reparando al red?

VICTORIA: En la Confradia, pero las mas de las veces en Bentape.

FELIX. ¿En qué sitio? ¿En Dos Fuentes?

VICTORIA: Pero hombre! Eres peor que Teodorin. No te he dicho que suele estar en la Antigua Confradia?

Felix.-No.. no lo has dicho! Oyeme esto, Victori (golpeandola en el pecho).

¿Es verdad que tu madre ha dicho de mi que soy un desvergonzado?

VICTORIA.-No le hagas caso a aquella. Siempre nos da la lata.

Felix.-Si tú estás conforme, a mi no me importa lo que diga. Cuando venga de la milicia la espabilarè.

...

~~Bē~~entzi < Benentzi < Benantzi > Venancia: Antzeratzea e-e, /h/ren ostean agogaiñeratzea.

ASIMILACION e-e. Después de /h/ palatalización.

Oki-ku > eukiko dogu: eu > o, "Afèresis /do"

Oteko > ooteko > ogoteko > egoteko.

O-ten > ooten > ogoten > egoten.

Uturri < iturri: Antzeratzea. Asimilación.

Tiadoriñ Teodorin: /h/ /i/ren agogaiñeratzea. Palatalización.

Txarraue < txarragoa: /g/ galtzea. Pérdida de /g/.

Etzut < eztzut < ez dautzut.

Ezu < ezzu < ez dozu.

Nieitxik < niaitik < nigaitik: /g/ galdu, /a/ itxi /i/ k /t/ agogaiñeratu ta Uguzi.

(/g/ se pierde, /a/ se cierra, /i/ hace /t/ palatalizada & y fricativa.

Eiñ < ein < egin.

Konfrome: Metátesis /r/.

Zauz < zaoz < zagoz.

Baust > dost.

Kintxe < kinte < kinte < quinta: Itxi, agogaiñeratu, ^{lutan}uguztu.

Cierre, palatalización, ^{luta}fricación.

Esangotsat < esango dautsat.

Dabela < dauela.

Zeintzallea ipiñikeran egin diran ixteak eta agogaiñeratzeak eta uguzteak:

Cierres, palatalizaciones y fricaciones al colocar el determinante:

"Aurduen", "erie", "sarie", "kofradidzen", "Bentapien", "semie", "txarraue", "zarrie", "berbie", "dauena", "natorrenien",

...

BITXORI.-Zauz geldik! Organue nayela...beti-beti yoten-yoten ibiltzeko?

Felix.-A propoós eñ tzut;zer diñostazun ikusteko.

BITXORI.-Zuek danak zarie igualak! Lotsagalduko batzuki!

FELIX-ORREITZ-Orreitzik zer dau be?

BITXORI.-GIXOna...Bate-batek ikusten bazaitxuz be...zer esango dau?

Felix.-Mutill fromala enai be?

BITXORI.-Eztiñotzut ezeitzik;baye mesede eñgo-zu urrengoan eskue geldik okitxie.

Felix.-Tite,etxamon orreri! Entzun,Bitxori:Eleteri txe Kasintxe,zeitxik asarratu die ba?

BITXORI.-Mutillen gora-bereagaitik esan dxatzu.

Felix.-Kasintxek be nobidxue dako la?

BITXORI.-Inbididxe yatzu dana! Kasintxek pentzaten-tzu beraitxik datorrela

Antzermo gureñe,da beran konbertzasiñue baño etzu oki gure.Atso be muxiken bera nondik ikusiko ibil-dxe.

...

BIKTORI.-Zagoz geldirik! Organua nazela...beti-beti jote-jotejiblteko?

FELIX.-Orretarako eñgin dautzut;zer diñozun iksteko.

BIKTORI.-Danok zarie bardiañak! Lotsagalduko batzuki!

FELIX.-Orregaitik zer dago ba.

BIKTORI.-Gizona,baten-batek ikuste ba zaitu be zer esango dau?

FELIX.-Mutil formala enaz ba?

BIKTORI.-Ez diñotzut ezetzik,baiña mesede egingo dozu urrengoan eskue geldirik eukitea.

FELIX.-Ea...dejemos=ese.Tire. ez jaramon orreri.Entzun,Biktori:Eleuterita Kasinte zergatik asarratu dira ba?

BIKTORI.-Mutillen gora-bereagaitik esan dxatzu.

FELIX.-Kasintek be nobie dauko ala?

BIKTORI:Inbididxe yatzu dana! Kasintek pentzetan dau beragaitik datorrrrela-

Antzermo gugana,eta bere berbetña baiña ez dautzu euki gure.Atso be mudikan bera nondik ikusiko ibillida.

...

VICTORIA.-Estate quieto!¿Crees que soy un órgano para que me toques continuamente?.

FELIX.-Lo he hecho a propósito,para saber qué dices.

VICTORIA.-Todos sois iguales...unos desvergonzados.

FELIX.-Pues,¿qué tiene eso?

VICTORIA.-Pero,hombre,sia alguien te ve¿qué va a decir?

FELIX:¿No soy yo un chico formal?

VICTORIA:No te digo que no,pero,por favor,otra vez ten la mano quieta.

Felix.-Ea...dejemos eso.Gye,Victori,¿Por qué se han enfadado Eleuteria y Jacinta?

BIKTORIA.-Se dice que por asunto de chicos.

Felix.¿También Jacinta tiene novia?

VICTORIA.-Todo es envidia.Jacinta piensa que Anselmo viena hacia nosotras por ella,y no quiere hablar de otra cosa que de él.Ayer anduvo tddo el tiempo en la música queriéndolo ver.

Zauz < zagoz: /g/galdu: ta /o/ itxi. Cierre y pérdida.

Ibilitxeko < ibilliteko: /l/ren indarrez agogaiñeratu. Palatalización por /l/.

Eiñ-tzut < egin dautzut.

Orreitxik < orreeitxik < orreatik < orregaitik:

Dau be < dau ba < dao ba < dago ba. Konturatu /u/k zelan dauen beste berba baten bere. Obsevese cómo /i/ cierra hasta en otra palabra.

Bazaitxuz < ba zaitu.

Enai be < ennai be < ez nai be < ez naz ba. Antzeratu ta Itxi. Asimil. y cierre.

Eztifñotzut < ez diñotzut. Gogortzea. Ensordecimiento.

Eiñgo-zu < egingo dozu.

Okitxie < eukitea.

Tire < tira: /i/ren indarrez Itxi da /a/. Cierre de /a/ por /i/.

Etxamon < ez jaramon. Contracción. Laburpena.

Kasintxe < Kasintxa < Jacinta: Gogortu, itxi, agogaiñeratu, uguztu.

Ensrddecimiento, cierre, palatalización, fricación.

Zeitxik < zeaitxik < zegaitxik < zergaitik: /i/ gaitik agogaiñeratu ta uguzi,

/r/ ta /g/ galdu; /a/ itxi /i/ gaitik, /e/ galdu.

Por ña /i/ palatalización y fricación de /r/; pérdida de /r/ y /g/;

Cierre de /a/ por la /i/; pérdida de /e/.

Ezeitxik: Aurrekoaren guztuak eta /z/ galdu.

Todo como en la anterior, además pérdida de /z/.

Berietxik < beriaaitik < bereagaitik: Antzera. Parecido.

Nobidzue < nobioa: /i/ eta /u/ren artetan bere agogaiñeko uguzia sartzen da.

También entre /i/ y /u/ de palabra castellana entra palatal fricativa.

Inbididxe < lengoa lez. Como en la anterior.

KONBERTZASIÑUE < Conversacion: Ion /iño. /r/ren ostean agogaiñeratzea.

Ción /iño. A /r/ sigue palatalización, como a /h/ en Antzermo.

Etzu < eztzu < ez dautzu.

Ibil-dxe < ibil de < ibil da.

ZEIntzallee ipiñikeran ixtea ta agogaiñeratzea.

Cierre y palatalización al colocar determinante:

"organue", "danak", "igualak", "gixona", "fromala", "eskue", "okitxie", "nobidxue",

"inbididxe", "dana", "konbertzasiñue".

FELIX.--Eleutorigaz dabillena eztaki le?

BITXORI.--Yakingo dau:erri guztidxen dau zabalduete ta.Baye,a,yatzu alako
nastera,nastera bat:drogie topaten dabillena

ANDRA.--(Barruko aldetik,etxeren bateko leyotik,bailiñzan) Aur orrek lotsa-
bisteko zarrok! Orrek dakoye lotsiel!

BITXORI.--(Gorantz begira) Ondo! zeure alabie ezta oten mutillekaz ela!

ANDRA.--Ikusten zue gero! berori deskaradi ori?(Indartsu) Zueze ortik:ejem-
plu txarra imieri emoten on barik!

BITXORI.--Zuk aginñxuten zu le?

ANDRA.--Nongue da berori krietzabako enplastu ori?Bestelakue a-ona,amama
andidxori.

BITXORI.--Zuri zer dotzu be? Zeu ezango zara zu krientsa bakue!Nondik da-
tor berori?

FELIX.--Eleuterigaz dabillena ez daki ala?

BIKXORI.--Jakingo dau:erri guztian dago zabaldueta ta.Baiña,a,jatzu alako
nastera,nastera bat:naste bille dabillena.

ANDRA.--(Barruko aldetik,etxeren bateko leyoti bailitzan).Aur orreik lotse-
bisteko zarrok! orrek aukie lotsea!

BITXORI.--(Gorantz begira) Ondo!Zeure alabea ez da egoten mutillekaz ala?

ANDRA.--Ikusten dozue gero! berori aurpegi gogorreko ori?(indartsu) Zoaze
ortik,umiai jarraibide txarra emoten egon barik.

BITXORI.--Zuk aginñuten dozu ala?

Andra.--Nongoa da berori krientsa bako enplastu ori? bestalakoa agona,ama-
ma aundi ori.

Zuri zer dautzu ba.Zeu izango zara zu krientza bakoa! Nondik dator berori?

FELIX.--¿No sabe que anda con Eleuteria?

VICTORIA.--Sabrá,pues se ha dicho ya en todo en pueblo.pero ella es muy
chismosa,que siempre anda buscando chismes.

Señora.--(desde dentro,al parecer de una ventana de una casa)Mira esos gran-
dísimos sinvergüenzas.Esos si que tienen vergüenza!.

VICTORIA.--(Mirando hacia arriba).--Vaya! Tu hija no suele estar con chicos?

SEÑORA.--¿No la veis? Esa descarada!(Gritando) Fuera de ahí,no hacéis otra
cosa que dar mal ejemplo a los niños.

VICTORIA.--¿Acaso mandas tú?

SEÑORA.--De dónde sera esa mal educada,emplasto.Estás buena tú,abuelaza!

VICTORIA.--¿A tí qué te importa?La mal educada serás tú.¿Qué trae esa?.

AZALMENA-ANOTACIONES.
 =====

Le<ala. Aurreko /i/ itxi dau. La /i/ anterior ha producido el cierre.
 Zabaldute> zabaldua: Aurreko /u/ itxi dau. La /u/ ha producido el cierre.
 Ez ta< ezda.

oten< ooten<ogoten<egoten: Galgu ta antzeratu. Pérdida y asimilación.

Zueze < zoaze: -oa->-ue- zentzailleagaz lez. Como en el determinante.

Imieri<umiari. Azaldua. Explicado.

Omoten < emoten: Antzeratzea. Asimilación.

Agindutzen< aginduten: Agogaiñeratzea ta uguztea. Palatalización y fricación.

Zu le< Zu la: /u/ gaitik itxi. Cierre por la /u/.

Krientzabako< Crianza-bako: /e/ ixi da /i/ gaitik; /n/ ren ostean /z/ agogaiñera.

/i/ ciera la /a/; por influjo de /n/ se palataliza /z/.

Enplastu< Emplasto. Ikusi /p/ ren aurrean /n/. Observese /n/ ante /p/.

Dotzu < dautzu.

Be< Ba: /u/ gaitik itxi da /a/. Cierre de la /a/ por influjo de /u/.

Zeintzallea gaitik-Por el determinante:

"Guztidxen", "drogie", "dabillena", "orrek", "lotsie", "alabie", "Txarra", "nongue",
 "bestelakue", "bakue".

ANDRA.--Egon apur baten bia!

FELIX.--Erdi emetik, Bitxori! Gozan bastarrera!

BITXORI.--Eztot gure! Orrek agindxuten dau ela? Bestelako erregiñie dau! Enplastue nazela! Ni banai enplastue....berori esango da ,ori,kataplasmie! Aguantako ete dau!(Ixurtzen dautse andreak pitxar bete urr) Nongue da krientsa bako-ori?(Indartsu ta asarrez).Beitu...busti-busti eiñ nauena gero! (soñiekoak igortzen) Sorgiñ ori! Orrek agindxuten dau emen oten ela? Lotsabisteko,krientsaboku ori! Itxi galdik, etzut nik parkatuko! TopáloK nik ondiño orren alabie...baye emoten-tsaten belarri-ondokuegaz zurtute itxikot dauen lekuen!(Doaz)Aguntako ete du berorregaz...mascarien arpidun orregaz?

Agertoyala bera.

ANDRA.--Egon apur baten ba ia!

FELIX.--Erdi emendik, Biktori! Guazen basterrera.

BIKTORI.--Ez dot gural! Orrek aginduten dau ala? Bestalako eregiñea dago- En-plastue nazela! Ni enplastue ba naz... berori izango da ori kataplasmea! Aguantauko ete dogu!(...)Nongua da krientsa bako ori? (...) Begitu...busti-busti egin nauana gero!(...) Sorgin ori! orrek ..aginduten dau emen egoten ala? Lotsabako krientsa ..bako ori! Itxi geldirik ez dautzut nik parkatuko! Billatuko dot nik oindiño orren alabea...baiña emoten dautsadan belarri-ondokoagaz zurtuta itxiko dot dauen lekuan!(.) Aguantako ete dogu berorregaz... maskararen arpidun orregaz?

...

SEÑORA.--Esperad un poco.

FELIX.--Ven, Victori, vamos al rincón!

VICTORIA.-- No quiero! ¿Acaso manda esa? Menuda reina está hecha! Que yo soy emplasto! Si yo soy emplasto... ella será kataplasma! Si la soportaremos! ¿Que clase de persona será esa mal-educada?(La señora les echa una jarra de agua) (fuerte y enfadada). Mira... como me ha puesto?(frotando los vestidos). Bruja! Acaso manda esa si tenemos si tenemos que estar aquí? Sin varguenza, mal-educada! Espera! yo no te perdonaré! Todavía daré con sun hija...y con la torta que le daré la dejaré espabilada donde esté,(Se van). Si la soportaremos... Cara-de-máscara.

...

Ogon < egon. Oraingoan ez dau galdu /g/, baiña bai antzeratu.

Esta vez no ha perdido la /g/, pero sí se ha asimilado.

Biaz < ba ia.

Eztot < ez dot. Gogortzea. Ensordecimiento.

Agindxuten < aginduten. Agogaiñeratu: ta uguzi. Palatalización y fricación.

Erregiñie < regina: Aurreko /e/; ta /n/ agogaiñeratu: /i/ren indarrez.

Colocación de /e/ protética y palatalización de /n/ por la /i/.

Esango < izango: Bide zuzena "ixengo", baiña Bermeo /i/ zabaldu.

La solución regular sería "ixengo", pero Bermeo abre la /i/.

Du < dou < dogu.

Krientea < kriantza: /i/ gaitik /a/ itxi. /n/ gaitik /z/ agogaiñeratu.

Por /i/ se cierra la /a/ y por /n/ se palataliza la /z/.

Beitu < begitu.

Eiñ < egin.

Oten < ooten < ogoten < egoten.

Etzut < etzut < ez dautzut.

Topakot < topako dot.

Emoten < tsaten < emoten dautzaten.

Zurtute < zurtuta. /u/ren indarra. Influjo de /u/.

Itxikot < itxiko dot.

Du < dou < du.

Zeintzallee ipiñikeran aldatuak

Variaciones al añadir el determinante.

"Erregiñie", "enplastue", "kataplasmie", "nongue", "nauena", "alabie",

"belarri-ondokue", "lekuen", "maskarion", "agertoyala".

QIÑ-DARRAK/NOTACIONES:
=====

No puedo resistirme a la tentación de citar unas palabras del "Método para aprender el euzkera, de EUKALTZALE-BAZKUNA, pag. XIII, XIV y XV, que me animan para mi trabajo. El Sr. Azkue no comparte del todo este criterio, aunque el mismo trabajó con frecuencia en esta línea y en su Morfología vasca dice, aproximadamente que estaría bien suprimir estas "viditas" para que brille la verdadera vida del euzkera. !

Ambos criterios pueden entrar dentro de un acuerdo: necesaria es, de verdad, la unión del vascuence, pero también es preciso examinar las "viditas" populares para llegar un día a la creación de un Atlas lingüístico, del que hablaremos repetidas veces.

"El euzkera funda ordinariamente sus leyes fonéticas en la utilidad, que consiste en concisión y eufonía. Esta quiere decir tanto como facilidad de emisión y suavidad de percepción a la vez, y es propiedad muy importante de la lengua.

Así, por ejemplo, el euzkera rechaza por ineufónico el hiato o choque de dos vocales simples iguales, y de zaur 'viejo', forma originaria, en vizcaino se hizo zar, reduciendo ambas vocales a una concisión y eufonía, y el pirenaico lo modificó en zahar, intercalando una h. De igual manera, la forma primitiva suur 'nariz' se ha convertido en bizkaino en sur y se ha hecho sudur en vascon y pirenaico.

Existen las formas de ari, ahari, adari 'carnero', en lugar de la ineufónica aari, ausi, adausi 'ladrido' en vez de ausi, etc.

En otros casos se modifica una de las vocales que originan el hiato. De oneek 'estos' se hace oneik, y también onek; de aaztu 'olvidar', aiztu y aztu; de etxeetan 'en las casas', etxietan; así el apellido Etxeita que

significa " las casas" y es modificación de "Etxe-eta" etc.etc..Esta ley fonética opuesta al hiato es esencial y general a todo el euzkera.

"También es contrario a la fonética euzkerica el choque de consonantes deslizantes, como z-z, es, etc. Por ello de "ez-zan" se hace "etzan" (no era el); de "ez zara", "etzara" (no es Vd) etc.

"Hay otras reglas fonéticas, que pueden llamarse arbitrarias, las cuales se aplican, no porque exista ineufonía en los choque de sonidos que regulan, sino en razón de claridad, utilidad y suavidad. Se usan, principalmente, en la aplicación del determinate "a"(el, la) y otros a las voces a que acompañan.

"Así, el choque de "a-a" hace "ea": a "alabaa"=alabea(la hija); el de "ea", "ia", el de "eo", io, el de "e-e" "ie"; "etxea"="etxia"(la casa); "etxok"="etxiok"(las casas, estas); "Etxeetan"="Etxiotan" (en las casa). En el choque de "i-a" o cualquier otro vocal subsiguiente se intercala una "j": "ogi-a"="ogija"(el pan); "mendi-oiak"="mendihoik"(los montes, ésos). Estas y las demás leyes fonéticas se explican con mas amplitud en las lecciones de este Método.

"Hay algunos fenómenos fonéticos que son inadmisibles porque originan confusión.

"Las leyes fonéticas que llamamos arbitrarias se usan ampliamente, aunque unas aquí y otras allí, en todos los dialectos y regiones del Euzkera.

"Dichas leyes son producto natural de la lengua, y no como quiera, sino que tienen el carácter de bellísimas manifestaciones de su genio, reflejadas en el léxico y en el verbo, Prescindir de ellas sería privar a la lengua de una de sus propiedades más típicas y más necesarias para la claridad del lenguaje"(Bilbao, 1958. Pag. XIII-XV).

....

- (1) Más fácil de estudiar que la geografía gramatical es, sin duda, la geografía léxica. Así como los datos de aquella tienen que ser observados y recogidos por el mismo investigador para que tengan uniformidad de apreciación, los datos del léxico pueden ser allegados por muchos colaboradores" (D. Ramón MENENDEZ PIDAL: En torno a la lengua vasca, pag. 48)
- (2) Luis MICHELENA en su Fonética histórica vasca, pag. 11-12, tiene en cuenta que una de las finalidades de la fonética es la búsqueda del protovasco: "Se trata aquí, para emplear una fórmula breve, de contribuir a la reconstrucción del protovasco. Se intenta, en otras palabras, señalar el sentido de los cambios de sonidos y precisar sus condiciones en la medida en que lo permiten la divergencia formal de algunos significantes vascos y el examen de las modificaciones sufridas por los préstamos latino-románicos. Con ello podrá retrotraerse la forma de los morfemas".
- (3) Antonio TOVAR en su conferencia que lleva como título Azkue gramática, publicado en Don Resurrección María de Azkue lexicógrafo, folklorista y gramático, pag. 80, reconoce la gran lección de este autor en dialectología vasca: "En su época, Azkue luchó sin descanso y sin temor a rectificaciones, por un contacto entre el cultivo literario y gramatical del vascuense y la realidad múltiple, riquísima, compleja de la lengua real. Esa es su gran lección".
- (4) Luis MICHELENA en su Fonética histórica vasca, pag. 41, refiriéndose a la dialectología vasca dice: "La dialectología vasca fue fundada por Luis Luciano Bohaparte y en lo esencial, a pesar de la valiosa obra de Azkue y otros, no ha sufrido modificación importante desde entonces. En la clasificación de los dialectos y variedades menores de la lengua el Príncipe realizó un trabajo largo y metódico que conserva sus valores a pesar de que los criterios en que se basó son en buena parte muy distintos a los que han servido para señalar los límites lingüísticos en otros campos".
- (5) Arturo TOVAR en su obra El euskera y sus parientes urge la confección del Atlas lingüístico vasco, tanto para mejor conocimiento del euskera como de la Dialectología: "Un atlas vasco sería, lo repetimos, una de las

empresas más interesantes, tanto para un mejor conocimiento del euskera como para la teoría general de la dialectología".

Sobre los criterios para la dialectología vasca, oigamos al gran maestro de la Lingüística Ramón MENENDEZ PIDAL: "Más delicado y arduo será señalar los límites dialectales internos, ora fonéticos, ora morfológicos y sintácticos. Bonaparte con el concepto unitario y arcaigo de los dialectos, (con sus) delimitó por medio de líneas únicas los ocho dialectos con sus subdialectos y variedades. Pero sabido es que un dialecto no tiene un único límite fijo, como el de una provincia o un partido judicial". (En torno a la lengua vasca, pag 47.)

- (6) Ramón MENENDEZ PIDAL manifiesta también su deseo de la confección del atlas lingüístico vasco: "Únicamente he de asociar aquí mi deseo al de muchos de vosotros, de que la formación del atlas lingüístico vasco sea un hecho" (En torno a la lengua vasca, pag. 45) Habla a continuación de su confianza en que esta obra se realice, teniendo en cuenta el interés de las personas que están preocupadas de ello: Urquijo, Lacombe....
- (7) En la misma obra citada en la nota anterior y poco después, (pag. 52), hace D. Ramón un interesante estudio sobre el modo de llegar al dialecto común o vascuence unificado. Puede ser de interés para muchos que hoy se ocupan de este problema. Propone el fomento literario de todos los dialectos entre los que sobresaldrá alguno con notoriedad. Este será el dialecto común, sin necesidad de ajusticiar a ningún otro.
- (8) Antonio TÓVAR en su colaboración a Don Resurrección María de Azkue lexicógrafo, folclorista y gramático, dice respecto al léxico: "Las dificultades que se oponían a la empresa eran de varias clases. En primer lugar era necesario crear toda una terminología gramatical, nunca desarrollada en vascuence. Azkué se disculpa por entrar en el campo peligroso de los neologismos, pero aunque halla que el lector pueda quejarse de oscuridad y sentir cierta (oscuridad) dificultad para acostumbrarse a ellos y cierta insatisfacción por la novedad, confiesa que tiene más remedio que acuñar los nuevos términos ya que, dice en la pag VIII, no siendo en euskera no habría de escribir gramática alguna".
- (10) Véase Fonética histórica vasca: MICHELENA, Luis. Pag. 50. Obsérvese a este respecto la indicación de MENENDEZ PIDAL: En torno a la lengua vasca, pag. 74

- (11) Don Luis MICHELENA trata de esto en su Fonética Histórica vasca pag. 59: "Las observaciones de Gavel y Vavarro Tomás muestran al menos en los dialectos centrales, las vocales vascas i, e, o, u. tenden a una pronunciación menos tensa y más abierta que las españolas correspondientes. De esto se sigue que, a pesar de la semejanza de ambos sistemas vocálicos, el margen que separa algunos fonemas (a, e, i, o, u) es menor en vascuence".

- (12) Según MICHELENA, Luis, las consonantes de todos los dialectos vascos son:

Oclusivas sordas: p, t, k, (t' palatal).

Oclusivas sonoras, b, d, g, (a veces fricativas).

Sibilantes, dorso-alveolares, sordas: c, s (modernos tz, z).

Sibilantes apico-alveolares: c', s', (ts, z).

Chicheantes: ç, ç' (tx, x).

Nasales: m, n, ñ, (n' = ñ).

Líquidas: l, l' (l' = ll).

Vibrantes: r, R (R = rr, r).

Además en casi todo el país vasco-francés h, frecuente en el vasco del territorio español s. XIII. f en prestamos principalmente. (Fonética Hist. Vasca. 179)

(13)

"Es un hecho, en fin, que en la reconstrucción comparativa se puede operar sin dificultades, excepto cuando se trata de prestamos, partiendo del supuesto de que las consonantes mojadas no eran en principio más que variantes de las otras" MICHELENA Luis; Fonética histórica vasca, pag 202).

- 12 "Todos los dialectos vascos distinguen o han distinguido hasta época muy reciente dos ordenes de sibilantes con dos fonemas cada uno, fricativo y africado. Se trata respectivamente de apico-alveolares y dorso-alveolares, pronunciadas estas con la punta de la lengua baja /s'/ /c'/ y /s/ /c/ en ortografía moderna s, ts, z, tz. En vizcaino en el siglo XVII la confusión es ya completa... La confluencia empezó, pues, en el extremo occidental del país y ha venido propagándose de poniente a oriente" MICHELENA, Luis: Fonética histórica vasca, pag. 282-283.

También se ha estudiado repetidas veces la consonante f. Para comenzar, MICHELENA, Luis en su Fonética histórica vasca, pag. 262 añade: "Su introducción es, por lo tanto sumamente reciente, en realidad algo que se está realizando en nuestros mismos días, gracias a la creciente influencia de las lenguas oficiales".

Por otra parte, AZKUE afirma: "Todavía hay muchos vascos refractarios a ese sonido y tienden a pronunciarlo como p".

D. Antonio TOVAR en Centenario de Azkue dice: Como los vascos que no saben otra lengua suelen decir Prantzisko, parol por Francisco, farol, y sólo algunas veces tenemos vacilación entre ipini-ifini, apari-afari etc. Azkue resuelve que al ser este sonido f extraño no debe emplearse jamás (pag.15).

Por último, HUMBOLDT, W. von en Primitivos pobladores de España y la lengua vasca, pag. 32, afirma: "La lengua vasca, en el sentido estricto, no conoce la f. Es verdad que muchas veces la b y la p se confunden con ella, como en apaldu y afaldu. Varias veces se usa para distinguir palabras de igual sonido, como en el nombre de la provincia de Navarra para distinguir de nabarra 'abigarrado', 'gris', 'negruzco'. Solo que según Astarloa no se encuentra en ninguna palabra radical vasca."

En cuanto a las laterales dice el mismo MICHELENA Luis en Fonética histórica vasca Todos los dialectos vascos modernos poseen los fonemas laterales l / y ll / . De este último, que ocurre en préstamos, en voces expresivas y que se ha producido por palatalización de l / tras i ... (Cap.10).

En cuanto a la h, unas palabras más de MENENDEZ PIDAL Ramón en su obra En torno a la lengua vasca, pag. 41: "Estos mismos nombres de lugar y otros como Harana, Harriaga, etc., harán que la gramática histórica afirme y estudie la gran extensión que el sonido de la h tenía en lo antiguo por el territorio vasco-español, hecho que puede ser de la más alta importancia tanto para la historia del vasco como para la del castellano".

ZAMARRIPA, Pablo en su gramática considera como fonemas 27 sonidos, añadiendo a los que yo pongo ʃ /, ʒ /, ʎ /, ʎ /, ʎ /, ʎ / y ʎ /, pero no considera que ninguno de ellos sea rasgo pertinente en nuestros pueblos.

La gramática de EUZKETZALE-BAZKUNA trae mucho más fonemas, incluso dip-tongos: 35 en total. Mejor sería llamarlos sonidos que fonemas y tendríamos un alfabeto fonético y aun como tal muy discutible.

(14) "La comparación, como ha señalado Gavel, lleva a los mismos resultados: a permuta de un habla a otra, e incluso en la misma variedad con ē e i, lo mismo o con u, mientras que la permutación de a con o es muy rara y debida causas especiales!" (MICHELENA, Luis: Fonética histórica vasca, pag. 59).

(15) "El vizcaino tiende, en cambio a presentar -e en los pocos temas -aa. Es bas-

tante generalizada la confusión de -e e -i, can la que, probablemente está en relación el hecho de que en varios dialectos (...) se confundan ambos grupos de temas en declinación determinada." (MICHELENA, Luis: Fonética histórica vasca, pag.129).

- (16) "No es propio de este lugar, sino más bien de una dialectología vasca, el estudio detenido de las diferentes maneras en que se han resuelto los hiatos en la conjugación y sobre todo en la declinación, por lo que sólo citaremos los más salientes. Se trata de fenómenos recientes en general y de poca trascendencia, por lo tanto, para la reconstrucción comparativa nos falta información acerca de ellos, ^{porque} el príncipe Bonaparte les concedió siempre una extraordinaria importación." (MICHELENA, Luis: Fonética histórica vasca, pag.109). Contra esto recordamos haber leído en algún autor que la fonética es el sagrario de la lingüística, aunque esta expresión puede referirse a mutaciones pertinentes y en este caso estaría de acuerdo con la expresión del Sr. Michelena.
- (17) "La vacilación entre la -o y la -u era natural en zonas como algunas guipuzcoanas y alto-navarras donde se confunde totalmente la declinación determinada en ambos grupos de temas: Berua de bero como zerua de zeru. A ello contribuiría, además la diferencia de pronunciación de la vocal final en préstamos románicos según la fecha de su introducción y según su procedencia", (MICHELENA, Luis: Fonética histórica vasca, pag.130-131)
- (18) ZAMORA VICENTE, Alonso: Dialectología española, pag.111.
- (19) ZAMORA VICENTE, ALONSO: Dialectología española, pag.220.
- (18,b) EUZKELTZALE-BAZKUNA, Método gradual para aprender el euzkera, pag.145.
- (19,b) " En zonas muy distintas del país se observa el cierre de a en e detrás de i y u en la sílaba anterior: más precisamente, la pronunciación de /a/ se ha ido apartando de la normal hasta llegar a ser una variante de /e/ "
- Habla el Sr. Michelena de un texto del siglo XVII, vizcaino, en que aparecen expresiones como ayte, hostie, ogúe, berdaderue, deucegule, jaune, libredu...
- (MICHELENA, Luis: Fonética histórica vasca, pag.63-64)
- En esta cita del Sr. Michelena vemos confirmada nuestra aserción en que -- llamábamos alófonos vocálicos a estas vocales variadas, al tratar del alfabeto vasco de nuestro dialecto.
- (20) Una ley parecida encontramos también en el dialecto leonés dentro de la Península Ibérica: "Quizá el fenómeno más importante (y desde luego el de mayor personalidad) del dialecto leonés es la inflexión de la vocal tónica

en algunas comarcas del centro de Asturias...La metafónica se produce como sigue: tota ū, ī, finales, cierran la vocal tónica: a>e; o>u; e>í. Así, palu es pelu, pelu es pilu; besu es bisu; vasu es vesu...Esta metafónica ha sido documentada también en una pequeña comarca de la provincia de Santander, en Vega de Pas y algunos otros lugares de Carriedo...La metafónica avanza hasta aldeas de Burgos en tierras de Espinosa de los Monteros, en unos barrios también llamados "pasiegos"...La metafónica asturiana ha sido puesta en relación por Menéndez Pidal con el análogo fenómeno de dialectos del sur de Italia y de los Abruzzos" (ZAMORA VICENTE, Alonso: Dialectología española, pag.105-109).

Aun reconociendo que las normas por las que se rige esta metafónica y la nuestra no son exactamente las mismas, ¿no estarán relacionadas entre sí? Y, en caso de que no lo estén, ¿no sería mejor recurrir al indigenismo del fenómeno y no a un trasplante a partir del romance venido de Italia?

Más aún, la metafónica de nuestro dialecto tiene también el mismo fenómeno y con las mismas características que le atribuye el Sr. Zamora Vicente. El Sr. Michelena afirma que este fenómeno, así descrito es "más general" y "más antiguo": "Más general y más antiguo, por tanto, aunque no faltan excepciones, es la influencia de i y u sobre la vocal precedente. En palabras de más de dos sílabas, en la práctica en trisílabas, e y o de la primera sílaba se cierran en i y u cuando la vocal de la siguiente tiene uno de estos timbres" Trae a continuación algunos ejemplos de los aducimos sólo los más conocidos: ipizpiku < episkopus, midiku < medicus, iguzki < eguzki, kipula < cepulla. (MICHELENA, Luis, Fonética histórica vasca, pag. 64)

- (21) En el nominativo de los temas en i, por ejemplo, los dialectos más refractarios a la pronunciación monosilábica [ja] parecen ser los occidentales (Vizc. y guip.) y el suletino en el extremo oriental: esa pronunciación es, por el contrario corriente en lab. y b-nav, así como también en salacenco y roncalés. El salacenco conoce incluso e y o no silábicas y distintas de J y W" (MICHELENA, Luis: FONÉTICA HISTÓRICA VASCA, pag. 167)

Encontramos este fenómeno en el título mismo de una obra de nuestro gran escritor mungietarra "Lauaxeta", Urquiaga Esteban, ~~en el título mismo de su obra~~ Barrijak, téngase en cuenta, con todo, que admitida la palatal, se desentiende del cierre metafónico en e.

El Sr. Michelena da mucha importancia a este fenómeno, y sin duda la tendrá a la hora de preparar el atlas lingüístico con base en la fonética. Dice: "La distinta evolución de la *j- ha sido la causa de una de las más importantes diferencias de pronunciación que separan a los dialectos vascos, aunque esta diversidad no se suele reflejar en la escritura" (Fonética histórica vasca, pag. 168).

También D. Antonio TOVAR ha estudiado el fenómeno: "A la misma razón de huir del hiato se deben formas como egije o zakijoz en vez de egia 'la verdad' o zakizkio 'seasle tu' o abarkie para indicar el artículo en abarka". (El euskera y sus parientes, pag. 165) El último ejemplo lo considero desacertado.

- (22) "Es regular en diversas zonas la palatalización de varias consonantes tras i vocal o segundo elemento de diptongo. El proceso contrario de despalatalización se da también, sobre todo en b.-nav. y lab.: de ll y ñ resulta aquí il e in!" (MICHELENA, Fonética histórica vasca, pag. 184).

También Zamarripa tiene presente este principio en su Gramática y lo enuncia así: "La l y la n precedidas de i estando seguidas de la misma i o cualquiera otra vocal, se cambian respectivamente en l̄ y ñ!" (Pag. 25).

- (23) "Es usual que los tratadistas de gramática vasca, incluso los menos preocupados por problemas fonéticos, hablen de consonantes mojadas o palatalizadas" ... Suele decirse que estas consonantes tienen valor diminutivo". (MICHELENA, Luis: Fonética histórica vasca, pag. 180)

Respecto de las consonantes t̄c̄, con referencia, precisamente a Bermeo unas palabras más del Sr. Michelena: "En comarcas de habla vizcaína sobre todo (Bermeo, Elanchove, Eibar) t̄ se ha confundido con č: aitxa, -e..." (Fonética histórica vasca, pag. 186).

- (24) También el Sr. Michelena registra este fenómeno. Es curioso que, a pesar de no dar excesiva importancia a estos fenómenos, este maestro de la fonética vasca habla algo de casi todos ellos. "Es particularidad común al dialecto meridional y al vizcaíno (ya desde los primeros textos) la palatalización de s y z tras antiguo diptongo el i" aize > axe, eleiza > elexa. (Fonética histórica vasca, pag. 192. En la misma página explica el fenómeno ^{más} ~~común~~: "Está, por el contrario, muy poco difundida la palatalización de sibilante fricativa tras i silábica (ixan > izan, 'ser', gixon < gizon 'hombre', conocida en alguna zona vizcaína".

- ²⁵(2) "Detrás de l y n, y en menor grado de r la oposición se neutraliza, aunque las realizaciones de archifonemas son africadas en unas partes y fricativas en otras!" (MICHELENA, Luis: Fonética histórica vasca, pag. 290)
- (26) "La oposición entre las dos series tendió a neutralizarse detrás de nasal y l (realización sonora)" (MICHELENA, Luis: Fonética histórica vasca, pag. 225)
- (27) "La forma -toi, en vasco, se halla principalmente tras consonantes sordas, pues tras vocal o consonante sonora la dental inicial del sufijo tiende a asimilarse, según la conocida ley fonética vasca a la sonoridad del sonido presente" (MENENDEZ PIDAL, Ramón: En torno a la lengua vasca, pag. 87)
- (28) REVISTA INTERNACIONAL DE ESTUDIOS VASCOS (RIEV), tomo xii es un estudio de Gavel sobre fonética vasca, y en el tomo XIV, pag. 516-534 Severo de ALTUBE completa el estudio de este problema de las nasales.
- (29) "Por otra parte, está fuera de toda duda la existencia de vocales de esta clase en el vizvaino del siglo XVI. Disponemos, en primer lugar, de testimonios explícitos. El arratiano P. de Madariaga afirma en 1565: la n algunas veces se pronuncia escondida en las narices como en oracioa, ardaoa y para denotar aquella n se debe poner una cifra de esta manera a modo de narz ^" MICHELENA, Luis, Fonética histórica vasca, pag. 48)

El Sr. Michelena hace un estudio detallado del tratamiento que el vascuence da a la n. Según afirma, -n en unos dialectos es constante y en otros caduca; -n se pierde en vizcaino, aunque antiguamente se nasalizaba; -an, en, in, on, -un se conserva en todos los dialectos, excepto el vizcaino que a veces palataliza. En Vizcaya campana, kanpae, virge(a) > birjiña, butrón > butroe; -ion > ño en vizcaino; -aun, -eun: kapellau, garau, eskribau, sacristau, Kristau o kristiñau según dialectos. Puede estudiarse este tema en MICHELENA, Luis: Fonética histórica vasca, pag. 137 y 310.

También MENENDEZ PIDAL, Ramón, en la colección de Conferencias que lleva como título En torno a la lengua vasca (pag. 30) habla del tema: "La crítica del element gascón es difícil por la semejanza de muchos rasgos propios con otros del vasco. En uno y otro idioma, por ejemplo, se pierde la -n entre vocales... el vasco general katea parece no venir del bearnés cadeye o gascón cadeo sino del latín catena".

SCHUCHARDT, Hugo en Vascuence y romance, pag. 23 dice: "Un vasco pedoi (también bedoi) como ahora nos ofrece el dicc. de A. como S) puede muy bien proceder

de un pedón (e por o no supondría ninguna dificultad, sería un proceso de disimilación) pero sólo en el caso de proceder al vas B. o al G. aquí se convierte -on en oi, en L. y B.N. en -oin, en S. en ou: arratoi, arratoin, arrathu 'ratón; botoi, botoin, botu / boton."

Para terminar esta nota, el estudio fonemático de nasales vascas en MICHELENA, Luis en su Fonética histórica vasca, pag. 229: "Todos los dialectos vascos poseen tres consonantes nasales /m/, /n/ y /ɲ/. La oposición /m/ /n/ tiene plena vigencia sólo ante vocal inicial, o interior" /n/ /ɲ/ podría interpretarse en algún dialecto como realización de in.

(30) Puede verse esta interpretación, por ejemplo en ITURRIZA, Ramón: Historia general de Vizcaya, al tratar de este pueblo.

(31) ZAMARRIPA, Pabblo en su Gramática vasca pags. 263-264 propone unas reglas para la pérdida de consonantes y de sílabas

1ª " A las pérdidas flexiones begi y begie, auxiliares del imperfecto perifrástico activo no mixto se les suprime la g de la radical gi. Constrúyase así v.g. artu begi en artu bei.

-2ª Egizu, egizue > izu, izue; -n desaparece en emoizu.

3ª Daqidan, daqistan > daistan, daidan.

4ª Artuko dot > artukot.

5ª Artuako deutsat > artukotsat.

6ª Bear izango dot > bearko dot. (Notese que no es pérdida fonética).

7ª Badago > bago

8ª Artuten eban > artuteban.

9ª Ekarri dau, etorri da > ekar dau, etor da.

10ª Gura dau > gu dau; gura dozu > guzu.

11ª Nago > nao.

Recomienda no usar 7ª-11ª.

(32) "El tipo más regular de asimilación vocálica es el de los dialectos orientales: i-ü > u-ü en suletino e i-u > uu en roncalés... Orozko "ukuzi"

- Abedea: Abecedario o alfabeto.
 Abots-bakar: vocal (fonema o alófono).
 Abots-bakar-bókõtea: Diptongo.
 -Abots itxia: sonido oclusivo.
 Abots-jatorra: fonema.
 Abots-utxa: alófono.
 Abostegia: fonética.
 Agin-ondokoa: alveolar (sonido).
 Agogaiñekoa: palatal (sonido).
 Ago-gaiñekatu: palatalizar.
 Agokaldia: sílaba. ?
 Albotikoa: lateral (sonido).
 Aldi-batekoa: sincrónico.
 Aldirik-aldirakoa: diacrónico.
 Apaindua: literario (lenguaje).
 Berarizko izaera: característica.
 Berbea: lexema.
 Dardaraduna: vibrante.
 Edezti: Historia.
 Erakuslea: demostrativo (pronombre o adjetivo).
 Erreten: raya.
 Erroma-antzeko: romance (lengua).
 Ez-tarrikoa: velar (sonido).
 Gogorra: sordo (sonido).
 Gozoa: sonoro (sonido).
 Iguzia: fricativo (sonido).
 Iguzi-bakoa: africado (sonido).
 Izkera: dialecto.
 Izkera-zalea: dialectólogo.
 Izkia: letra.
 Izkuntzalaria: lingüista.
 Itz-osotzea: morfología.
 Jakingarria: dato interesante.
 Lan-antza: copia.
 Ludi-ikastea: geografía.
 Lurairudia: mapa.
 Maixu-lan txikia: tesina.
 Min-erpiñagazkoa agin-obian: ápico-alveolar (sonido).
 Oñ-oarrak: notas (al pie de la página).
 Sakatua: acentuado.
 Surreratzea: nasalización.
 Surreratua: nasal (sonido).
 Txistularia: sibilante (sonido).
 Zeintzallea: determinante (como artículo determinado).

AZKENA.
=====

Billa-bidetik naikoa luzero ibilli ondoren eldu naz azkenera, amaitu dot neure lantxua.

Uste dot Mungialdeko eta Bermio ta ondarruko abostegia bear dan lez, sakon, astertu dodala eta, baita, abostegi onek daukazan legeak agertu bere. Benetan arrituta nago gure erri seiaren jakitura ikusirik: gizaldirik gizaldi, urterik urte, egunerik egun gure asabak geure gogoaazaltzeko bide egokiak eratu dauskuez eta ain ederto, ain jakitun eratu bere.

Ba dakit, orraitiño, nire lantxu au jakituri aldetik eta billatze aldetik begiratu ezker, azken-legeak ipinteko bestekoa ez dala. Esaerak ago askotatik, -200 agotatik artu bear ziran erri bakotxean eta au Maixu-lan-txikirako ezifia izango zan. Orregaitik, al izan dodana egin dot eta neure ustez, neu baiño jakitunagoak diranen jakingurea ixartuteko naikoa.

Nik ez dakit gaur zelan dagoan edo zelako lana egin dauan, lanik egin ba dau, Euskaltzaindiak euskerearen lur-irudi-txorta egiteko, ez dakit nortzuk diran lan onetarako gertu dagozenak, ifior ba dago, dakidana da lan ori bear-bearrekoa dala eta, lan barruan esan dodan lez, al dodan bestean laguntza emoteko gertu nagola. Egingo ete da ba lan aundi eta bearrezko ori? Bear ba da, gaur amaituten dodan lan onek nik asko azin neikela lagundua adiazoko dau, sa-kontasun gitxi daukolako. Baiña asiera bat dala kontuan euki bear dala uste dot eta lanak berak obeto gertatuko gindukezela.

Danaizan datela geure euskerearen aurrerapiderako. Egun baten Berbat Decheparek esan ebazan berba areik: "Heuskara, ialgi adi kanpora... Heuskara, ialgi adi plazara... Heuskara, ialgi adi mundura... ~~Heu~~ Heuskara, ialgi adi dantzara...", gaur osotu egin bear doguz esanez: Heuskara, ialgi adi jakintzara. -Jakintunen arteko izkuntzak oso gitxi dira. Egia esan, onetariko izkuntza ifioz ez da izango euskerea, baiña askenengo urte oneitan asko aurreratu dogu eta lenago euskeraz esaten ez ziran gauza asko gaur esaten dira. Orregeaitik lantxu au euskeraz egin dot eta euskal-itzez egin bere. Bear ba da, obeto izango-zan laterri-arte berbak geiago erabiltea, baiña neure egin-bidetik ibilli-naz eta lan barruan esan dot zergaitik ori egin dodan. Irakurleak esan leike oker ala zuzen nagon. Gero be aldatzea an legoke. Orretarako ifioiz ez da berandu.

Mungia, 1970ko agorrillaren 14an,